

Begrotingspositie 2012
van de Utrechtse gemeenten,
gemeenschappelijke regelingen
en waterschappen

Begroting 2012

Meerjarenbegroting 2013 - 2015

Juni 2012

Vastgesteld door Gedeputeerde Staten

van de provincie Utrecht

op 05 juni 2012

Colofon

Nota begrotingspositie 2012 Utrechtse lokale overheden meerjarenbegroting 2012 – 2015

Samenstelling en redactie

Ria van Dixhoorn-Hoogenboom (coördinatie)
Rien van der Plaat
Jan de Reuver
John van Yperen
Jan van Krugten

Uitgave

Provincie Utrecht
Afdeling Financiën (FIN)
Team Financieel Toezicht Lokale Overheden (FTO)

Oplage

1.050 exemplaren

Deze nota is in PDF-format opvraagbaar op:

www.provincie-utrecht.nl; Optie Organisatie/Financieel Toezicht/Documenten en Downloads

i **Inhoudsopgave**

<i>Nr</i>	<i>Hoofdstuk</i>	<i>Pagina</i>
i	Inhoudsopgave.....	i
ii	Voorwoord.....	v
iii	Samenvatting.....	vii
Deel 1 – Beschrijving van de financiële positie Utrechtse lokale overheden		
1	Aard en uitkomsten financieel toezicht.....	3
	Samenvatting	
1.1	Inleiding	3
1.2	Het beleidskader Financieel Toezicht	4
1.3	Beoordeling gemeenten	4
1.4	Beoordeling gemeenschappelijke regelingen	10
1.5	Beoordeling waterschappen	12
2	Ontwikkeling financiële positie Utrechtse gemeenten.....	15
	Samenvatting	
2.1	Inleiding	15
2.2	De jaarlijkse “ranking”	15
2.3	Omzet 2012	19
3	Belastingen, heffingen en belastingdruk.....	21
	Samenvatting	
3.1	Inleiding	21
3.2	Grondslag van heffing	21
3.3	Ontwikkelingen en opbrengsten	23
3.4	Tarieven OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing	24
3.5	Waterschappen	26
3.6	Belastingdruk	27
3.7	Redelijk peil 2012 en onbenutte belastingcapaciteit	28
3.8	Relatie OZB met de Algemene Uitkering	29
4	Financiële risico’s.....	31
	Samenvatting	
4.1	Inleiding	31
4.2	De informatiewaarde van de beleids- en financiële begroting	32
4.3	De informatiewaarde van de paragrafen	34
4.4	Financiële ratio’s: enkele balansgerelateerde kengetallen	44

Vervolg inhoudsopgave

Deel 2 – Capita Selecta

5	Bijzonder Financieel Toezicht.....	51
	Samenvatting	
5.1	Inleiding	51
5.2	Financieel toezicht ingevolge de Wet Fido en Ruddo	51
5.3	Deelnemingsbesluiten artikel 160 Gemeentewet	52
5.4	Ontheffing op verboden handelingen	52
5.5	Financieel toezicht bij herindeling	52
6	Toezichtthema 2012 en 2013	55
	Samenvatting	
6.1	Inleiding	55
6.2	Prognose "financiële effecten crisis bij gemeentelijke grondbedrijven	55
6.3	Toezichtthema 2012: grondexploitaties	56
6.4	Gegevens grondexploitatie –begroting 2012 Utrechtse gemeenten	59
6.5	Indicatie grondexploitatieresultaten 2011	60
6.6	Notitie "grondbeleid- aangepast "van de commissie BBV	60
6.7	Toezichtthema 2013: grondexploitaties	61
6.8	Conclusie	62
7	Actuele ontwikkelingen.....	65
	Samenvatting	
7.1	Inleiding	65
7.2	Ontwikkelingen rond wetsvoorstel invulling financieel toezicht 2013 en aandachtspunten toezichtbeslissing 2013	65
7.3	Wet HOF (Wet Houdbare OverheidsFinanciën)	66
7.4	Wetsvoorstel wijziging gemeenschappelijke regelingen	66
7.5	Ontwikkelingen rond Inter Bestuurlijk Toezicht (IBT)	67
7.6	Ontwikkeling gemeentefonds en BBP	68
7.7	Demografische ontwikkelingen-bevolkingskrimp	69
7.8	Gemeentelijke belastingen	71
7.9	Gemeentelijke bezuinigingsstrategieën	71
7.10	Ontwikkeling Emu-tekort	72
7.11	Uitstel gebruik Basisregistratie Adressen en Gebouwen	72
7.12	Handleiding artikel 12 Financiële verhoudingswet (Fvw) en aanpassing GTK 'Zichtbaar Toezicht'	73

Deel 3 – Het team Financieel Toezicht; Begrippen en afkortingen

8	Contactgegevens Provinciaal Team Financieel Toezicht.....	79
8.1	Plaats in de organisatie (heden en toekomst)	79
8.2	Taken	79
8.3	Adressering, post, e-mail, internet en fax	80
8.4	Het team Financieel Toezicht Lokale Overheden	80

Vervolg inhoudsopgave

9	Begrippenlijst en afkortingen.....	83
	Begrippenlijst	83
	Lijst van afkortingen	84

Deel 4 – Bijlagen – Tabellen en Grafieken

Rankingtabellen

1.1	Begrotingssaldo 2012 als percentage van de omzet 2012	R 1.1
1.2	Gecorrigeerde begrotingssaldi 2013 - 2015 als percentage van de omzet 2012	R 1.2
1.3	Gecorrigeerd rekeningsaldo 2010 als percentage van de omzet 2012	R 1.3
1.4	Weerstandscapaciteit vermogen 2012 (exclusief voorzieningen)als percentage van de omzet 2012	R 1.4
1.5	Weerstandscapaciteit exploitatie 2012 als percentage van de omzet 2012	R 1.5
1.6	Overzicht financiële positie Utrechtse gemeenten 2012	R 1.6
1.7	Ranking 2011 versus ranking 2012	R 1.7

Belastingtabellen

2.1	Opbrengsten OZB 2011 en 2012	B 2.1
2.2	Opbrengst rioolheffing 2011 en 2012	B 2.2
2.3	Opbrengst reinigingsheffing 2011 en 2012	B 2.3
2.4	Tarieven OZB, reiniging en riool 2012	B 2.4
2.5	Belastingdruk 2012: situatie eigenaar/gebruiker	B 2.5
2.6	Belastingdruk 2012: situatie gebruiker	B 2.6
2.7	Resterende belastingcapaciteit 2012	B 2.7
2.8.1	Waterschap- en watersysteemheffingen 2012: situatie eigenaar/gebruiker	B 2.8.1
2.8.2	Waterschap- en watersysteemheffingen 2012: situatie gebruiker	B 2.8.2

Trend tabellen

3.1.1	Inwoners, woningen en gemiddelde woningbezetting (Alfabetische volgorde)	T 3.1.1
3.1.2	Inwoners, woningen en gemiddelde woningbezetting 2012	T 3.1.2
3.2	Prognose bevolking Provincie Utrecht 2012 – 2040	T 3.2
3.3	Geraamde reserves en voorzieningen Utrechtse gemeenten begroting 2012	T 3.3
3.4.1	Ontwikkeling algemene reserves per inwoner 2008 – 2012	T 3.4.1
3.4.2	Ontwikkeling bestemmingsreserves per inwoner 2008 – 2012	T 3.4.2
3.4.3	Ontwikkeling voorzieningen per inwoner 2008 – 2012	T 3.4.3
3.5	(Gecorrigeerde) rekeningsaldi 2005 – 2010	T 3.5
3.6	Omzet en onvoorzien uitgaven per inwoner begroting 2012	T 3.6

Financiële ratio's 2008 - 2010

4.0	Financiële ratio's 2008 -2010	T 4.0

ii Voorwoord

Voor u ligt de jaarlijkse nota Begrotingspositie Utrechtse lokale overheden waarin u kunt lezen wat Gedeputeerde Staten van Utrecht in 2011 hebben gedaan in het kader van het financiële toezicht op de Utrechtse lokale overheden.

Vooraf de gemeenten hebben in toenemende mate te maken met de gevolgen van de economische recessie. Om de begroting in evenwicht te houden, was het voor de meeste gemeentebesturen noodzakelijk verdere bezuinigingsmaatregelen te treffen. In een aantal gemeenten is hiervoor een kerntakendiscussie gehouden. Dit om te komen tot een afgewogen besluitvorming over de te nemen bezuinigingsmaatregelen. Ook hebben enkele gemeenten moeten besluiten de opbrengsten van de onroerende zaakbelastingen meer dan trendmatig te verhogen.

In 2012 was het noodzakelijk om twee gemeenten onder preventief toezicht te stellen. Ik acht het niet uitgesloten dat in 2013 dit aantal zal stijgen. Bij 15 van de 26 gemeenten is bij de meerjarenraming 2013-2016 geen sprake meer van materieel begrotingsevenwicht. Dit blijkt uit de uitgevoerde onderzoeken. Daarnaast leidt het aanhoudend somber economisch perspectief tot miljardenbezuinigingen op de Rijksbegroting 2013. Ook de gemeenten en provincies zullen een bijdrage hieraan moeten leveren. En door de val van het Kabinet Rutte-Verhagen ontstaat een onzekere situatie rond de uitgangspunten en voorbereiding van de (meerjaren)begroting 2013-2016.

Een vast onderdeel in de nota Begrotingspositie is de onderlinge vergelijking van de gemeenten. Op basis van een aantal toetsingscriteria wordt de financiële positie van de gemeenten in beeld gebracht. Dit overzicht geeft ook een vergelijking met het vorig jaar. Ook wordt de belastingdruk berekend. Ondanks de verdere verslechtering van de financiële positie zijn de meeste gemeenten erin geslaagd de verhoging van de belastingdruk beneden het inflatietempo te houden. Bij de gemiddelde eigenaar/gebruiker van een woning is de stijging van de belastingdruk in 2012 berekend op 0,9 % ten opzichte van het gemiddelde in 2011. Voor de gebruiker van een woning is zelfs sprake van een daling van de gemiddelde belastingdruk met 1,5% ten opzichte van 2011.

De nadelige gevolgen van toenemende rijksbezuinigingen, verliezen op de grondexploitaties en de effecten van de decentralisatiemaatregelen maakt het meer dan noodzakelijk dat er een goed inzicht is in de financiële positie van de gemeente. Dit om vast te stellen of en hoe deze effecten ingepast kunnen worden bij het te voeren financieel beleid. In de nota is dan ook belicht hoe tot dusver invulling is gegeven aan deze informatieverstrekking. Ook is dit jaar voor het eerst aandacht besteed aan de ontwikkeling van de schuldpositie van de Utrechtse gemeenten afgezet tegen de landelijke ontwikkeling.

Als gedeputeerde, belast met het financieel toezicht op de gemeenten en de gemeenschappelijke regelingen, spreek ik de verwachting uit dat onze goede en constructieve relatie met de lokale overheden wordt voortgezet en wens ik de gemeentebesturen veel wijsheid toe met het voorbereiden en vaststellen van de programmabegroting 2013.

Utrecht, 5 juni 2012
J.W.R. van Lunteren

Gedeputeerde Mobiliteit, Economie en Financiën

iii Samenvatting

Hoofdstuk 1 Aard en uitkomsten financieel toezicht

In dit hoofdstuk wordt de wettelijke grondslag en de praktijk van het financieel toezicht geschetst. U kunt hier lezen over de Gemeentewet en het Beleidskader Financieel Toezicht als basis voor het toezicht. Ook wordt op actuele ontwikkelingen rond het toezichtkader ingegaan. Vervolgens wordt op hoofdlijnen de aard en uitkomsten van ons financieel toezicht op de lokale Utrechtse overheden beschreven. De gemeenten waarbij de beoordeling van de begroting heeft geleid tot opmerkingen worden nader belicht.

Tenslotte wordt de beoordeling van de gemeenschappelijke regelingen en de waterschappen kort toegelicht.

Voor het begrotingsjaar 2012 zijn 8 gemeenten zonder meer onder het repressieve toezicht gebleven, 16 gemeenten kennen een repressief toezicht op maat en 2 gemeenten zijn op financiële gronden onder het preventieve toezicht geplaatst.

Hoofdstuk 2 Ontwikkeling financiële positie Utrechtse gemeenten

In dit hoofdstuk wordt een uiteenzetting gegeven van de financiële positie (= ranking) van de Utrechtse gemeenten. Deze positie wordt geanalyseerd aan de hand van omzet gerelateerde kengetallen. Bij de omzet gerelateerde kengetallen gaat het om begroting- en rekeningssaldi en weerstandscapaciteit als percentage van de omzet. Het zijn primair deze grootheden die relevant zijn voor de toezichtbeslissing die in het vorige hoofdstuk besproken is.

De omzet gerelateerde kengetallen worden toegepast in de jaarlijkse ranking. Beschreven wordt hoe deze tot stand komt, welke criteria worden gehanteerd en wat de uitgangspunten zijn. Per toetspunt wordt een korte beschrijving met uitkomsten gepresenteerd. Voor het jaar 2012 heeft Zeist haar eerste plaats van 2011 weten te behouden en neemt de gemeente Utrechtse Heuvelrug de laatste positie in.

Hoofdstuk 3 Belastingen, heffingen en belastingdruk

Een belangrijke inkomstenbron voor de gemeenten zijn de belastingen en heffingen. Vooral de onroerende zaakbelastingen (OZB) vormen een aanzienlijk deel van de vrij besteedbare middelen. In dit hoofdstuk worden de belastingen, heffingen en belastingdruk besproken. Daarnaast wordt een beeld gegeven van de resterende belastingcapaciteit. Met tabellen wordt inzicht gegeven in de opbrengsten van de belastingen en heffingen. Overigens maakt de belastingdruk geen deel uit van de ranking, zoals die in hoofdstuk 2 besproken is. Naast de drie gemeentelijke belastingen/heffingen (OZB, Afvalstoffenheffing, Rioolheffing) wordt ook aandacht besteed aan de waterschaps- en watersysteemheffingen.

Hoofdstuk 4 Financiële risico's

Op basis van de paragrafen en de uiteenzetting van de financiële positie kan meer inzicht worden verkregen in de onderbouwing van de lasten en baten in de begroting en in de eventuele financiële risico's daarbij. Voor het verkrijgen van een goed inzicht is het in de eerste plaats van belang dat de informatie die wordt verstrekt in de paragrafen voldoet aan de voorschriften vermeld in het BBV en dat de uiteenzetting van de financiële positie toereikend is.

Er is een inventarisatie gedaan naar de volledigheid van de in de begrotingen weergegeven informatie (zoals deze door het BBV wordt vereist). Daarnaast is gekeken naar de volledigheid van de in de paragrafen opgenomen informatie. Uit de beoordeling van de begrotingen 2012 van de Utrechtse gemeenten blijkt, dat bij een aantal gemeenten de uiteenzetting van de financiële positie en de informatiewaarde van de paragrafen nog voor verbetering vatbaar is (maar ook dat er verbeteringen zijn ten opzichte van vorige jaren). De resultaten van deze beoordeling worden in dit hoofdstuk gepresenteerd.

Ook wordt aandacht besteed aan het onderwerp "stresstest". Dit is een instrument om de gevolgen van de economische recessie en nieuwe ontwikkelingen in beeld te brengen. In de stresstesten wordt veelal het renterisico genoemd voortvloeiend uit de toename van de schuldenlast van de gemeenten. In dit hoofdstuk wordt daarom ook inzicht gegeven in de ontwikkeling van de vaste schuld bij de Utrechtse gemeenten in de jaren 2007 tot en met 2010. Daarnaast wordt een vergelijking gemaakt met de landelijke cijfers.

In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk wordt een aantal financiële ratio's (balansgerelateerde kengetallen) gepresenteerd op basis van de balans per ultimo 2010 van de Utrechtse gemeenten. Deze kengetallen zijn niet gebruikt bij het samenstellen van de jaarlijkse ranking. Vooralsnog worden deze kengetallen gebruikt als ondersteunende informatie voor het beoordelen van de financiële positie van de gemeenten.

Hoofdstuk 5 Bijzonder financieel toezicht

In dit hoofdstuk worden enige bijzondere toezichtvormen in het kort beschreven. Het gaat om toezicht ingevolge de Wet Fido, deelnemingsbesluiten ex art 160 Gemeentewet, ontheffing op verboden handelingen ex art. 43 Burgerlijk Wetboek / art. 15 Gemeentewet en het financieel toezicht bij herindeling.

Hoofdstuk 6 Toezichtthema 2012 en 2013

Jaarlijks wordt door de toezichthouders van alle provincies onderzoek gedaan naar specifieke zaken in de begroting. Het zogenaamde toezichtthema.

In dit hoofdstuk wordt informatie gegeven over de resultaten van het onderzoeksthema grondexploitatie. Dit in 2011 uitgevoerde onderzoek is gebaseerd op de jaarstukken 2010.

Ook in de begroting 2012, paragraaf grondbeleid, hebben de Utrechtse gemeenten informatie verstrekt over de grondexploitaties. Deze gegevens zijn aangevuld met extra informatie en in enkele tabellen is samengevat.

Uit de rapporten Monitor Nieuwe Woningen (MNW) – winter 2011/2012 en Bouwprognoses 2011 – 2016 blijkt dat de gemeenten rekening moeten houden met het voortduren van de recessie met als gevolg een verdere verslechtering van de grondexploitatieresultaten.

Ook dit jaar is het themaonderzoek grondexploitatie.

Hoofdstuk 7 Actuele ontwikkelingen

De belangrijkste onderwerpen die in dit hoofdstuk aan de orde komen zijn de aandachtspunten van het financieel toezicht voor de begroting 2013 - 2016, de ontwikkelingen rondom de Wet HOF (Houdbare OverheidsFinanciën), de Wet gemeenschappelijke regelingen en het Inter Bestuurlijk Toezicht.

Verder worden toekomstige ontwikkelingen in het gemeentefonds alsmede in de demografische ontwikkelingen geschetst. Tenslotte worden de ontwikkelingen bij de gemeentelijke belastingen, de gemeentelijke bezuinigingen alsmede het Emu-tekort nader belicht.

Deel 1

Beschrijving van de financiële positie van de Utrechtse lokale overheden

Hoofdstuk 1	Aard en uitkomsten financieel toezicht
Hoofdstuk 2	Ontwikkeling financiële positie Utrechtse gemeenten
Hoofdstuk 3	Belastingen, heffingen en belastingdruk
Hoofdstuk 4	Financiële risico's

1

Aard en uitkomsten financieel toezicht

Samenvatting

In dit hoofdstuk wordt de wettelijke grondslag en de praktijk van het financieel toezicht geschetst. U kunt hier lezen over de Gemeentewet en het Beleidskader Financieel Toezicht als basis voor het toezicht. Ook wordt op actuele ontwikkelingen rond het toezichtkader ingegaan. Vervolgens wordt op hoofdlijnen de aard en uitkomsten van ons financieel toezicht op de lokale Utrechtse overheden beschreven. De gemeenten waarbij de beoordeling van de begroting heeft geleid tot opmerkingen worden nader belicht.

Tenslotte wordt de beoordeling van de gemeenschappelijke regelingen en de waterschappen kort toegelicht.

Voor het begrotingsjaar 2012 zijn 8 gemeenten zonder meer onder het repressieve toezicht gebleven, 16 gemeenten kennen een repressief toezicht op maat en 2 gemeenten zijn op financiële gronden onder het preventieve toezicht geplaatst.

1.1 Inleiding

De wettelijke grondslag van het financiële toezicht op gemeenten en gemeenschappelijke regelingen ligt in de Gemeentewet (titel IV paragraaf 3 artikel 203 – 211). Dit wettelijk kader geeft Gedeputeerde Staten de bevoegdheid toezicht te houden op het begrotingsevenwicht bij de gemeenten. Begrotingsevenwicht betekent dat een gemeente een structureel sluitende begroting en meerjarenraming presenteert. De gemeenten zijn primair zelf verantwoordelijk voor een gezond financieel beleid. Vanuit de genoemde bepalingen is repressief, terughoudend toezicht dan ook de regel en preventief, indringend toezicht de uitzondering. Het centrale uitgangspunt van het toezicht is: "de gemeente haar eigen verantwoordelijkheid laten, maar alert reageren op beslissingen met financiële consequenties die het begrotingsevenwicht aantasten".

Om in aanmerking te komen voor repressief toezicht dient zowel de begroting als de jaarrekening sluitend te zijn. Bij een begroting die niet in evenwicht is, moet door middel van de meerjarenraming worden aangetoond dat het evenwicht binnen drie jaar tot stand zal worden gebracht. Indien de jaarrekening een tekort vertoont kan dat, afhankelijk van de aard en de omvang van het tekort van invloed zijn op de aard van het toezichtregime. Daarnaast dienen de begroting en jaarrekening tijdig te zijn ingezonden. De termijnen van inzending zijn vastgelegd in de Gemeentewet. Voor de begroting is de uiterste termijn van inzending 15 november (voorafgaand aan het begrotingsjaar). De rekening dient vóór 15 juli (na afloop van het rekeningjaar) te worden ingezonden.

Binnen het begrip "repressief toezicht" is binnen de werkwijze van de provincie Utrecht een nuancering aangebracht:

- repressief;
- repressief op maat.

Een gemeente krijgt het predicaat repressief als die gemeente voldoet aan de bepalingen in het beleidskader en het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Bij repressief op maat worden opmerkingen in de toezichtbrief opgenomen. Deze opmerkingen kunnen vooraf met de gemeente worden besproken in een bestuurlijk overleg. Het gaat dan om zwaarwegende en politiek relevante opmerkingen met als doel dat de gemeente in financiële zin orde op zaken gaat stellen. Voorafgaand aan de toezichtbeslissing 2012 is met drie gemeenten een dergelijk gesprek gevoerd. Bij één gemeente heeft dit geleid tot aanvullende besluitvorming, waardoor preventief toezicht afgewend kon worden.

Voor alle duidelijkheid: bovenstaande nuancering van het begrip repressief heeft een signaalfunctie; geen wettelijke status. Een gemeente is op grond van de bepalingen in de Gemeentewet "repressief" of "preventief".

Aan het wettelijk kader hebben Gedeputeerde Staten concrete invulling gegeven in het "Beleidskader 2004 voor het financieel toezicht op de Utrechtse gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen". Hierna te noemen: Beleidskader 2004.

1.2 Het Beleidskader Financieel Toezicht

Naast toetsing aan Gemeentewet en het Beleidskader 2004 wordt aanvullend getoetst aan het Gemeenschappelijk Financieel Toezichtkader "Zichtbaar Toezicht", kortweg GTK "Zichtbaar Toezicht". In dit Gemeenschappelijk Toezichtkader is vastgelegd op welke wijze in de *toekomst* invulling zal worden gegeven aan het financieel toezicht. Deze afspraken zijn onder andere gemaakt ter bevordering van de transparantie en (landelijke) consistentie van het financieel toezicht op de gemeenten en de gemeenschappelijke regelingen en voor de toezichthouders onderling.

De toetsing aan het GTK "Zichtbaar Toezicht" heeft geen formele consequenties. In hoofdstuk 7 (actuele ontwikkelingen) wordt aandacht besteed aan de ontwikkelingen rondom het wetsvoorstel over de invulling van het financieel toezicht.

1.3 Beoordeling gemeenten

1.3.1 Toezichtbeslissing 2012 gemeenten

Zoals vermeld is, zijn er op wettelijke gronden slechts twee toezichtmogelijkheden. Dat is enerzijds het repressieve toezicht achteraf en anderzijds het preventieve toezicht vooraf. Daarnaast hanteren wij de niet-wettelijke op de praktijk gerichte variant van het repressieve toezicht: "het repressieve toezicht op maat". Bij deze gemeenten heeft de toezichthouder extra aandacht voor de financiële ontwikkelingen.

De economische situatie leidt sinds medio 2009 tot een onzeker en verslechterend financieel perspectief voor de gemeenten. Gelet hierop zijn landelijk aanvullende afspraken gemaakt over de beoordeling van de gemeentelijke begrotingen. De eerder rond de toezichtbeslissing 2010 en 2011 afgesproken werkwijze is ook voor 2012 als richtlijn vastgesteld. Dit geeft de volgende scenario's.

Tabel 1.3.1 : scenario's bij beoordeling begroting 2012 - 2015

Resultaat beoordeling	Toezichtbeslissing 2012	Bijzonderheden
2012 reëel sluitend; 2013 - 2015 niet reëel sluitend.	Repressief	Strikte toepassing art 203 lid 1 Gemeentewet. Ramingen i.v.m. richtinggevende bezuinigingen / taakstellingen zijn toegestaan. Taakstellingen die in 2012 geraamd zijn moeten in 2013 wel invulling krijgen.
2012 reëel sluitend; 2013 en/of 2014 niet reëel sluitend; 2015 sluitend	Repressief	Ramingen i.v.m. richtinggevende bezuinigingen / taakstellingen zijn toegestaan. Taakstellingen die in 2012 geraamd zijn moeten in 2013 wel invulling krijgen.
2012 niet reëel sluitend; 2013 - 2015 niet reëel sluitend.	Preventief	Ramingen i.v.m. richtinggevende bezuinigingen / taakstellingen zijn niet toegestaan.

Voor het begrotingsjaar 2012 hebben wij de begroting en meerjarenraming van onze 26 gemeenten aan de hand van in de tabel genoemde criteria beoordeeld.

Dit heeft geleid tot de volgende uitkomsten:

- alle 26 gemeenten hebben zowel de jaarrekening 2010 als de begroting 2012 tijdig vastgesteld;
- 2 gemeenten (**De Ronde Venen en Utrechtse Heuvelrug**) hebben voor 2012 het toezichtregime preventief op financiële gronden;
- 8 gemeenten konden zonder meer onder het repressieve toezicht blijven. Het betreft de gemeenten **De Bilt, Leusden, Nieuwegein, Rhenen, Soest, Veenendaal, Woudenberg** en **Zeist**;
- 16 gemeenten is weliswaar het repressieve toezichtregime toegekend, maar heeft de beoordeling van de begroting geleid tot zwaarwegende opmerkingen (**Amersfoort, Baarn, Bunnik, Bunschoten, Eemnes, Houten, IJsselstein, Lopik, Montfoort, Oudewater, Renswoude, Stichtse Vecht, Utrecht, Vianen, Wijk bij Duurstede** en **Woerden**).

De Utrechtse cijfers afgezet tegen de landelijke cijfers geeft het volgende beeld.

Tabel 1.3.2: toezichtregime 2011 en 2012; landelijk en provinciaal

	Totaal gemeenten	Repressief	Preventief termijn	Preventief Arhi	Preventief Financieel
Periode	2011 – 2012	2011 – 2012	2011 – 2012	2011 – 2012	2011 – 2012
Landelijk	418 – 416	367 – 380	13 – 3*	32 – 28*	7 – 8
Provincie Utrecht	26 – 26	21 – 24	2 – 0	2 – 0	1 – 2
* drie gemeenten zijn zowel preventief termijn als Arhi					

Werkwijze beoordeling gemeentebegroting 2012 - 2015

De jaarlijkse toezichtbeslissing wordt genomen vóór 1 januari van het begrotingsjaar, dit op basis van een eerste beoordeling van de toegezonden stukken (= 1^e faseonderzoek). De uitkomsten van de 1^e fasebeoordeling zijn hiervoor weergegeven. Na 1 januari vindt er een aanvullende beoordeling van de begroting/meerjarenraming plaats mede aan de hand van de door de gemeenten verstrekte aanvullende informatie (= 2^e faseonderzoek).

In de navolgende tabel 1.3.3 zijn zowel de beoordelingen van de jaarrekening als de begroting op basis van huidige wet- en regelgeving als op basis van het Beleidskader GTK "Zichtbaar Toezicht" in beeld gebracht. Hierbij wordt opgemerkt dat de aanvullende beoordeling van de gemeentelijke meerjarenbegroting 2012 - 2015 (= 2^e faseonderzoek) voor enkele gemeenten heeft geleid tot aanpassing van het begrotingssaldo in de jaren 2012 tot en met 2015.

In tabel 1.3.3 zijn de resultaten weergegeven na afronding van de beoordelingen.

Een **groene Ja** betekent dat de begroting en/of jaarrekening na onze beoordeling in evenwicht is of een positief saldo kent.

Een **rode Neen** betekent dat de begroting en/of jaarrekening na onze beoordeling een tekort vertoont.

Tabel 1.3.3 : toezichtbeslissing 2012 Utrechtse gemeenten

Gemeente	Toepassing Beleidskader 2004 (Materieel sluitend)					GTK "Zichtbaar Toezicht"			
	Materieel sluitend Rekening 2010	Begroting 2012	2013	2014	2015	Reëel en structureel sluitend Begroting 2012	2013	2014	2015
Preventief op financiële gronden									
De Ronde Venen	Neen	Neen	Neen	Neen	Neen	Neen	Neen	Neen	Neen
Utrechtse Heuvelrug	Neen	Neen	Neen	Neen	Neen	Neen	Neen	Neen	Neen
Repressief op maat									
Amersfoort	Neen	Neen	Ja	Ja	Ja	Neen	Ja	Ja	Ja
Baarn	Neen	Ja	Ja	Ja	Neen	Neen	Ja	Ja	Neen
Bunnik	Neen	Ja	Ja	Ja	Ja	Neen	Ja	Ja	Ja
Bunschoten	Neen	Ja	Ja	Ja	Neen	Neen	Ja	Ja	Neen
Eemnes	Neen	Ja	Neen	Neen	Neen	Ja	Neen	Neen	Neen
Houten	Neen	Ja	Ja	Ja	Ja	Neen	Neen	Neen	Neen
IJsselstein	Neen	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Lopik	Ja	Ja	Ja	Ja	Neen	Ja	Ja	Ja	Neen
Montfoort	Neen	Ja	Ja	Neen	Neen	Ja	Ja	Neen	Neen
Oudewater	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Neen	Ja	Ja	Ja
Renswoude	Neen	Ja	Neen	Neen	Neen	Neen	Neen	Neen	Neen
Stichtse Vecht	Neen	Ja	Ja	Ja	Ja	Neen	Ja	Ja	Ja
Utrecht	Ja	Neen	Ja	Ja	Ja	Neen	Ja	Ja	Ja
Vianen	Neen	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Wijk bij Duurstede	Neen	Ja	Neen	Neen	Neen	Neen	Neen	Neen	Neen
Woerden	Ja	Ja	Neen	Neen	Neen	Ja	Neen	Neen	Neen
Repressief									
De Bilt	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Leusden	Neen	Ja	Ja	Ja	Ja	Neen	Neen	Neen	Neen
Nieuwegein	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Neen	Ja	Ja	Ja
Rhenen	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Neen	Neen	Ja	Ja
Soest	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Veenendaal	Neen	Neen	Ja	Ja	Ja	Neen	Neen	Neen	Ja
Woudenberg	Neen	Ja	Ja	Ja	Neen	Neen	Ja	Ja	Neen
Zeist	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja

1.3.2

De toezichtbeslissing op de gemeenten nader belicht

Hierna wordt een beknopte toelichting gegeven op de toezichtbeslissing.

Preventief op financiële gronden

Preventief toezicht houdt in dat besluiten met financiële gevolgen eerst aan Gedeputeerde Staten ter goedkeuring moeten worden voorgelegd voordat tot uitvoering hiervan kan worden overgegaan.

De Ronde Venen

Bij deze gemeente is sprake van materiële begrotingstekorten gedurende de jaren 2012 tot en met 2015. Een aantal bezuinigingsmaatregelen is als incidenteel aangemerkt, zoals de bezuinigingen bij het wegonderhoud. Daarnaast heeft de gemeente eind 2011 op basis van een door een extern bureau opgestelde rapportage de mededeling gedaan, dat forse verliezen op projecten en de grondexploitaties te verwachten zijn. De mogelijke financiële effecten hiervan zijn niet verwerkt in de risicoparagraaf van de (meerjaren)begroting 2012 en de vermogensanalyse. De in de begroting gepresenteerde vermogenspositie van de gemeente is dan ook als niet reëel aangemerkt.

De gemeente is verzocht een herstelplan op te stellen om te komen tot een sluitende begroting 2012.

De gemeente heeft inmiddels de opzet van een aantal projecten gewijzigd om de dreigende verliezen terug te brengen. Ook is geld dat voor specifieke onderwerpen was gereserveerd, overgeheveld naar de algemene reserves. De besparingen die de gemeente heeft weten te realiseren, hebben geleid tot een bijstelling van de geprognosticeerde verliezen. Overigens leidt dit nog niet tot een materieel sluitende begroting 2012. Er zullen nog aanvullende besluiten genomen moeten worden door de gemeente voordat de programmabegroting 2012 alsnog kan worden goedgekeurd.

Utrechtse Heuvelrug

De beoordeling van de (meerjaren)begroting van deze gemeente heeft geleid tot vragen over de realiteitswaarde van een aantal ramingen en de constatering dat de begroting niet materieel in evenwicht is. Dit is, gevoegd bij rekeningtekorten over de afgelopen jaren en het ontbreken van inzicht in de financiële effecten van de kerntakendiscussie doorslaggevend geweest bij het voornemen om deze gemeente onder preventief toezicht te plaatsen.

Voorafgaand aan het besluit is bestuurlijk overleg gevoerd. Op verzoek van de gemeente heeft dit overleg in een openbare raadsvergadering plaats gevonden. Dit horen van de gemeente op grond van de Algemene wet bestuursrecht heeft niet geleid tot nieuwe feiten of andere inzichten. De gemeente is dan ook voor 2012 onder preventief toezicht gesteld.

Deze gemeente heeft inmiddels (2 april 2012) een verbeterde programmabegroting 2012 vastgesteld. In deze begroting zijn de resultaten en besluiten rondom de kerntakendiscussie verwerkt. Onze beoordeling van de verbeterde begroting 2012 heeft geleid tot de conclusie dat het begrotingsevenwicht in 2012 (tot en met 2014) hersteld is. Dit betekent dat begin mei 2012 de programmabegroting alsnog is goedgekeurd. Het preventief toezicht blijft van kracht, maar beperkt zich tot de begrotingswijzigingen, die vastgesteld worden na de vaststelling van de verbeterde programmabegroting 2012. Eerst na die goedkeuring kan de uitvoering van de voorgenomen activiteit plaats vinden.

Repressief op maat

Amersfoort

De beoordeling van de programmabegroting 2012 en de meerjarenraming 2012 – 2015 heeft geleid tot de conclusie dat er geen materieel begrotingsevenwicht is in het jaar 2012. Het vereiste materieel evenwicht ontstaat bij deze gemeente vanaf 2013.

Daarnaast zijn in de toezichtbrief opmerkingen gemaakt over de omvang van de reserves in relatie tot het weerstandsvermogen en het aanzuiveren van negatieve reserves. Negatieve reserves zijn niet toegestaan op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de gangbare leer is dat bestemmingsreserves bij de bepaling van de financiële ratio over het weerstandsvermogen buiten beschouwing blijven.

De ontwikkelingen rondom de gemeentelijke grondexploitaties hebben geleid tot het bepalen van het risicoprofiel van een gemeente op dit punt. Het risico van de gemeente Amersfoort is als hoog gekwalificeerd. Dit betekent dat een aanvullend onderzoek (verdiepingsonderzoek) gewenst is op onderwerpen als de effecten van de stagnerende grondverkopen en de financiële risico's van zogenaamde PPS-constructies. Dit is de Publieke, Private Samenwerking (van gemeenten met bedrijven, woningcorporaties etc.) bij gebiedsontwikkelingen.

Baarn

De gemeente is verzocht maatregelen te treffen gericht op het herstel van het begrotingsevenwicht in 2015. Daarnaast is de gemeente verzocht meer aandacht te besteden aan de borging van de financiële functie.

Gelet op het feit dat deze gemeente vorig jaar aanvankelijk in aanmerking kwam voor preventief toezicht is met deze gemeente afgelopen jaar intensief overleg gevoerd. Het begeleidingstraject en het monitoren van de voortgang heeft resultaat gehad. De gemeente blijft dit jaar onder het repressieve toezicht en de informatiewaarde en kwaliteit van de begroting is ten opzichte van voorgaande jaren verbeterd.

Bunnik

De gemeente staat voor een omvangrijke bezuinigingstaakstelling "Bunnik in balans". Gezien de omvang van de bezuinigingen (€ 950.000 in 2015) heeft op verzoek van de gemeente medio oktober 2011 bestuurlijk overleg tussen de wethouder financiën en de gedeputeerde financieel toezicht plaatsgevonden. Eerder in dat jaar heeft ook een dergelijk gesprek plaats gevonden naar aanleiding van de toezichtbeslissing 2011.

De gemeente is nadrukkelijk verzocht het proces en de concrete invulling van de bezuinigingen te monitoren en ons actief te informeren over de voortgang. Daarnaast is de gemeente gevraagd de informatiewaarde van de begroting te verbeteren.

Bunschoten

De gemeente heeft de noodzakelijke bezuinigingen voortvarend aangepakt. Het meerjarenperspectief laat over de jaren 2012 tot en met 2014 een positief beeld zien. Het "op maat" is naast herstel van het begrotingsevenwicht in 2015 gebaseerd op verbetering van een aantal kwalitatieve aspecten.

Eemnes

De (meerjaren)begroting 2012-2015 vertoont in de jaren 2013 tot en met 2015 een oplopend tekort. De gemeente is gevraagd maatregelen te nemen om het begrotingsevenwicht te herstellen.

Houten

De gemeente Houten staat voor een omvangrijke bezuinigingsoperatie van € 6,7 miljoen. Daarnaast is eind december 2011 nog een aanvullend pakket aan ombuigingen vastgesteld van € 2,5 miljoen voor het afdekken van de financiële gevolgen van de septembercirculaire. Het is de bedoeling dat de bezuinigingen in 2015 structureel zijn ingepast.

Gezien de omvang van de maatregelen is de gemeente verzocht om periodiek actief inzicht te geven in de voortgang van het proces. Dit in het bijzonder omdat de gemeente voor 2012 geen sluitende begroting gepresenteerd heeft, anders dan door te beschikken over de algemene reserve. Vanuit de strikte toepassing van artikel 203, lid 1 Gemeentewet is de gemeente onder het repressieve (op maat) toezicht gebleven.

IJsselstein

De omvang van de bezuinigingsoperatie ("Keuzes maken") om te komen tot begrotingsevenwicht is aanleiding om bij deze gemeente het proces te monitoren. Hoewel wij het vertrouwen uitgesproken hebben dat alle voorgenomen maatregelen gerealiseerd zullen worden, is de gemeente verzocht ons te informeren over de voortgang van de invulling van de maatregelen.

Lopik

Ook deze gemeente is verzocht ons actief te informeren over de voortgang van het bezuinigingstraject.

Montfoort

Met deze gemeente is afgelopen jaar intensief overleg gevoerd over het verbeteren van de financiële positie. Met voldoening hebben wij geconstateerd dat adequate maatregelen zijn getroffen, die leiden tot een structurele verbetering van de financiële positie.

De (meerjaren)begroting 2012-2015 vertoont weliswaar in de jaren 2013 tot en met 2015 een tekort, maar financieel herstel is ingezet.

Oudewater

De besluiten die genomen zijn naar aanleiding van de gehouden kerntakendiscussie zijn verwerkt in de begroting en de meerjarenraming 2013 – 2015. Gezien het belang van de realisatie van de voorgenomen bezuinigingsmaatregelen is de gemeente gevraagd ons actief te informeren over de voortgang en de realisatie van de maatregelen.

Daarnaast blijven de beheerplannen en de ramingen onderhoud kapitaalgoederen een aandachtspunt, evenals het voldoen aan de BBV-voorschriften. In onze toezichtbrief hebben wij aangegeven dat wij verwachten dat komend jaar op dit punt verbeteringen aangebracht worden.

Renswoude

In eerste aanleg hebben wij vastgesteld dat de programmabegroting 2012 en de meerjarenraming 2013 – 2015 niet voldoet aan het criterium materieel begrotingsevenwicht. Het voorgenomen besluit om de gemeente in 2012 op financiële gronden onder preventief toezicht te stellen, is aanleiding geweest voor het houden van bestuurlijk overleg. Tijdens dit overleg heeft de gemeente toegezegd aanvullende maatregelen te nemen om preventief toezicht af te wenden. Uiteindelijk heeft de gemeente medio december 2011 een herstelplan begroting 2012 vastgesteld en eind december 2011 die maatregelen genomen die noodzakelijk zijn voor het herstellen van het begrotingsevenwicht. De aanvullende besluitvorming is

betrokken bij de toezichtbeslissing en heeft geleid tot het besluit de gemeente onder het repressieve (op maat) toezicht te laten.

Dit neemt niet weg dat in de toezichtbrief kritische kanttekeningen gemaakt zijn bij de informatiewaarde van de begroting en het voldoen aan de BBV-voorschriften. Ook is aandacht gevraagd voor de ramingen in verband met onderhoud en beheer van kapitaalgoederen.

De gemeente is gevraagd ons actief te informeren over de meerjarige budgettaire effecten van de in het herstelplan voorgestelde maatregelen in relatie tot de (grond)exploitaties en het verdienend vermogen van het Woningbedrijf. Ook zal de gemeente indringend worden gevolgd om de voortgang van het proces tot herstel van het financieel evenwicht te monitoren.

Stichtse Vecht

De gemeente Stichtse Vecht staat voor een grote heroverwegingsopgave ("Strategische Heroverwegingen") olopend tot € 11,1 miljoen in 2015. Over de omvang en de te realiseren maatregelen is overleg gevoerd met een raadsdelegatie (auditcommissie aangevuld met de wethouder financiën). Min of meer ongewijzigde vaststelling medio december 2011 van de in het rapport genoemde maatregelen heeft ertoe geleid dat de gemeente onder het repressieve toezicht kon blijven. In de toezichtbrief hebben wij het vertrouwen uitgesproken dat de voorgenomen maatregelen gerealiseerd worden, maar dat gezien de omvang van de bezuinigingsoperatie het proces intensief gemonitord wordt. Dit in het bijzonder omdat de gemeente zich nog in de opbouwfase vindt na de herindeling en omdat er wellicht nog financiële nadelen voortvloeien uit een aantal lopende onderzoeken.

Daarnaast is in de brief de toezegging van de gemeente verwoord dat komend jaar de begroting kwalitatief op orde gebracht zal worden en dat voldaan zal worden aan de BBV-voorschriften.

Utrecht

De beoordeling van de programmabegroting 2012 en de meerjarenraming 2013 – 2015 heeft tot de conclusie geleid dat er geen sprake is van materieel begrotingsevenwicht in de jaren 2012 tot en met 2014. Het wettelijk vereiste materieel begrotingsevenwicht wordt eerst in 2015 gerealiseerd. De gemeente is verzocht maatregelen te treffen gericht op het stand brengen van materieel evenwicht in zowel het begrotingsjaar als meerjarig.

Vanuit de strikte toepassing van artikel 203, lid 1 Gemeentewet is de gemeente onder het repressieve (op maat) toezicht gebleven.

Vianen

Voor het begrotingsjaar 2011 stond de gemeente onder preventief toezicht. Dit heeft geleid tot intensief overleg over de verbetering van de financiële positie. De gemeente heeft dit op voortvarende wijze aangepakt en er is intensief gewerkt aan het herstel van het begrotingsevenwicht en het verbeteren van de financiële positie. Bovendien is de gemeente er in geslaagd financieel te anticiperen op toekomstige bezuinigingen vanuit het rijk. Daarnaast is de opzet van de programmabegroting als stuurinstrument voor het door de raad te voeren financieel beleid sterk verbeterd.

Het predicaat "op maat" hangt samen met de afwikkeling van een nog lopende juridische kwestie.

Wijk bij Duurstede

Op grond van onze beoordeling vertonen de jaarschijven 2013 tot en met 2015 een tekort.

Vanaf 2012 wordt een bezuinigingsoperatie in gang gezet. Uiteindelijk geven de te nemen maatregelen in 2015 € 2,3 miljoen financiële ruimte. Deze bezuinigingen zijn noodzakelijk om te komen tot herstel van het begrotingsevenwicht. Daarnaast hebben we evenals vorig jaar een aantal verbeterpunten in de toezichtbrief opgenomen, omdat de informatiewaarde van de programmabegroting beperkt is.

We hebben de gemeente gevraagd ons actief te informeren over de voortgang en de resultaten van de door de gemeente voorgenomen bezuinigingsmaatregelen.

Daarnaast is de wethouder financiën begin 2012 uitgenodigd "voor een koffiegesprek". Dit naar aanleiding van de zorgen over de financiële situatie van de gemeente en de rekeningtekorten over de afgelopen jaren. Rekeningtekorten vinden wij in dit licht van de onzekerheid rond het toekomstig financieel perspectief een zorgelijke ontwikkeling. Een verzwakking van de vermogenspositie is in dit verband niet wenselijk.

Woerden

Gelijktijdig met de vaststelling van de begroting 2012 is ook een dekkingsplan voor 2012 en latere jaren vastgesteld. De in het dekkingsplan opgenomen taakstellingen personeel en inkoopreductie zijn aangemerkt als onvoldoende plausibel en concreet. De invulling van de

bezuiniging op het personeel leidt pas in de loop van 2012 tot concrete besluitvorming en de inkoopstaakstelling is niet onderbouwd. De jaarschijven 2013 – 2015 vertonen hierdoor een tekort. Met name het tekort in 2015 is zodanig dat de gemeente verzocht is aanvullende maatregelen te nemen om het begrotingsevenwicht te herstellen. Om het proces te kunnen monitoren is de gemeente gevraagd ons actief te informeren over de ontwikkelingen rondom de vereenvoudiging van de gemeentelijke organisatie.

1.4 Beoordeling gemeenschappelijke regelingen

1.4.1 Gemeenschappelijke regelingen onder financieel toezicht

Naast het financiële toezicht op de gemeenten oefenen wij op vergelijkbare manier toezicht uit op de door de gemeenten gevormde gemeenschappelijke regelingen. In 2012 zijn 22 gemeenschappelijke regelingen aan ons toezicht toevertrouwd.

Gerangschikt naar taken gaat het om de volgende samenwerkingsverbanden.

Tabel 1.4.1 : aantallen gemeenschappelijke regelingen naar categorie

Soort Gemeenschappelijke Regeling	2011	2012
Sociale werkvoorziening	5	5
Regionale samenwerking	4	4
Afval, reiniging en milieu	3	3
Sociale Zaken	2	2
Recreatie	1	1
Veiligheid	1	1
Overig	6	6
Totaal	22	22

Daarnaast stuurt de gemeenschappelijke regeling Waterschapshuis de begroting, de jaarrekening en de overige financiële stukken *ter kennisneming* aan Gedeputeerde Staten.

1.4.2 Beoordeling gemeenschappelijke regelingen

Toezichtkaders

Volgens artikel 33 Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr) zijn de toezichtbepalingen uit de Gemeentewet overeenkomstig van toepassing op gemeenschappelijke regelingen die als openbaar lichaam of gemeenschappelijk orgaan zijn ingesteld. Daarmee is het toezicht op de begroting van een gemeenschappelijke regeling in principe repressief. Ook het Beleidskader 2004 Financieel toezicht en het beleidskader GTK "Zichtbaar Toezicht" zijn van toepassing op de gemeenschappelijke regelingen.

Zowel de begroting als de jaarrekening moet binnen twee weken na de vaststelling aan ons college worden ingezonden, maar in ieder geval vóór 15 juli; de begroting voorafgaand aan het jaar waarvoor de begroting is opgesteld; de jaarrekening volgend op het jaar waarop zij betrekking heeft. Bij overschrijding van de termijn kan preventief toezicht toegepast worden.

Toezichtbeslissing 2012 gemeenschappelijke regelingen

Voor het begrotingsjaar 2012 hebben wij de begroting en meerjarenraming van 22 gemeenschappelijke regelingen aan de hand van deze criteria beoordeeld. Dit heeft geleid tot de volgende uitkomsten:

- alle 22 gemeenschappelijke regelingen hebben al dan niet met verschoonbare termijnoverschrijding de begroting 2012 tijdig ingezonden. Ook de jaarrekeningen 2010 zijn tijdig ontvangen;
- één regeling is op financiële gronden onder preventief toezicht geplaatst (**Recreatieschap de Vinkeveense Plassen**);
- 13 regelingen konden zonder meer onder het repressieve toezicht blijven. De begroting- en jaarrekeningpositie van deze regelingen vertonen een voldoende structureel en reëel sluitend beeld. Bovendien hebben deze regelingen de planning- en control cyclus zodanig op orde, dat zij er in slagen om aan de wettelijke termijnen te voldoen;
- 8 regelingen is weliswaar het repressieve toezichtregime toegekend, maar heeft de beoordeling van de begroting geleid tot het maken van opmerkingen.

De toezichtbeslissing 2012 nader belicht

Hierna wordt aandacht geschonken aan de gemeenschappelijke regelingen waarbij de beoordeling van de begroting heeft geleid tot maken van opmerkingen.

Recreatieschap de Vinkeveense Plassen

Bij de beoordeling van de financiële situatie van deze gemeenschappelijke regeling is geconstateerd dat er een onvolledig financieel beeld gepresenteerd wordt. Er is geen sprake van een reële begroting. Evenals voorgaande jaren ontbreken in de begroting 2012 ramingen in verband met groot onderhoud en de investeringslasten van vervangingsinvesteringen die verband houden met het herstel van de beschoeiingen langs de legakkers en vaarwegen. Het bestuur heeft afgezien van bestuurlijk overleg en er zijn ook geen nieuwe gezichtspunten ingebracht naar aanleiding van het voornemen van de toezichthouder om deze regeling onder preventief toezicht te plaatsen. Besloten is het voornemen te effectueren en de gemeenschappelijke regeling op financiële gronden onder preventief toezicht te stellen.

De gemeente Amsterdam wenst uit te treden uit deze gemeenschappelijke regeling. Na het uittreden van Amsterdam zal de gemeente De Ronde Venen als enige deelnemende gemeente overblijven. Dit betekent dat het recreatieschap vervolgens zal worden geliquideerd.

In dit verband kan worden gemeld dat de Provincie Utrecht zich heroriënteert over de ontwikkeling, het beheer en het onderhoud van de recreatieve voorzieningen in de provincie. Ook de rol van de provincie, als subsidieverstreker, wordt bekeken.

Sociale werkvoorziening

(Regionale Werkvoorziening Amersfoort, Sociale Werkvoorziening Werkbedrijf (IW4), Sociale Werkvoorziening Zeist, SW de Sluis en Pauw bedrijven)

De komende jaren zal naar verwachting een verslechtering optreden in de financiële positie van de SW-bedrijven. Belangrijke oorzaken hiervoor zijn de effecten van rijks- en gemeentebesluit, zoals de vermindering van de jaarlijkse bijdrage in de loonkosten van WSW-werknemers en besluiten tot (eventuele) vermindering van de jaarlijkse bijdrage in het exploitatietekort van de gemeenschappelijke regeling.

Gezien alle ontwikkelingen (waaronder ook de eventuele invoering van de Wet Werken naar Vermogen) hebben wij de besturen van de SW-bedrijven gevraagd maatregelen te treffen tot behoud of tot het tot stand brengen van structureel begrotingsevenwicht. Hiervoor is afstemming en uiteindelijk instemming nodig van de raden van de deelnemende gemeenten. Wij hebben dan ook een afschrift van onze brief aan de gemeenschappelijke regeling aan de deelnemende gemeenten gestuurd. Ook is de deelnemende gemeenten gevraagd zodanige besluiten te nemen dat de gemeenschappelijke regelingen een sluitende meerjarenbegroting kunnen presenteren.

Veiligheidsregio Utrecht (VRU)

Het bestuur van de Veiligheidsregio is verzocht om de informatiewaarde van de begroting en in het bijzonder de meerjarenbegroting te verbeteren.

De BEL-combinatie (samenwerking Blaricum, Eemnes en Laren)

Deze gemeenschappelijke regeling is in de toezichtbrief gevraagd om periodiek de voortgangsrapportages toe te zenden in verband met een nog in 2012 te realiseren bezuiniging op de personeelslasten.

Regionaal Historisch Centrum Zuid Oost Utrecht

In de begroting 2012 is een door de deelnemende gemeenten opgelegde bezuiniging gedekt door een onttrekking aan de algemene reserve. Dit is op basis van de geldende regels niet toegestaan. De gemeenschappelijke regeling is verzocht om te voorzien in adequate, structurele dekking.

1.5 Beoordeling waterschappen

1.5.1 Waterschappen onder het financieel toezicht

Op grond van de Waterschapswet (artikelen 100, 101 en 107) dienen de waterschappen ons de (meerjaren)begroting, begrotingswijzigingen en de jaarrekening binnen twee weken na vaststelling *ter kennisneming* toe te sturen. De uiterste termijn voor inzending van de jaarrekening is vastgesteld op 15 juli van het jaar, volgend op het begrotingsjaar. Die van de (meerjaren)begroting op 1 december van het jaar voorafgaande aan dat waarvoor de begroting dient.

Doelstelling van het (financieel) toezicht op de waterschappen is het borgen van uitvoering van de taken en de financiële continuïteit. Het toezicht heeft dan ook het karakter van een toetsing op hoofdlijnen. In eerste instantie zijn de waterschappen zelf verantwoordelijk voor de eigen financiële situatie.

De Waterschapswet bevat een algemeen juridisch kader voor het financieel toezicht. De Wet financiering decentrale overheden geeft een meer specifieke uitwerking bij onderdelen van het financieel toezicht. Aan dit wettelijk kader hebben Gedeputeerde Staten een verdere invulling gegeven in de "Nota Relatie provincie Utrecht met de waterschappen" van 25 oktober 2011. Hierin is vastgelegd dat in ieder geval de volgende onderdelen getoetst worden:

- De financiële structuur;
- De begroting, jaarrekening en jaarverslag;
- De kasgeldlimiet;
- De renterisiconorm;
- De kostentoedelingsverordening.

De toetsing vindt plaats aan de hand van beoordelvragen, welke eveneens in de genoemde nota vastgelegd zijn.

1.5.2 Ontwikkelingen

Op 23 mei 2011 is het Bestuursakkoord Water getekend door het Rijk, Provincies, Gemeenten, de gezamenlijke waterleidingbedrijven en Waterschappen. Deze partijen hebben zich verbonden om samen de waterproblematiek in Nederland aan te pakken. De waterschappen dragen gezamenlijk over de periode 2011 – 2013 een bedrag van € 80 miljoen bij voor de uitvoering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). In de jaren 2014 en 2015 wordt respectievelijk € 131 en € 181 miljoen bijgedragen. Deze bijdragen worden op basis van een afgesproken verdeelsleutel per waterschap omgeslagen, bijvoorbeeld inwoneraantal. Ook de maatregelen in het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water komen voor rekening van de waterschappen en drukken eveneens op de meerjarenbegroting van de waterschappen. Om de stijging van waterschapsbelasting te beperken worden besparingsmaatregelen onderzocht.

Afgelopen periode is overleg gevoerd met de waterschappen over de verdere invulling van het financieel toezicht. De hiervoor genoemde Nota is daar de basis voor geweest.

Voorts is vanaf 1 juli 2011 de muskusrattenbestrijding een taak van de waterschappen. Tot die datum was dit een provinciale taak.

1.5.3 Waterschappen

In onze provincie zijn vier waterschappen actief:

- Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden;
- Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht;
- Waterschap Vallei en Eem;
- Waterschap Rivierenland (hieronder valt de gemeente Vianen).

Op het Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht oefenen de provincie Utrecht en de provincie Noord-Holland gezamenlijk het toezicht uit. Op het Waterschap Rivierenland wordt toezicht uitgeoefend door de provincie Gelderland.

Het Waterschap Vallei en Eem en het Waterschap Veluwe zullen naar alle waarschijnlijkheid met ingang van 1 januari 2013 fuseren in het Waterschap Vallei-Veluwe met als standplaats Apeldoorn. Het toezicht op dit nieuwe Waterschap wordt dan samen met de provincie Gelderland uitgeoefend.

Op het Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden valt onder het toezicht van de provincie Utrecht.

1.5.4 Begroting 2012 waterschappen

De beoordeling van de begroting en jaarrekening van de drie onder ons toezicht vallende waterschappen geeft aanleiding tot het maken van de volgende opmerkingen.

De begrotingen zijn volledig en reëel. Alle wettelijke taken zijn er in opgenomen met de bijbehorende lasten en baten. De komende jaren worden forse investeringen geraamd op het gebied van Watersysteem- en Zuiveringsbeheer, met name op het gebied van rioolzuiveringsinstallaties en waterwerken. De totale investeringen van de drie waterschappen zijn voor 2012 geraamd op € 119 miljoen.

De komende jaren wordt een lastenstijging voorzien. Om het begrotingsevenwicht te handhaven worden naast besparingen in de exploitatiesfeer en temporisering van de investeringen de waterschapsbelastingen verhoogd. De totale belastingopbrengst van de drie waterschappen samen stijgt van € 328 miljoen in 2012 naar € 375 miljoen in 2015.

Het weerstandsvermogen van de waterschappen is een optelsom van de reserves. In tegenstelling tot de gemeenten beschikken waterschappen vanuit de specifieke kostenverdelingsstructuur niet over een onbenutte belastingcapaciteit. Het totale weerstandsvermogen van de drie waterschappen bedraagt ultimo 2011 € 55,2 miljoen.

Alle drie de waterschappen voldoen aan de bepalingen van de wet FIDO. De waterschappen zijn voor hun financieringsbehoefte aangewezen op het aantrekken van vaste geldleningen. De mogelijke invoering van de Wet "Houdbare OverheidsFinanciën" (zie hoofdstuk 7, actuele ontwikkelingen) kan ook gevolgen hebben voor de waterschappen. Beperkingen in het mogen aantrekken van nieuwe geldleningen leidt tot temporisering van de geraamde investeringen.

2

Ontwikkeling financiële positie Utrechtse gemeenten

Samenvatting

In dit hoofdstuk wordt een uiteenzetting gegeven van de financiële positie (= ranking) van de Utrechtse gemeenten. Deze positie wordt geanalyseerd aan de hand van omzet gerelateerde kengetallen. Bij de omzet gerelateerde kengetallen gaat het om begroting- en rekeningsaldi en weerstandscapaciteit als percentage van de omzet. Het zijn primair deze grootheden die relevant zijn voor de toezichtbeslissing die in het vorige hoofdstuk besproken is.

De omzet gerelateerde kengetallen worden toegepast in de jaarlijkse ranking. Beschreven wordt hoe deze tot stand komt, welke criteria worden gehanteerd en wat de uitgangspunten zijn. Per toetspunt wordt een korte beschrijving met uitkomsten gepresenteerd. Voor het jaar 2012 heeft Zeist haar eerste plaats van 2011 weten te behouden en heeft de gemeente Montfoort haar laatste positie overgedragen aan de gemeente Utrechtse Heuvelrug.

2.1 Inleiding

De financiële positie (= ranking) van de Utrechtse gemeenten wordt aan de hand van rekeningssaldo, begrotingssaldi en weerstandscapaciteit bepaald. Dit sluit nauw aan bij de grondslag voor de toezichtbeslissing zoals die verwoord is in art 203 Gemeentewet: het rekeningssaldo, het materieel (structureel) begrotingssaldo van de komende jaarschijf en de saldi van het meerjarenperspectief.

In voorgaande nota's (tot en met 2008) waren deze grootheden uitgedrukt in een bedrag per inwoner. Vanaf de nota Begrotingspositie 2009 is dit gewijzigd in een percentage van de omzet. Omzet zegt meer over de financiële positie van een gemeente dan het inwoneraantal. De kengetallen worden gecombineerd met de weerstandscapaciteit exploitatie en weerstandscapaciteit vermogen om de jaarlijkse ranking te bepalen. De ranking is een puur cijfermatige vergelijking en geeft de onderlinge relatieve financiële positie weer van de Utrechtse gemeenten. Er worden geen uitspraken gedaan over het maatschappelijke voorzieningenniveau in een gemeente. Daarnaast is de ranking niet van invloed op de toezichtbeslissing.

2.2 De jaarlijkse "ranking"

2.2.1 De vijf toetsingscriteria van de "ranking"

Bij de bepaling van de "ranking" van de financiële positie worden vijf toetsingscriteria toegepast. Dat zijn het begrotingssaldo van het komende begrotingsjaar, het rekeningssaldo van het laatst afgesloten dienstjaar, het rekenkundige gemiddelde van de meerjarenbegrotingssaldi en de weerstandscapaciteiten exploitatie en vermogen. Deze vijf criteria worden gerelateerd aan de gecorrigeerde omzet: hoogste van baten en lasten minus de geraamde lasten van de grondexploitatie.

Tabel 2.2.1 : toetsingssysteem "ranking"

Toetsingscriterium	Wegingsfactor
1. Begrotingssaldo na correctie als percentage van de omzet	2
2. Meerjaren begrotingssaldo na correctie als percentage van de omzet	2
3. Gecorrigeerd rekeningsaldo als percentage van de omzet	1
4. Weerstandscapaciteit vermogen als percentage van de omzet	2
5. Weerstandscapaciteit exploitatie als percentage van de omzet (excl. 1/30 ^e)	3
Totaal	10

De ranking kent een éénjarig karakter. De ranking zoals die gepresenteerd wordt geldt voor de financiële positie van het begrotingsjaar 2012. Alleen het toetsingscriterium "Meerjaren begrotingssaldo als percentage van de omzet" (toetsingscriterium 2) heeft een gedeeltelijk meerjarig karakter.

Opmerking bij tabel 2.2.2

De ranking geeft de **relatieve positie** weer die gemeenten ten opzichte van elkaar innemen. **Geen** uitspraak wordt gedaan over het **maatschappelijke voorzieningenniveau** in de gemeenten. Na toepassen van de criteria komt het volgende beeld voor 2012 naar voren. Dit is het resultaat na onze 2^e beoordeling van de programmabegroting 2012/meerjarenraming 2013-2015 en overeenkomstig de aan de gemeenten verzonden checklisten.

Tabel 2.2.2 : ranking tabel financiële positie Utrechtse gemeenten 2012 versus 2011

Gemeente	Ranking 2012	Ranking 2011	Vershil
<i>Zeist</i>	1	1	0
<i>IJsselstein</i>	2	7	5
<i>De Bilt</i>	3	8	5
<i>Woerden</i>	4	10	6
<i>Vianen</i>	5	24	19
<i>Soest</i>	6	12	6
<i>Lopik</i>	7	2	-5
<i>Oudewater</i>	8	15	7
<i>Baarn</i>	9	8	-1
<i>Renswoude</i>	10	4	-6
<i>Nieuwegein</i>	11	6	-5
<i>Leusden</i>	12	18	6
<i>Stichtse Vecht</i>	12	25	13
<i>Bunnik</i>	14	23	9
<i>Bunschoten</i>	15	10	-5
<i>De Ronde Venen</i>	16	19	3
<i>Rhenen</i>	17	21	4
<i>Woudenberg</i>	18	5	-13
<i>Eemnes</i>	18	20	2
<i>Utrecht</i>	20	21	1
<i>Montfoort</i>	20	26	6
<i>Amersfoort</i>	22	14	-8
<i>Veenendaal</i>	22	3	-19
<i>Houten</i>	24	16	-8
<i>Wijk bij Duurstede</i>	25	16	-9
<i>Utrechtse Heuvelrug</i>	26	13	-13

Voor het jaar 2012 heeft **Zeist** haar eerste plaats van 2011 weten te behouden en neemt de gemeente **Utrechtse Heuvelrug** de laatste positie in. Vorig jaar was dat de gemeente **Montfoort**. Als grootste stijger ten opzichte van de ranking 2011 is de gemeente **Vianen** (+19) te noemen. De grootste daler is dit jaar **Veenendaal** (-19).

In tabel 1.7 in de bijlagen is een overzicht opgenomen van de toetsingscriteria die gebruikt zijn voor het samenstellen van de ranking (en die dus inzicht geven in het waarom van de stijging of van de daling). Onderstaand volgt per toetsingscriterium een nadere toelichting.

2.2.2 Toetsingscriterium 1 : Begrotingsaldo 2012 na correctie

Het door de gemeente vastgestelde **begrotingsaldo** wordt gecorrigeerd voor de incidentele baten en lasten en de mutaties in de reserves, voor zover deze niet zijn aangewend voor dekking van incidentele lasten. Aanwending van reserves voor dekking van kapitaallasten (bruto-methode reserves) worden niet gecorrigeerd. De **omzet** wordt gedefinieerd als het hoogste van de baten en lasten verminderd met de lasten van de grondexploitatie. Het gecorrigeerde begrotingsaldo wordt afgezet tegen de gecorrigeerde omzet en uitgedrukt in een percentage. In de weging van totaal 10 punten heeft dit onderdeel 2 punten.

In incidentele gevallen kan een door de gemeente vastgesteld positief saldo wijzigen in een door de toezichthouder berekend negatief saldo. In de twee volgende tabellen wordt dit in beeld gebracht.

Tabel 2.2.3 : scores door gemeente **vastgestelde** saldi begrotingen (exclusief toepassing 1/30^e regel) 2009 tot en met 2012

Begrotingsaldo	2009	2010	2011	2012
Begroting sluitend	27	28	26	24
Begrotingstekort	2	1	0	2
Totaal	29	29	26	26

Tabel 2.2.4 : scores door toezichthouder **gecorrigeerde** saldi begrotingen (exclusief toepassing 1/30^e regel) 2009 tot en met 2012.

Begrotingssaldo	2009	2010	2011	2012
Begroting sluitend	23	20	11	9
Begrotingstekort	6	9	15	17
Totaal	29	29	26	26

De tendens uit bovenstaande tabel is, dat het steeds minder gemeenten gelukt is om een materieel sluitende begroting te presenteren.

2.2.3 Toetsingscriterium 2 : Meerjarensaldi 2013 - 2015 na correctie

Van de saldi in het meerjarenperspectief (2013 - 2015) wordt het rekenkundige gemiddelde (= saldo van de drie jaarschijven gedeeld door 3) genomen. Dit gemiddelde wordt afgezet tegen de gecorrigeerde omzet van het begrotingsjaar 2012 en uitgedrukt in een percentage. In de weging van totaal 10 punten heeft dit onderdeel 2 punten.

Tot dusver mag een saldo na correctie een negatieve uitkomst hebben. Dat heeft geen consequenties voor de toezichtbeslissing. Het nieuwe toezichtkader zal daar naar verwachting geen verandering in brengen. In hoofdstuk 7 wordt hier nader aandacht aan besteed.

Tabel 2.2.5 : scores saldi **meerjarenramingen 2013 - 2015** (exclusief toepassing 1/30^e regel)

Meerjarenbegrotingsaldo	MJB 2013 - 2015	
	vastgesteld gemeente	Na correctie toezichhouder
Alle jaren sluitend	14	11
Een of twee jaar niet sluitend	8	7
Alle jaren niet sluitend	4	8
Totaal	26	26

De effecten van de kredietcrisis en de economische recessie waren in 2011 duidelijk zichtbaar bij deze wegingsfactor. Slechts 5 gemeenten (19%) konden een in alle jaren (materieel) sluitende meerjarenraming presenteren. De doorgevoerde kerntakendicussies en de daarmee samenhangende bezuinigingen hebben echter hun vruchten afgeworpen. Dit uit zich in het afnemen van begrotingstekorten. Momenteel kunnen 11 gemeenten (= 42%) over de jaren 2013 - 2015 (materieel) sluitende meerjarenraming presenteren. Bij de overige 15 gemeenten (= 58%) is dit nog niet het geval.

2.2.4 Toetsingscriterium 3 : Rekeningsaldo 2010 na correctie

Het rekeningsaldo na correctie wordt gedefinieerd als het door de gemeente vastgestelde saldo gecorrigeerd met de, naar het oordeel van de Toezichthouder, incidentele baten en lasten. Vervolgens wordt dit saldo 2010 afgezet tegen de omzet 2012. In de weging van totaal 10 punten heeft dit onderdeel 1 punt.

Tabel 2.2.6 : scores gecorrigeerde rekeningsaldi 2007, 2008, 2009 en 2010.

Rekeningsaldo	2007	2008	2009	2010
Rekening sluitend (overschot)	12	17	9	10
Rekening tekort	17	12	20	19
Totaal	29	29	29	29

De verwachting is dat een aantal Utrechtse gemeenten ook voor 2011 een rekening met een nadelig materieel rekeningsaldo zullen vaststellen.

2.2.5 Toetsingscriterium 4 : Weerstandscapaciteit vermogen

Voor de bepaling van de weerstandscapaciteit vermogen (WCV) ofwel de **incidentele weerstandscapaciteit** wordt de som van de totale algemene reserve (vrij en geblokkeerd) en de bestemmingsreserves exclusief de bruto-methode reserves en exclusief de reserve(s) grondexploitatie afgezet tegen de gecorrigeerde omzet. In de weging van totaal 10 punten heeft dit onderdeel 2 punten.

Tabel 2.2.7 : relatie weerstandscapaciteit **vermogen** (WCV) tot de omzet

Weerstandscapaciteit vermogen	2009	2010	2011	2012
WCV > 100% omzet	1	0	0	1
75% < WCV < 100%	4	3	2	1
50% < WCV < 75% omzet	7	9	4	5
WCV < 50% omzet	17	17	20	19
Totaal	29	29	26	26

2.2.6

Toetsingscriterium 5 : Weerstandscapaciteit exploitatie

De weerstandscapaciteit exploitatie ofwel de **structurele weerstandscapaciteit** is opgebouwd uit de som van het begrotingssaldo na correctie, het bedrag voor onvoorzien en de resterende belastingcapaciteit (OZB, afval, riool) afgezet tegen de omzet. De resterende belastingcapaciteit is de som van de resterende ruimte in de OZB opbrengsten ten opzichte van het redelijk peil en het positieve verschil tussen de opbrengsten en kosten van de rioolheffing en de afvalstoffenheffing. In de weging van totaal 10 punten heeft dit onderdeel 3 punten.

Tabel 2.2.8 : relatie weerstandscapaciteit **exploitatie** tot de omzet

Weerstandscapaciteit exploitatie	2009	2010	2011	2012
Weerstandscapaciteit exploitatie > 5%	4	2	2	7
0% < Weerstandscapaciteit exploitatie < 5%	21	24	20	16
Weerstandscapaciteit exploitatie < 0%	4	3	4	3
Totaal	29	29	26	26

2.3

Omzet 2012

De ontwikkeling van de omzet van de Utrechtse gemeenten blijkt uit onderstaande tabel. Daarbij hebben wij aangesloten bij de definiëring van de omzet zoals die in voorgaande jaren is gehanteerd in de nota begrotingspositie Utrechtse gemeenten: de hoogste van baten en lasten minus de hoogste van baten en lasten van de grondexploitatie.

De (totale) omzet van de Utrechtse gemeenten is ten opzichte van vorig jaar met 4% afgenomen. Dit als gevolg van de door veel gemeenten gehouden kerntakendiscussies en doorgevoerde bezuinigingsacties. De omzet varieert van € 1.432 per inwoner voor de gemeente **Bunschoten** tot € 3.453 per inwoner voor de gemeente **Utrecht**. De gemiddelde omzet per inwoner bedraagt € 2.323 (zie tabel 3.6)

Tabel 2.3.1 : omzetontwikkeling van de Utrechtse gemeenten

	2008	2009	2010	2011	2012
Totaal omzet (x € 1.000.000, -)	2.862	2.836	2.907	2.987	2.868
Index (kalenderjaar 2008 = 100)	100	99,1	101,6	104,4	100,2
Mutatie t.o.v. voorgaand jaar		- 0,9%	2,5%	2,8%	-4,2%
Omzet per inwoner	2.375	2.339	2.383	2.429	2.323

3

Belastingen, heffingen en belastingdruk**Samenvatting**

Een belangrijke inkomstenbron voor de gemeenten zijn de belastingen en heffingen. Vooral de onroerende zaakbelastingen (OZB) vormen een aanzienlijk deel van de vrij besteedbare middelen. In dit hoofdstuk worden de belastingen, heffingen en belastingdruk besproken. Daarnaast wordt een beeld gegeven van de resterende belastingcapaciteit. Met tabellen wordt inzicht gegeven in de opbrengsten van de belastingen en heffingen. Overigens maakt de belastingdruk geen deel uit van de ranking, zoals die in hoofdstuk 2 besproken is. Naast de drie gemeentelijke belastingen/heffingen (OZB, Afvalstoffenheffing, Rioolheffing) wordt ook aandacht besteed aan de waterschaps- en watersysteemheffingen.

3.1 Inleiding

Naast de algemene uitkering en de specifieke doeluitkeringen kent een gemeente nog een aantal belastingen, retributies en/of heffingen met een algemeen of geormerkt karakter. Deze worden door de gemeenten zelf geheven op grond van de Gemeentewet en bijzondere wetten (o.a. wet Milieubeheer). Daar waar deze baten zijn geormerkt is sprake van een maximaal kostprijsdekkende opbrengst. Te denken valt aan de rioolheffing, afvalstoffenheffing en opbrengsten ter zake van uit te geven documenten aan de inwoners van de gemeente (paspoorten en rijbewijzen). Anders ligt het bij de algemene belastingen die qua opbrengst geen wettelijk toegestaan maximum kennen. De hoogte hiervan is een keuze van het gemeentebestuur in het kader van het te voeren beleid. Te denken valt hierbij aan de toeristenbelasting, hondenbelasting en precarioheffing. Voor wat betreft de OZB is de landelijke macronorm van toepassing. Hiermee wordt beoogd de opbrengststijging van de OZB te matigen. Tot slot spelen de hoogte van de OZB opbrengsten en de resterende belastingcapaciteit een rol bij de eventuele toekenning van een aanvullende uitkering uit het gemeentefonds indien de financiële positie van een gemeente dit noodzakelijk maakt (de art 12 Fww procedure).

Bij het vergelijken van gemeenten wordt vaak de belastingdruk aangehaald. Immers, dit is één van de meest voorkomende financiële relaties tussen gemeente en inwoner. In dit hoofdstuk wordt dan ook de belastingdruk besproken.

3.2 Grondslag van heffing

De grondslag voor de heffing bij toeristenbelasting, hondenbelasting en precariorechten is het belastbaar feit: een overnachting per persoon, een hond (en volgende honden) of een beslag op de openbare ruimte. Hier is per eenheid een tarief aan gekoppeld zodat de opbrengst wordt berekend door eenheid x tarief. Voor uit te geven documenten wordt een tarief per te verstrekken document in rekening gebracht.

Van de OZB, de rioolheffing en de afvalstoffenheffing is de tariefstelling de laatste jaren aan veranderingen onderhevig geweest.

3.2.1 OZB

Bij de OZB is door een wijziging van art 220f Gemeentewet per 1 januari 2009 de grondslag gewijzigd van een tarief (bedrag) per € 2.500 woningwaarde naar een percentage van de door de gemeente getaxeerde waarde van het onroerend goed (WOZ waarde). OZB wordt geheven van de:

- zakelijke gerechtigden (eigenaren) woningen;
- zakelijke gerechtigden (eigenaren) niet-woningen;
- gebruikers niet-woningen.

Aan de hand van de getaxeerde WOZ waarden en de door de gemeenteraad gewenste OZB opbrengsten wordt een percentage vastgesteld. Voor woningen is dit het tarief "eigenaren woningen". Voor de niet-woningen is sprake van een eigenaren- en een gebruikerstarief. Bij de vaststelling van de uiteindelijke tariefpercentages wordt rekening gehouden met de effecten van bezwaarprocedures en leegstand bij de categorie niet-woningen.

De Rijksoverheid heeft de macronorm vastgesteld waarmee de totale landelijke OZB opbrengst mag stijgen in enig jaar. Voor het begrotingsjaar 2012 is de macronorm vastgesteld op 3,75%. Als de opbrengstenstijging, landelijk bezien, boven de macronorm uitkomt, kan er een generieke korting worden doorgevoerd op de algemene uitkering.

3.2.2 Rioolheffing

Het rioolrecht, een retributie vanwege dienstverlening, is sinds 1 januari 2010 gewijzigd in een heffing (belasting) en wordt beschreven in art 228a Gemeentewet en in de Waterwet. Als gevolg van deze wetswijziging kunnen meerdere kostenposten bij de vaststelling van de rioolheffing worden betrokken zoals de kosten van afvoer van hemel- en grondwater.

Kosten van zwerfafval (veegkosten) kunnen worden toegerekend aan de rioolheffing of aan de afvalstoffenheffing. In het boekje *Kostentoerekening en gemeentelijke heffingen* (VNG-uitgeverij, Den Haag 1999) beveelt de VNG aan om het percentage van de kosten dat wordt toegerekend te bepalen aan de hand van onderzoek naar de herkomst van het veegvuil. In de praktijk worden de kosten van zwerfafval zowel aan de afvalstoffenheffing als aan de rioolheffing toegerekend. De jurisprudentie over veegkosten heeft vooral betrekking op de rioolheffing. Indien een gemeente aannemelijk kan maken dat het vegen ertoe leidt dat het riool minder vervuild raakt kan een deel van de kosten aan de rioolheffing worden toegerekend. In de leidraad *Kostentoerekening en gemeentelijke heffingen* is opgenomen dat het doorberekenen van maximaal 50% van de veegkosten in de belastingheffing is toegestaan.

De grondslag voor de rioolheffing kan verschillen. De meeste gemeenten heffen op basis van een vast bedrag per aansluiting, andere gemeenten kennen ook een dergelijk tarief maar heffen daarnaast nog een tarief per m³ waterverbruik. Indien geheven wordt op basis van m³ waterverbruik gaan wij uit van een gemiddeld jaarverbruik van 130 m³ per meerpersoonshuishouden. De gemeente **Amersfoort** heft op basis van de WOZ waarde van een woning en maakt onderscheid in een tarief voor eigenaren en gebruikers.

De baten van de rioolheffing mogen maximaal 100% kostendekkend zijn. Het is de gemeenten toegestaan om ter uitvoering van een gemeentelijk rioleringsplan (GRP) rekening te houden met toekomstige lastenstijgingen veroorzaakt door grootschalige vervangingsinvesteringen. Wordt deze werkwijze toegepast dan zal bij het ramen van de lasten in het begrotingsjaar rekening worden gehouden met een toevoeging aan een voorziening egalisatie lasten/baten rioolbeheer, dit op basis van een vastgesteld GRP.

3.2.3 Afvalstoffenheffing

Bij de afvalstoffenheffing is de grondslag een tarief per huishouden. Hierbij kan nog onderscheid worden gemaakt tussen een éénpersoons- en meerpersoonshuishouden. Daarnaast kan een gemeente ook overige inkomsten genereren door verplicht gebruik van gemeentelijke afvalzakken of tarieven voor gebruik van de milieustraat en/of het afvoeren van bedrijfsmatig afval. Voor de toerekening van veegkosten zie de opmerking bij het onderdeel rioolheffing.

3.3 Ontwikkelingen en opbrengsten

3.3.1 OZB

De totale opbrengst van de OZB van alle Utrechtse gemeenten wordt voor 2012 begroot op € 242,1 miljoen. Dat is ten opzichte van 2011 een stijging van € 18 miljoen (7,8%). Hiermee ligt de stijging van de OZB in de Utrechtse gemeenten boven de macronorm. De landelijke stijging van de OZB opbrengsten 2012 ten opzichte van 2011 bedraagt 5,7% (bron: CBS). In de provincie Utrecht doen de grootste stijgingen zich voor in de gemeenten **Renswoude** (41,4%), **Utrecht** (16%) en **Houten** (15,9%). Aan de verhogingen liggen deels budgettaire overwegingen ten grondslag. Ook is sprake van areaaluitbreiding.

Voor het begrotingsjaar 2011 en 2012 zijn de OZB opbrengsten van de Utrechtse gemeenten in tabel 3.3.1 gesplitst naar woning/niet-woning en eigenaar/eigenaar-gebruiker.

Tabel 3.3.1 : overzicht van opbrengsten **OZB**

Opbrengsten OZB	2011		2012		Totaal	
	Eigenaar	Gebruiker	Eigenaar	Gebruiker	2011	2012
OZB woningen	125,8		131,4		125,8	131,4
OZB niet woningen	59,6	39,2	66,4	44,4	98,8	110,7
Totaal	185,4	39,2	197,8	44,4	224,6	242,1
<i>Bedragen x € 1.000, -</i>						

3.3.2 Rioolheffing

De totale opbrengst van de rioolheffing voor alle Utrechtse gemeenten wordt voor 2012 begroot op € 107,3 miljoen. Dat is ten opzichte van 2011 een stijging van € 4,4 miljoen (4,2%). De landelijke stijging van de rioolheffing 2012 ten opzichte van 2011 bedraagt 4,7% (bron: CBS). Deze stijging is vooral het gevolg van het doorberekenen van hogere investeringslasten (effecten vaststelling GRP's) en strengere milieueisen op het gebied van het oppervlakte- en grondwater waardoor extra investeringen noodzakelijk zijn.

De lastendekking wordt voor 2012 in de provincie Utrecht gemiddeld begroot op 99,3%. Daarmee is de het gemiddelde dekkingspercentage gelijk aan het percentage van 2011.

In onderstaande tabel is een overzicht gegeven van de lasten versus de baten met de dekkingsgraad. Het blijkt dat op totaal provinciaal niveau nagenoeg alle lasten worden gedekt door de baten.

Tabel 3.3.2 : lasten, baten en **dekkingsgraad rioolheffing**

Rioolheffing	2010	2011	2012
Lasten	99.206	103.608	108.094
Baten	98.583	102.920	107.285
Dekkingsgraad	99,3%	99,3%	99,3%
<i>Bedragen x € 1.000, -</i>			

3.3.3 Afvalstoffenheffing

De totale opbrengst van de afvalstoffenheffing voor alle Utrechtse gemeenten wordt voor 2012 begroot op € 111,9 miljoen. Dat is ten opzichte van 2011 een daling van € 3,9 miljoen (-3,4%). De daling komt voort uit het besluit van een aantal gemeenten om de tarieven 2012 te matigen. Argumenten hiervoor zijn:

- een verlaging van de toevoeging aan de egaliseriereserve afvalstoffenheffing of een onttrekking aan deze reserve (**Leusden, Lopik**),
- de effecten van lagere verwerkingskosten van de AVR (**Montfoort**),
- de kosten van het kwijscheldingsbeleid voortaan ten laste van de algemene middelen te brengen (**Utrecht**),
- de opbrengsten van gescheiden ophalen en verwerken van plastic te verwerken in het tarief 2012 (**Amersfoort**) en
- het wegvallen van incidentele lasten (**Rhenen**).

De landelijke stijging van de afvalstoffenheffing 2012 ten opzichte van 2011 bedraagt 0,1% (bron: CBS). Ook hier is de dekkingsgraad belangrijker dan de opbrengst. Het dekkingspercentage is voor 2012 gemiddeld begroot op 99,3%: dat is ten opzichte van 2011 een lichte daling van 0,2%.

In onderstaande tabel is een overzicht gegeven van de lasten versus de baten met de dekkingsgraad. Het blijkt dat nagenoeg alle lasten worden gedekt door de baten.

Tabel 3.3.3 : lasten, baten en dekkingsgraad afvalstoffenheffing

Afvalstoffenheffing	2010	2011	2012
Lasten	128.795	116.413	112.721
Baten	128.690	115.882	111.964
Dekkingsgraad	99,9%	99,5%	99,3%
<i>Bedragen x € 1.000, -</i>			

Bij de gemeenten **Baarn** en **Veenendaal** stijgen de baten ten opzichte van 2011 met respectievelijk 12,4% en 11,6%. Bij de gemeenten **Rhenen** en **Montfoort** dalen de baten met respectievelijk 27,6% en 19,1%.

3.4 Tarieven OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing

3.4.1 OZB tarieven

Zoals al eerder gezegd komen de OZB tarieven tot stand op basis van de getaxeerde woning- en niet-woningwaarden en de gewenste OZB opbrengsten. De tarieven worden vanaf 2009 in een percentage van de woning- en niet-woningwaarde uitgedrukt. Iedere categorie belanghebbenden van een woning of niet-woning (eigenaar of gebruiker) heeft een eigen tarief.

Tabel 3.4.1 : laagste en hoogste tarieven OZB (eigenaar/gebruiker)

Tarieven OZB	Laagste	Hoogste
Eigenaren woningen	0,06500%	0,14550%
Eigenaren niet-woningen	0,11560%	0,24850%
Gebruikers niet-woningen	0,09210%	0,20070%

De waarden in een enkele kolom wil niet zeggen dat dit betrekking heeft op één individuele gemeente. Het laagste tarief "eigenaar-woning" kan van een andere gemeente zijn dan het laagste tarief "eigenaar/gebruiker niet-woning". Dit is ook van toepassing op de kolom hoogste tarief.

Het OZB tarief van de Utrechtse gemeenten bij de categorie "woningen eigenaren" stijgt ten opzichte van 2011 met gemiddeld 6,4%. Bij de categorie "niet-woningen eigenaren" is sprake van een gemiddelde stijging van 7,4% ten opzichte van vorig jaar. De categorie "niet-woningen gebruikers" laat ten opzichte van 2011 een gemiddelde stijging zien van 7,5%. De tariefstijging is een gevolg van de budgettaire situatie bij de Utrechtse gemeenten. De grootste tariefstijging doet zich voor bij de gemeenten **Renswoude, Houten, Wijk bij Duurstede, Baarn** en **Utrecht** (met name OZB tarieven niet-woningen).

3.4.2 Tarieven rioolheffing

Zoals in paragraaf 3.2 "Grondslag van heffing" is vermeld, kan bij de rioolheffing gebruik worden gemaakt van meerdere grondslagen. Ook kan sprake zijn van twee categorieën van belastingplichtigen; de eigenaar en de gebruiker.

Voor wat betreft het tarief voor waterverbruik zijn er diverse methoden: gestaffeld in oplopende waterquota of voor één quotum waterverbruik. Eén quotum waterverbruik wordt ook toegepast door de toezichthouder bij het berekenen van de belastingdruk. Het tarief voor waterverbruik wordt bepaald op een gemiddeld waterverbruik van 130 m³ voor een meerpersoonshuishouden (3 personen). Het tarief wordt dan 130 x €/m³ of het quotum waarbinnen het 130 m³ volume ligt.

De gemiddelde stijging van de tarieven rioolheffing bedraagt 5,7%. Dit is een gevolg van het doorberekenen van extra lasten op grond van de wet Watertaken. De grootste stijging doet zich voor bij de gemeenten **Utrechtse Heuvelrug** (23,3%) en **Houten** (13,2%). In de gemeente **Montfoort** is het tarief gelijk gebleven. De gemeente **Renswoude** heeft als enige gemeente een tariefsverlaging doorgevoerd van 8%. Het budgettaire effect van dit besluit is gecompenseerd door een verhoging van de OZB-opbrengsten.

Tabel 3.4.2 : overzicht van laagste en hoogste tarieven rioolheffing eigenaar en gebruiker

Tarieven rioolheffing	Laagste	Hoogste
Rioolheffing	€ 63,90	€ 245,75
<i>Bedragen in euro</i>		

3.4.3 Tarieven afvalstoffenheffing

In deze paragraaf worden de tarieven voor woningaansluitingen in beeld gebracht. Overige tarieven (afvalzakken, milieustraat) zijn niet meegenomen bij het berekenen van de belastingdruk.

De gemiddelde daling van de tarieven afvalstoffenheffing bedraagt 5,2% (in 2011 was er een daling van 13,2%). De grootste daling doet zich voor bij de gemeenten **Montfoort** (22,3%) en **Houten** (20,1%). De gemeenten **Lopik**, **Woerden** en **Woudenberg** hebben geen tariefsverlaging doorgevoerd ten opzichte van 2011.

Tabel 3.4.3 : overzicht van laagste en hoogste tarieven afvalstoffenheffing

Afvalstoffenheffing	Laagste	Hoogste
Afvalstoffenheffing	€ 153,00	€ 273,80
<i>Bedragen in euro</i>		

3.5 Waterschappen

In de provincie Utrecht zijn vier waterschappen werkzaam. Deze waterschappen heffen belastingen van zowel de eigenaar/gebruiker als de gebruiker. Vanaf 1 januari 2009 is de wet modernisering waterschapsbestel van kracht. Als gevolg hiervan zijn wijzigingen opgetreden in de toerekening van de kosten in relatie tot de belastingtarieven. Met de nieuwe wet zijn de volgende heffingen mogelijk:

- a. watersysteemheffing:
 - ingezetenenheffing;
 - heffing ongebouwde onroerende zaken;
 - heffing gebouwde onroerende zaken (al dan niet natuurterreinen).
- b. zuiveringsheffing;
- c. verontreinigingsheffing.

Tabel 3.5.1 : tarieven waterschaps- en watersysteemheffingen 2012

Waterschap	Zuiverings- Heffing	Ingezetenen (bewoner)	Heffings- percentage
Rivierenland	156,84	70,51	0,035160%
Stichtse Rijnlanden	163,98	65,76	0,023400%
Amstel, Gooi en Vecht	163,44	89,16	0,014390%
Vallei en Eem	142,92	38,20	0,013400%
<i>Bedragen in euro's</i>			

De waterschappen hebben een geringe tariefstijging doorgevoerd met uitzondering van waterschap **de Stichtse Rijnlanden** die de tarieven 2012 gelijk heeft gehouden aan 2011.

3.6 Belastingdruk

3.6.1 Definitie van de belastingdruk

De belastingdruk wordt gesplitst in die voor de eigenaar/gebruiker en voor de gebruiker. Voor beiden is belastingdruk het bedrag dat per jaar moet worden betaald aan lokale belastingen: OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing. Zie hoofdstuk 9 Begrippen en afkortingen.

Belastingdruk eigenaar/gebruiker

Het bedrag dat een meerpersoonshuishouden (gebruiker en eigenaar) in een gemeente betaalt aan onroerende zaakbelastingen, afvalstoffenheffing en rioolheffing, uitgaande van de gemiddelde woningwaarde in de betreffende gemeente.

Belastingdruk gebruiker

Het bedrag dat een meerpersoonshuishouden (alleen gebruiker) in een gemeente betaalt aan reinigingsheffing en (eventueel) rioolheffing.

In deze paragraaf wordt uitgegaan van een meerpersoonshuishouden (MPH): dat is een huishouden met 3 personen. Daarnaast is een onderscheid gemaakt in een MPH met eigenaar die tevens gebruiker is en een MPH met uitsluitend een gebruiker. De belastingdruk OZB wordt mede bepaald aan de hand van de door ons berekende gemiddelde WOZ woningwaarde en het OZB tarief. De gemiddelde WOZ woningwaarde wordt berekend met de formule: (geraamde opbrengst OZB / tarief OZB) / het aantal woningen dat door de gemeente wordt geraamd in het kader van de algemene uitkering uit het gemeentefonds 2012). Vervolgens wordt de belastingdruk voor de OZB berekend met de formule [tarief x gemiddelde woningwaarde]. Hierbij worden de tarieven voor de rioolheffing en de afvalstoffenheffing opgeteld. Zodoende ontstaat dan de totale belastingdruk.

3.6.2 De belastingdruk in 2012

De Rijksoverheid heeft de gemeentelijke overheden in overweging gegeven om de lastendruk van huishoudens voor het jaar 2012 niet te laten stijgen. Dit in het licht van de krediet- en economische crisis. Hoewel de financiële positie van veel gemeenten onder druk staat, hebben de Utrechtse gemeenten gedeeltelijk gehoor gegeven aan deze oproep. Ten opzichte van 2012 is de totale belastingdruk in de provincie Utrecht voor eigenaren gestegen met 0,9%.

Tabel 3.6.1 : top vijf van de hoogste en laagste belastingdruk **eigenaar/gebruiker** in 2012

Hoogste Gemeente	Belastingdruk 2011	Belastingdruk 2012	Toename 2012 in % t.o.v. 2011
<i>Bunnik</i>	895	850	-4,9%
<i>De Bilt</i>	776	808	4,1%
<i>Eemnes</i>	757	759	0,3%
<i>Stichtse vecht</i>	705	725	2,8%
<i>IJsselstein</i>	735	712	-3,2%
Laagste Gemeente	Belastingdruk 2011	Belastingdruk 2012	Toename 2012 in % t.o.v. 2011
<i>Bunschoten</i>	474	490	3,3%
<i>Nieuwegein</i>	544	538	-1,1%
<i>Veenendaal</i>	532	545	2,4%
<i>Zeist</i>	584	567	-2,9%
<i>Amersfoort</i>	560	574	2,5%
<i>Bedragen in euro's</i>			

De gemeenten met de hoogste en laagste belastingdruk zijn evenals vorig jaar **Bunnik** en **Bunschoten**. De grootste procentuele stijging doet zich voor bij **Wijk bij Duurstede** (6,3%). De gemeente **Montfoort** kent de grootste daling (5,5%). Dit is een gevolg van de verlaging van het tarief van de afvalstoffenheffing.

Voor het overzicht per gemeente verwijzen we naar de bijlagen, tabel 2.5.

Tabel 3.6.2 : top vijf van de hoogste en laagste belastingdruk **gebruiker** in 2012

Hoogste Gemeente	Bel druk 2011	Bel druk 2012	Toename 2012 in % t.o.v. 2011
<i>Vianen</i>	482	497	3,0%
<i>IJsselstein</i>	495	493	-0,4%
<i>De Bilt</i>	464	488	5,2%
<i>Renswoude</i>	530	482	-9,0%
<i>Eemnes</i>	446	431	-3,4%
Laagste Gemeente	Bel druk 2011	Bel druk 2012	Toename 2012 in % t.o.v. 2011
<i>Wijk bij Duurstede</i>	207	215	3,9%
<i>Zeist</i>	252	226	-10,2%
<i>Oudewater</i>	270	227	-16,0%
<i>Bunschoten</i>	263	256	-2,6%
<i>Utrecht</i>	260	270	3,9%
<i>Bedragen in euro's</i>			

Vianen kent de hoogste belastingdruk voor de gebruiker. Dit komt door een verhoging van het tarief voor de rioolheffing. Voorgaande jaren werd deze positie ingenomen door **Renswoude**. **Wijk bij Duurstede** kent de laagste belastingdruk. De grootste procentuele daling van de belastingdruk doet zich voor bij **Oudewater** (16%) als gevolg van de verlaging van de afvalstoffenheffing. De grootste procentuele stijging doet zich voor bij de gemeenten **Woudenberg** (7,4%) en **Baarn** (4,9%). Dit wordt vooral veroorzaakt door de verhoging van de tarieven voor de rioolheffing. Voor het overzicht per gemeente verwijzen we naar de bijlagen, tabel 2.6.

3.7 Redelijk peil 2012 en onbenutte belastingcapaciteit

3.7.1 Redelijk peil 2012

Voor het verkrijgen van een aanvullende bijdrage uit het gemeentefonds op grond van bijzondere financiële omstandigheden (toelating tot artikel 12 Fvw) moeten gemeenten onder andere voldoen aan het redelijk peil van belastingheffing. De onroerende zaakbelastingen (OZB) maken hiervan deel uit. Voorheen werd aangesloten bij de berekeningswijze van de zogenaamde rekentarieven OZB in het gemeentefonds met een opslag van 20%. De uitkomst hiervan sluit niet meer aan bij de oorspronkelijke beleidslijn dat gemeenten om voor een artikel 12 uitkering in aanmerking te komen, OZB tarieven moeten hanteren die gemiddeld 20% boven het werkelijk gewogen landelijk gemiddelde OZB tarief liggen. Vanaf begrotingsjaar 2012 vindt de berekening van het OZB-tarief plaats op basis van WOZ-waarden en werkelijke OZB percentages. Op de website van het ministerie van Binnenlandse Zaken is een uitgebreide toelichting te vinden.

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gemeenten/documenten-en-publicaties/richtlijnen/2010/07/09/handleiding-artikel-12-financiele-verhoudingswet.html>

Het normpercentage voor 2012 is vastgesteld op 0,1432% (2011= 0,1201%).

Dat wil zeggen dat een gemeente die in aanmerking wil komen voor de bijdrage op grond van art 12 Fvw een gemiddeld OZB percentage moet hebben vastgesteld, dat groter of gelijk is aan het normpercentage. Ook de rioolheffing en de afvalstoffenheffing moeten tot 100% dekking opgetrokken zijn.

3.7.2 Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit is dat deel van de OZB, rioolheffing en de afvalstoffenheffing dat nog extra kan worden geheven zonder dat de opbrengst van de OZB boven de norm van het redelijk peil komt en de opbrengst van de riool- en afvalstoffenheffing nog niet 100% kostendekkend is. Indien één van deze drie opbrengsten boven de norm uitkomt, wordt dat niet

in mindering gebracht op de andere onderdelen. Een eventuele onderdekking bij de reiniging en/of riolering moet worden gecompenseerd door een daarmee overeenkomende verhoging van het (gemiddelde) percentage WOZ-waarde.

De onbenutte belastingcapaciteit vormt samen met het begrotingssaldo en de post voor onvoorziene uitgaven het weerstandsvermogen van de exploitatie.

Uit tabel 2.7, "resterende belastingcapaciteit", in de bijlage, blijkt dat de onbenutte belastingcapaciteit € 56,2 miljoen bedraagt. Ten opzichte van 2011 is de totale onbenutte belastingcapaciteit toegenomen met bijna € 29 miljoen, ofwel meer dan een verdubbeling van de resterende belastingcapaciteit 2011. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de verhoging van de norm voor het redelijk peil met ingang van 2012.

3.8 Relatie OZB met de Algemene Uitkering

In de algemene uitkering wordt via de inkomstenmaatstaven rekening gehouden met de mate waarin gemeenten zelf OZB kunnen heffen. Deze inkomstenmaatstaven zijn gekoppeld aan de totale WOZ waarden per gemeente. Hoe hoger deze waarde, hoe meer een gemeente wordt geacht zelf in de inkomstenbehoefte te kunnen voorzien. Door de (negatieve) correctie via de inkomstenmaatstaven is de algemene uitkering dan lager. Daardoor moeten gemeenten met een relatief hoge WOZ waarde voor het bieden van een vergelijkbaar voorzieningenniveau hogere OZB opbrengsten genereren dan gemeenten met een lagere WOZ waarde. Ook gemeenten die bij een herwaardering een bovengemiddelde groei van de totale WOZ waarde laten zien, hebben te maken met deze negatieve effecten op de hoogte van de algemene uitkering.

3.9 Conclusie

In dit hoofdstuk is een beeld gegeven van de ontwikkelingen rondom belastingen, heffingen en belastingdruk. Bij de OZB-opbrengsten is in 2012 sprake van een opbrengststijging van in totaal ruim € 17,5 miljoen ten opzichte van 2011. De opbrengst 2012 van de afvalstoffenheffing daalt, vergeleken met die van 2011, met circa € 3,9 miljoen. De hieraan ten grondslag liggende argumenten zijn verwoord in paragraaf 3.3. van dit hoofdstuk.

De opbrengst van de riolrechten 2012 wordt € 4,4 miljoen hoger geraamd dan in 2011. Dit komt in het bijzonder door de effecten van bij een aantal gemeenten nieuw vastgestelde rioleringsplannen (in 2011).

De opbrengst van de OZB, afvalstoffenheffing en riolrechten tezamen bedraagt voor 2012 € 461 miljoen (2011 € 443 miljoen). De gemiddelde belastingdruk in Utrecht stijgt in 2012 met gemiddeld 0,9 % bij de categorie "eigenaar/gebruiker". Bij de categorie "gebruiker" daalt de belastingdruk met gemiddeld 1,5% ten opzichte van 2011.

4

Financiële risico's

Samenvatting

Op basis van de paragrafen en de uiteenzetting van de financiële positie kan meer inzicht worden verkregen in de onderbouwing van de lasten en baten in de begroting en in de eventuele financiële risico's daarbij. Voor het verkrijgen van een goed inzicht is het in de eerste plaats van belang dat de informatie die wordt verstrekt in de paragrafen voldoet aan de voorschriften vermeld in het BBV en dat de uiteenzetting van de financiële positie toereikend is.

Er is een inventarisatie gedaan naar de volledigheid van de in de begrotingen weergegeven informatie (zoals deze door het BBV wordt vereist). Daarnaast is gekeken naar de volledigheid van de in de paragrafen opgenomen informatie. Uit de beoordeling van de begrotingen 2012 van de Utrechtse gemeenten blijkt, dat bij een aantal gemeenten de uiteenzetting van de financiële positie en de informatiewaarde van de paragrafen nog voor verbetering vatbaar is (maar ook dat er verbeteringen zijn ten opzichte van vorige jaren). De resultaten van deze beoordeling worden in dit hoofdstuk gepresenteerd.

Ook wordt aandacht besteed aan het onderwerp "stresstest". Dit is een instrument om de gevolgen van de economische recessie en nieuwe ontwikkelingen in beeld te brengen. In de stresstesten wordt veelal het renterisico genoemd voortvloeiend uit de toename van de schuldenlast van de gemeenten. In dit hoofdstuk wordt daarom ook inzicht gegeven in de ontwikkeling van de vaste schuld bij de Utrechtse gemeenten in de jaren 2007 tot en met 2010. Daarbij wordt een vergelijking gemaakt met de landelijke cijfers.

In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk wordt een aantal financiële ratio's (balansgerelateerde kengetallen) gepresenteerd op basis van de balans per ultimo 2010 van de Utrechtse gemeenten. Deze kengetallen zijn niet gebruikt bij het samenstellen van de jaarlijkse ranking. Vooralsnog worden deze kengetallen gebruikt als ondersteunende informatie voor het beoordelen van de financiële positie van de gemeenten.

4.1 Inleiding

De in het BBV voorgeschreven paragrafen en de uiteenzetting van de financiële positie geven informatie over de begroting en de meerjarenraming. De paragrafen geven informatie over de gehanteerde beleidsuitgangspunten van beheersmatige activiteiten en van de lokale heffingen en kunnen een dwarsdoorsnede geven van de in de begroting opgenomen lasten en baten. De uiteenzetting van de financiële positie bevat informatie over de voorgenomen investeringen, de financiering van gedane en nieuwe investeringen en de reserves en voorzieningen. De uiteenzetting is daarmee mede van belang voor het inzicht in de continuïteit van de gemeente.

Voor het verkrijgen van een goed inzicht is het in de eerste plaats van belang dat de uiteenzetting over de financiële positie en die van de paragrafen toereikend is. In dit kader is gekeken naar de kwaliteit van de door het BBV voorgeschreven onderdelen. In dit hoofdstuk wordt hiervan verslag gedaan. Het gaat hierbij vooral om de volledigheid en inzichtelijkheid van de informatie en niet om de kwaliteit van de financiële inhoud. Over de inhoudelijke beoordeling hiervan is in de hoofdstukken 1 en 2 verslag gedaan. Waar in dit hoofdstuk wordt verwezen naar gemeenten die als voorbeeld kunnen dienen, heeft dit dan ook betrekking op de volledigheid en inzichtelijkheid van de informatie en niet op de kwaliteit van de financiële inhoud.

4.1.1. Stresstesten

De effecten van de kredietcrisis werken op allerlei gebieden in nadelige zin door naar de gemeentelijke financiën. Gelet hierop heeft de Raad voor de financiële verhoudingen (Rfv) in 2011 voorgesteld om een stresstest voor te schrijven voor provincies en gemeenten. Dit als instrument om een beter inzicht te krijgen in de financiële risico's en beter invulling te geven aan het risicomanagement zoals voorgeschreven in het BBV.

Het advies van de Rfv is niet overgenomen door BZK. De toezichthouders, verenigd in het vakberaad gemeentefinanciën zijn van mening dat de gemeenten hieraan naar behoefte zonder wettelijke verplichting invulling kunnen geven. Het wordt aan de gemeenten overgelaten om, als er behoefte is aan een stresstest, dit zelf te regelen.

Wel heeft het vakberaad gemeentefinanciën geconcludeerd dat veel gemeenten nog het nodige kunnen verbeteren aan de kwaliteit van de paragrafen weerstandsvermogen en verbonden partijen.

Naast ontwikkeling van een stresstest door gemeenten en provincies bieden adviesbureaus een stresstest aan. De stresstesten hebben gemeen dat aan de hand van indicatoren relevante risicoterrijnen in beeld worden gebracht.

De effecten van de grondexploitatie, de rijksbezuinigingen, decentralisaties, in stand houden van kapitaalgoederen, vergrijzing en ontgroening en schuldenlast maken in de stresstesten deel uit van het inzichtelijk maken van de risico's.

Recent is een stresstest door het bureau SEO Economisch Onderzoek ontwikkeld in opdracht van en in samenspraak met een groep van 100.000+ gemeenten. In deze stresstest kunnen de effecten van ontwikkelingen voor de gemeentefinanciën in beeld worden gebracht, zoals aanbevolen door de Nederlandse Bank in 2010 namelijk "vooruitblikkend" en "rekening houdend met extreme situaties". Stresstesten zijn uitgebracht ten behoeve van de gemeenten Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Eindhoven.

Het model is wellicht ook bruikbaar voor andere gemeenten.

In de navolgende paragrafen wordt in beeld gebracht in welke mate de Utrechtse gemeenten invulling geven aan het voldoen aan de BBV-voorschriften ten aanzien van de informatiewaarde van de uiteenzetting over de financiële positie en die van de paragrafen.

4.2 De informatiewaarde van de beleids- en financiële begroting

De beleids- en financiële begroting evenals de door het BBV voorgeschreven paragrafen zijn beoordeeld op volledigheid. De toetspunten zijn vastgelegd en verwoord in een zogenaamde checklist (checklist "beoordeling begroting 2012 - 2015"). Nagegaan is of alle toetspunten volledig zijn verwerkt in de gemeentelijke begrotingen. Geconstateerd is dat qua volledigheid van informatie de *beleids- en financiële begroting* van alle Utrechtse gemeenten goed scoren.

Eén gemeente (**Leusden**) behaalt de maximale score (100%), terwijl drie gemeenten (**De Bilt**, **Soest** en **Veenendaal**) de financiële positie vrijwel compleet (98%) uiteen zetten. De gemeente met de laagste score is **Renswoude** (76%).

Als wordt gekeken naar de volledigheid van de in de *paragrafen* weergegeven informatie dan blijkt, dat 23 (van de 26) gemeenten hoger dan 75% scoren. Vijf gemeenten (**IJsselstein**, **Leusden**, **Veenendaal**, **Woudenberg** en **Zeist**) behalen zelfs de maximale score van 100%.

Drie gemeenten scoren op dit onderdeel van de beoordeling beduidend lager. **Lopik** behaalt een score van 61%, **Stichtse Vecht** komt tot 59% en **Renswoude** tot 42%. Deze gemeenten is dan ook verzocht kwalitatieve verbeteringen aan te brengen.

Een nadere toelichting op onderdelen wordt hierna gegeven.

4.2.1. Uiteenzetting financiële positie

Bij de uiteenzetting van de financiële positie gaat het onder andere om het weergeven van investeringen, financieringspositie en de reserves en voorzieningen. Het betreft informatie die mede van belang is voor het inzicht in de (financiële) continuïteit van de gemeente.

De uiteenzetting van de financiële positie in de begroting is bij een deel van de gemeenten niet volledig. Om dit onderdeel op orde te krijgen zullen de gemeenten in het bijzonder meer aandacht moeten besteden aan het geven van (een meerjarig) inzicht in:

- de incidentele lasten en baten, inclusief mutaties op reserves;
- de standen van en mutaties op reserves en voorzieningen;

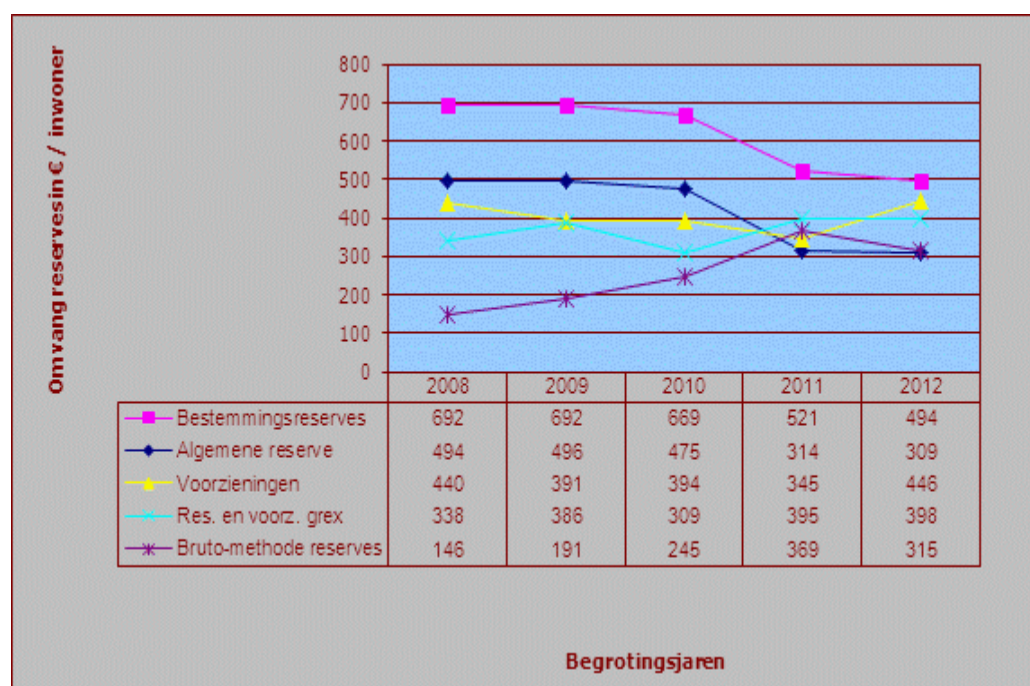
- de geplande investeringen, met daarbij een onderscheid naar investeringen met een maatschappelijk en met een economisch nut;
- de ontwikkeling van de financiering;
- het EMU-saldo.

Reserves en voorzieningen

Tot en met 2010 bedroeg de totale omvang van de reserves en voorzieningen € 2,5 miljard. In 2011 was sprake van een daling naar € 2,4 miljard (inclusief de voorzieningen getroffen in het kader van de grondexploitatie). De daling zet zich niet door in 2012 (totaalbedrag reserves en voorzieningen € 2,4 miljard). Wel is er sprake van een verschuiving binnen de onderdelen. Het totaalbedrag van de algemene – en bestemmingsreserves daalt ten opzichte van 2011 met ruim 3,8%. Het totaalbedrag van de bruto-methodereserves daalt met ruim 14%. Daarentegen is sprake van een substantiële stijging van de overige voorzieningen (29%)

De gemeenten **Bunnik, Houten** en **Zeist** hebben in 2012 de hoogste algemene reserve, uitgedrukt in het bedrag per inwoner. Voor de omvang van de bestemmingsreserves per inwoner scoren de gemeenten **Vianen, Woerden** en **Renswoude** het hoogst. De gemeenten **Utrecht, Leusden** en **Vianen** ramen in 2012 de hoogste bedragen aan voorzieningen per inwoner.

Tabel 4.2.1: ontwikkeling reserves en voorzieningen in € / inwoner

Voor meer informatie over het niveau van de reserves en voorzieningen per gemeente wordt verwezen naar de Bijlagen, tabellen 3.3 en 3.4.1 tot en met 3.4.3

Investeringen

Naast de reserves en voorzieningen is ook het inzicht in de investeringen een belangrijk onderdeel van de uiteenzetting van de financiële positie. De meeste gemeenten geven inzicht in de geplande investeringen. Deze informatie is over het algemeen opgenomen in een bijlage van de begroting.

Voor verbetering vatbaar is:

- verdeling naar investeringen met een maatschappelijk of economisch nut;
- informatie over de met de investeringen samenhangende kapitaallasten;
- of en hoe de kapitaallasten zijn verwerkt in de voorliggende begroting;
- onderscheid naar vervangings- en uitbreidingsinvesteringen.

Een aandachtspunt bij de investeringen vormt het gebruik van bruto-methode reserves. Deze reserves worden ingesteld om kapitaallasten in de begroting te dekken. In de eerste plaats moet een dergelijke reserve toereikend zijn om de kapitaallasten gedurende de gehele afschrijvingsperiode te dekken. Daarnaast is het van belang dat een zorgvuldige afweging wordt gemaakt tussen het gebruik van bruto-methode reserves en de mate waarin sprake is van een investering met een structureel karakter. Indien sprake is van een investering waarvoor na de afschrijvingsperiode een vervangingsinvestering noodzakelijk is, moet de structurele dekkingsruimte in de begroting gevonden worden. Een bruto-methode reserve voorziet immers niet in structurele begrotingsruimte voor in de toekomst te vervangen investeringen. Verwacht wordt dat gemeenten bij het gebruik van bruto-methode reserves aangeven of het investeringen betreft waarvoor na de afschrijvingsperiode (bij voortzetting bestaand beleid) sprake zal zijn van een noodzakelijke vervangingsinvestering.

4.3 De informatiewaarde van de paragrafen

4.3.1 Lokale heffingen

De paragraaf Lokale Heffingen geeft inzicht in het totaal van de geraamde inkomsten aan gemeentelijke heffingen en in de onderdelen waaruit dit bestaat. Daarbij wordt bij voorkeur meerjarig via een berekening van de lokale lastendruk aangegeven wat de heffingen voor een gemiddeld huishouden betekenen.

Bij de beoordeling van de begroting 2012 is bij 6 van de 26 van de Utrechtse gemeenten geconstateerd dat de informatiewaarde van deze paragraaf nog voor verbetering vatbaar is. In 2011 waren dit 9 (van de 26) gemeenten.

De meest voorkomende tekortkomingen zijn:

- het ontbreken van een overzicht met geraamde inkomsten;
- het ontbreken van de aanduiding van de lokale lastendruk.

Een goed voorbeeld is de paragraaf lokale heffingen van de gemeente **Nieuwegein**. Daarnaast onderscheiden zich in positieve zin de paragrafen van de gemeenten **Utrecht, Houten** en **Veenendaal**.

Op basis van het inzicht in de lokale lasten kan mede worden geschat welke speelruimte een gemeente heeft om tegenvallers op te vangen. Gemeenten met hoge lokale lasten zijn bij tegenvallers – zoals een terugvallende uitkering uit het gemeentefonds – eerder aangewezen op (grotere) ombuigingsoperaties dan gemeenten die momenteel lage lokale lasten hebben. Gemeenten met lage lasten kunnen relatief gezien gemakkelijker extra inkomsten genereren door de lokale lasten te verhogen.

De gemeenten **Bunnik, De Bilt** en **Eemnes** kennen de hoogste belastingdruk (eigenaar/gebruiker) in de provincie Utrecht. Voor meer gegevens over de lokale lastendruk wordt verwezen naar de Bijlagen, tabel 2.5.

4.3.2 Weerstandsvermogen

Naast het niveau van de lokale lasten, hangt de mate waarin een gemeente tegenvallers kan opvangen ook af van andere factoren zoals enerzijds het beschikbare vermogen van de gemeente en anderzijds de omvang van de risico's waar de gemeente mee te maken heeft. Over dit geheel wordt inzicht gegeven in de paragraaf Weerstandsvermogen. Hoe beter het inzicht is in het weerstandsvermogen hoe beter kan worden geschat welke omvang aan financiële tegenvallers kan worden opgevangen zonder dat dit beleidsgevolgen heeft.

Wat betreft het voldoen aan BBV en de informatiewaarde van de paragraaf Weerstandsvermogen is in 2012 bij 11 (van de 26) gemeenten geconstateerd dat deze paragraaf voor verbetering vatbaar is. Met name de gemeenten **Bunnik, Bunschoten, De Ronde Venen, Montfoort, Renswoude** en **Rhenen** zijn op dit punt aan zet. In 2011 was dit bij 12 (van de 26) het geval.

De meest voorkomende tekortkomingen zijn:

- het niet kwantificeren van de risico's;
- het ontbreken van beleid betreffende de risico's en de weerstandscapaciteit;
- het ontbreken van een normering voor de weerstandscapaciteit.

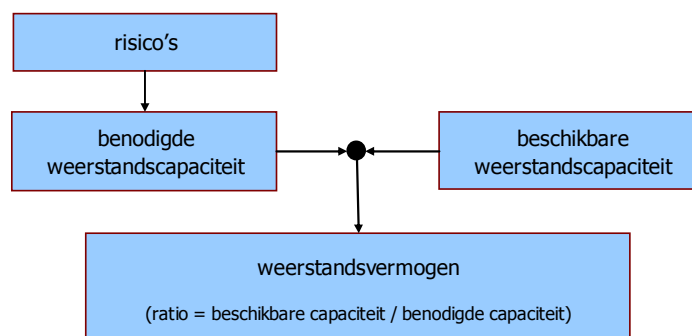
De begrotingen van de gemeenten **De Bilt** en **Wijk bij Duurstede** bevatten goede voorbeelden van de invulling van de paragraaf Weerstandsvermogen. Qua opzet van de paragraaf onderscheiden ook de gemeenten **Eemnes** en **Vianen** zich in positieve zin.

Berekening weerstandsvermogen

De hoogte van de benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit hangt sterk af van de individuele situatie bij gemeenten. In absolute zin kunnen hiervoor dan ook geen normen worden gesteld. Vanuit de provincie Utrecht is in *het verleden* als norm een minimumbuffer van de algemene reserve gehanteerd van € 50 per inwoner voor een statische gemeente tot € 150 per inwoner voor een meer dynamische gemeente met meer financiële risico's. Deze norm betreft een ondergrens en geldt in het bijzonder wanneer een adequate analyse van het weerstandsvermogen ontbreekt. Het is de verantwoordelijkheid van de gemeenten zelf om op basis van een adequate analyse tot een toereikend weerstandsvermogen te komen. Aan de invulling hiervan kunnen enkele voorwaarden worden gesteld.

Het weerstandsvermogen van een gemeente wordt bepaald aan de hand van de beschikbare weerstandscapaciteit in relatie tot de benodigde weerstandscapaciteit. Van een toereikend weerstandsvermogen is sprake wanneer de beschikbare weerstandscapaciteit tenminste gelijk is aan de benodigde weerstandscapaciteit.

Figuur 4.3.2.1 : relatie weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

Bij de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit is het van belang dat geen risico's worden vergeten, dat de risico-inventarisatie actueel wordt gehouden en dat de risico's financieel worden gekwantificeerd. Bij het bepalen van de totale omvang van risico's kan gebruik worden gemaakt van kansberekening en statistiek. De gemeenten **De Bilt** en **Veenendaal** bepalen bijvoorbeeld het risicoprofiel met behulp van een Monte Carlo-simulatie per risico. In 2002 heeft het Centrum voor Onderzoek Economie Lagere Overheden (het COELO) bij een onderzoek naar het weerstandsvermogen en vermogenspositie van de gemeente Apeldoorn een eigen berekeningsmodel gehanteerd.

Bij de beschikbare weerstandscapaciteit gaat het om de weerstandscapaciteit die aanwezig is om financiële tegenvallers op te vangen. Het is een optelsom van alle daadwerkelijk beschikbare middelen in de vermogenssfeer en de potentiële financiële ruimte waar geen externe verplichtingen tot uitgaven tegenover staan. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt naar de beschikbare weerstandscapaciteit in de vermogenssfeer en in de exploitatie. Het vermogensdeel wordt over het algemeen gevormd door zowel de algemene reserve als de bestemmingsreserves (excl. de bruto-methode reserves en de reserves grondexploitatie). De weerstandscapaciteit exploitatie wordt gevormd door de som van de onbenutte belastingcapaciteit, het begrotingssaldo en de post onvoorzien.

Bij het berekenen van de beschikbare weerstandscapaciteit op basis van de totale omvang van de algemene reserve en de bestemmingsreserves moet worden onderkend dat een deel van

deze reserves is geblokkeerd. Als op het geblokkeerde deel een beroep wordt gedaan bij financiële tegenvallers, dan zijn daarbij beleidskeuzes noodzakelijk aangezien de financiële middelen niet meer aan het beoogde beleidsdoel kunnen worden besteed. Om deze reden hanteert een toenemend aantal gemeenten als uitgangspunt dat bij de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit vermogen, alleen dat deel van de reserves mag worden betrokken waar geen beleidsmatige besteding voor is vastgesteld. In de regel betekent dit dat deze gemeenten de bestemmingsreserves niet tot de beschikbare weerstandscapaciteit rekenen. Zij voorkomen hiermee dat noodgedwongen beleidsmatige keuzes moeten worden gemaakt wanneer een beroep wordt gedaan op de beschikbare weerstandscapaciteit.

Negen van de zesentwintig Utrechtse gemeenten hebben in 2012 de risico's niet financieel gekwantificeerd (in 2011 10 van de 26). Daardoor kan ook niet worden vastgesteld, welk weerstandsratio geldt. Met name op dit punt is voor de betreffende gemeenten nog het nodige te verbeteren.

Van de 17 gemeenten die wel een weerstandsratio hebben berekend, kan onderstaand overzicht worden gegeven:

Tabel 4.3.2.2: gemiddelde ratio weerstandsvermogen in de provincie Utrecht

Weerstandsvermogen	Inclusief bestemmingsreserves		Exclusief bestemmingsreserves	
	2011	2012	2011	2012
Weerstandsvermogen ≥ 1	16	17	10	13
Weerstandsvermogen < 1	0	0	6	4
Risico's niet gekwantificeerd	10	9	10	9
Totaal aantal gemeenten	26	26	26	26

Een weerstandvermogen onder de ratio 1 duidt er op dat de beschikbare capaciteit niet toereikend is om de risico's af te dekken.

Ontwikkeling weerstandscapaciteit exploitatie en vermogen

Met ingang van 2012 is het OZB-percentage als norm voor het "redelijk peil" verhoogd. Dit heeft met name geleid tot een toename van de resterende belastingcapaciteit, waardoor het (*exploitatie*)-*weerstandscapaciteit* per inwoner is gestegen van € 31,07 tot € 33,64.

De *weerstandscapaciteit vermogen* (omvang van de algemene reserve en de bestemmingsreserves uitgedrukt in een bedrag per inwoner) is in 2012 ten opzichte van 2011 verder gedaald.

Grafiek 4.3.2.3: ontwikkeling weerstandscapaciteit van de exploitatie en vermogen per inwoner.

Weerstandsvermogen per inwoner				
	2009	2010	2011	2012
Exploitatie	38,74	30,22	31,07	33,64
Vermogen	1.190,25	1.144,15	834,88	803,70
bedragen x €1,--				

Voor informatie over de weerstandscapaciteit vermogen en exploitatie per gemeente uitgedrukt in een percentage van de geraamde omzet 2012, wordt verwezen naar tabellen 1.4 en 1.5 van de Bijlagen. In de tabellen 3.4.1 en 3.4.2 wordt informatie gegeven over de ontwikkeling van de algemene en bestemmingsreserves vanaf 2008, uitgedrukt in een bedrag per inwoner.

4.3.3. Onderhoud kapitaalgoederen

Gemeenten hebben de taak te zorgen voor het onderhoud van kapitaalgoederen, zoals wegen, riolering en gebouwen. Over de beleidsmatige keuzes en de kosten van dit onderhoud wordt verslag gedaan in de paragraaf Onderhoud Kapitaalgoederen.

Op basis van de beoordeling van de begrotingen 2012 blijkt dat bijna voor alle gemeenten meer informatie nodig is voor wat betreft:

- het inzichtelijk weergeven van financiële consequenties van beheerplannen en de vertaling daarvan naar de begroting (inclusief inzicht in het gebruik van reserves en voorzieningen hierbij);
- de mate waarin sprake is van achterstanden in onderhoud (evenals de financiële consequenties hiervan);
- hoe wordt omgegaan met het beheerplan voor het onderdeel water (nu is veelal niet duidelijk of hiervoor een plan is of dit plan onderdeel uitmaakt van het rioleringsplan).

Een goed voorbeeld van het verschaffen van inzicht in het onderhoud van kapitaalgoederen geven de gemeenten **Leusden**, **Soest** en **Woerden**.

- De gemeente **Soest** geeft naast de bij het onderhoud gehanteerde beleidskaders inzicht in afschrijvingstermijnen, onderhoudsniveaus en strategieën, jaarlijkse onderhoudskosten, jaarlijkse werkplannen en een investeringsoverzicht.
- De gemeente **Woerden** geeft inzicht in gekozen kwaliteitsniveaus en beleidskaders, meerjarige doorkijk (6 jaar) van reguliere onderhoudskosten en vervangingsbedragen.
- De gemeente **Leusden** kent sinds 2009 een Integraal beheerplan openbare ruimten (Ibor) waarbij de beheermaatregelen zijn opgesteld vanuit de kwaliteitscriteria en de kwaliteitsambitie "basis".

Risico's

Voor het onderhoud van de kapitaalgoederen geldt als risico dat bij financiële krapte de neiging kan ontstaan om onderhoudsniveaus en -budgetten naar beneden bij te stellen aangezien maatschappelijke gevolgen hiervan niet altijd direct merkbaar zijn. Een belangrijke kanttekening hierbij is dat bij ontoereikend onderhoud van kapitaalgoederen het risico toeneemt dat voorzieningen uitvallen, in de toekomst onevenredige meerkosten ontstaan en bijvoorbeeld schade- en aansprakelijkheidsclaims toenemen. Het is dan ook zaak het onderhoud van kapitaalgoederen op een adequaat/aanvaardbaar niveau te handhaven.

Uit de uitgevoerde beoordeling van de begrotingen 2012 blijkt er vooral spanning te zitten op het onderhoud van gebouwen en wegen. Bij enkele gemeenten is op deze onderdelen sprake van mogelijk achterstallig onderhoud. Een toenemend aantal gemeenteraden besluit, al dan niet als resultaat van een kerntakendiscussie, tot verlaging van het kwaliteitsniveau van het regulieren groot onderhoud. Een en ander kan ertoe leiden dat het risico van kapitaalvernietiging en/of toekomstig achterstallig onderhoud toeneemt.

4.3.4 Financiering

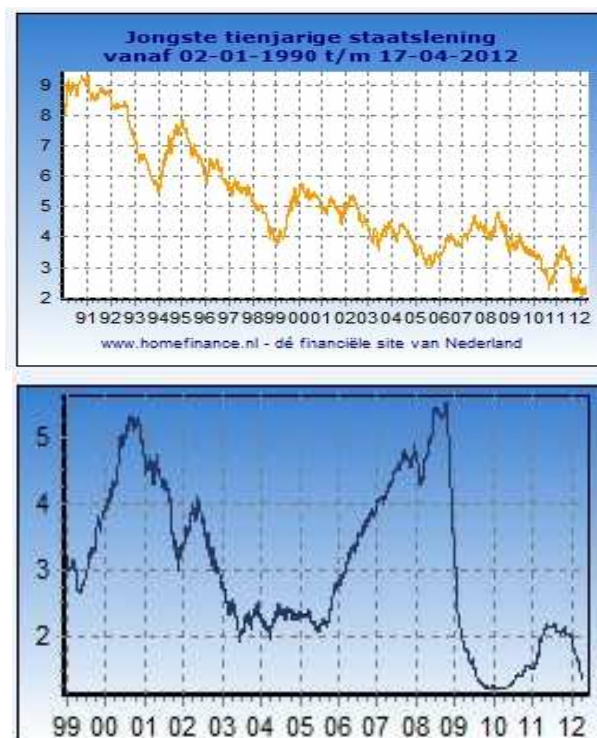
Voor de financiering van activiteiten doen gemeenten een beroep op de kapitaalmarkt, voor zover financiering uit eigen middelen niet mogelijk is. Daarnaast kunnen gemeenten ook (tijdelijk) overtollige middelen uitzetten. In de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) zijn de kaders gesteld voor een verantwoorde professionele inrichting en uitvoering van de financieringsfunctie van de decentrale overheden. Voorbeelden hiervan zijn de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. In de paragraaf Financiering geeft de gemeente inzicht in de financieringsactiviteiten en de achtergronden daarvan. Voor het financieel toezicht op basis van de Wet Fido wordt verwezen naar hoofdstuk 5.

Aandachtspunten

De financieringskosten (en eventueel opbrengsten) voor een gemeente hangen af van de rentetarieven op de geld- en kapitaalmarkt. Voor de tarieven op de geldmarkt (leningen korter dan een jaar) wordt veelal gekeken naar het rentetarief dat banken elkaar onderling berekenen (de Euribor) en voor de kapitaalmarkt (leningen langer dan een jaar) naar de rente op

staatsleningen. Over het algemeen geldt, dat de rente hoger wordt bij een langere looptijd van de lening.

Figuur 4.3.4.1: verloop **kapitaalmarktrente op staatsleningen en euribor**

Zoals uit bovenstaande grafieken blijkt, lijkt de rente op zowel de geld- als de kapitaalmarkt zich op een laag peil te stabiliseren. Hoewel de ontwikkeling van rentetarieven altijd een bepaalde mate van onzekerheid kent, is de situatie door de economische crisis en de oplopende schulden van nationale overheden (binnen de eurozone) mogelijk meer onzeker dan anders. Het is dus zeer de vraag, of het Nederlandse rentepeil langdurig laag blijft. Een en ander is afhankelijk of Nederland in staat is te voldoen aan de 3%-norm voor toename van het EMU-tekort.

Risico's

Een belangrijke maatstaf voor het financieringsrisico van gemeenten is de omvang van de netto schuld (het saldo van de uitgezette middelen en de aangetrokken middelen). Hoe hoger de netto schuld hoe groter het risico dat de exploitatielasten (meerjarig) toenemen bij stijgende rentepercentages. In dit kader de volgende uiteenzetting over de schuldquote.

Schuldquote Nederlandse Gemeenten (in vergelijking met de Utrechtse gemeenten)

Landelijk

In oktober 2011 schreef de heer Jan van der Lei een artikel in het blad van de Vereniging van Nederlandse gemeenten met als titel: "Wordt de gemeenteschuld een last?". In het artikel werd ingegaan op de schuldquote van de Nederlandse gemeenten (per inwoner) over de jaren 2008 en 2009. In deze paragraaf wordt de essentie van zijn betoog weergegeven. Vervolgens is dit aangevuld met gegevens van de Utrechtse gemeenten (aan de hand van hun balansen in de jaarrekeningen 2007 tot en met 2010).

Onderstaande tekst is ontleend aan het artikel van de heer van der Lei.

"Voor het vaststellen van de toename van de schuld van gemeenten is het kengetal "netto schuld per inwoner" gebruikt. De netto schuld is daarbij gedefinieerd als de som van voorzieningen, langlopende leningen, kortlopende schuld en overlopende passiva minus langlopende uitzettingen, vorderingen, liquide middelen en overlopende activa.

Op grond van de uitgevoerde berekeningen is vastgesteld dat de toename van de schuld in 2009 € 51 per inwoner heeft bedragen. Daarmee is de netto schuld van gemeenten per ultimo

2009 gestegen naar € 2.357 per inwoner. Geconstateerd is dat, evenals in 2008, in 2009 een flinke mutatie in de schuldpositie van gemeenten heeft plaatsgevonden. De totale mutatie van schulden in 2009 bedroeg € 5,3 miljard tegenover € 5,0 miljard in 2008. In 248 gemeenten nam de netto schuld toe met in totaal € 3.027 miljoen.

Uit het gepresenteerde overzicht met de schuldevolutie is te zien dat vooral de gemeenten in Zuid-Holland, Utrecht en Noord-Brabant hun netto schuld hebben zien groeien. In Noord-Brabant hebben de gezamenlijke gemeenten gericht beleid gevoerd op het intensiveren van de gemeentelijke investeringen om de gevolgen van de recessie te dempen. De intensivering is ook de oorzaak van de toename van de schuld in gemeenten in Zuid-Holland en Utrecht. In de provincies Groningen, Drenthe, Flevoland, Limburg en Gelderland zijn de schulden van veel gemeenten afgenomen. De afname heeft in de meeste gevallen te maken met de verkoop van aandelen in energiebedrijven.

Uit de verdeling van de schuldevolutie per gemeente blijkt dat een kwart van de gemeenten een afname van de netto schuld had van meer dan € 174 per inwoner. Daar tegenover staat een kwart van de gemeenten met een toename van de netto schuld van meer dan € 265 per inwoner. De overige helft van de gemeenten had een schuldevolutie tussen de +/- € 174 en € 265 per inwoner. In 2008 lag dit interval tussen een afname van +/- € 44 en een toename van € 243. Daarmee zijn de verschillen in schuldevolutie tussen gemeenten toegenomen. Op 31 december 2009 hadden, landelijk gezien, dertig gemeenten geen netto schuld.

Er zijn verschillende oorzaken aan te wijzen voor de stijging van de netto schuldquote bij een flink aantal gemeenten. Ten eerste hebben de investeringen in materiële activa de afschrijvingslasten in 2009 ruimschoots overtroffen. Ten tweede zijn de voorraden bouwgrond (inclusief onderhanden werk) opgelopen en zijn de portefeuilles "leningen aan derden" toegenomen.

Een hoge netto schuldquote is voor een gemeente in beginsel niet erg als daar hoge voorraden in de vorm van bouwgrond en leningen aan derden tegenover staan. Toch loopt een gemeente wel risico op deze schuldquote. Namelijk een risico op de voorraad bouwgrond en de portefeuille leningen aan derden. Juist in de nasleep van de recessie is het risico van tegenvallende opbrengsten uit grondverkopen aanwezig. En het niet kunnen terugbetalen van een lening door de plaatselijke voetbalclub is meer dan denkbeeldig. Als de bouwgrond voor minder wordt verkocht dan de waarde op de balans, leidt de gemeente verlies. Zo is er ook verlies als blijkt dat een geldnemer een lening niet aan de gemeente kan terugbetalen. Naast een verlies op de exploitatie blijven dan de door de gemeente opgenomen schulden voor de financiering van deze voorraden bouwgrond en portefeuilles leningen aan derden in tact. Naast de rentekosten moeten de schulden een keer worden afgelost".

Schuldquote van de Utrechtse gemeenten (per inwoner over de jaren 2007 tot en met 2010)

In onderstaand overzicht zijn de schuldposities van de Utrechtse gemeenten over de periode 2007 tot en met 2010 weergegeven. Deze zijn op dezelfde wijze berekend als toegepast door de heer van der Lei.

Opvallend is, dat het gemiddelde Utrechtse netto-schuldbedrag fors lager ligt dan het gemiddelde landelijke cijfer. Voor Utrecht bedraagt dit over de jaren 2008 en 2009 respectievelijk € 775 en € 1.134, terwijl dit landelijk respectievelijk € 2.306 en € 2.357 bedraagt. Wel hebben 4 gemeenten (-de voormalige gemeente- **Abcoude, Amersfoort, De Bilt** en **Renswoude**) in 2009 een schuldbedrag per inwoner dat boven het landelijk gemiddelde ligt.

Daarentegen hebben vijf gemeenten (**Eemnes, Leusden, Lopik, Oudewater** en **Zeist**) in 2009 een negatief schuldbedrag. Met andere woorden: bij deze gemeenten ontbreekt het aan netto schuld!

Als gekeken wordt naar de schuldpositie van de gezamenlijke Utrechtse gemeenten in 2009 dan blijkt die ten opzichte van 2008 met gemiddeld € 359 per inwoner gestegen is. Dit is een grotere toename dan het gemiddelde landelijk beeld (€ 51) laat zien.

Bij de gemeenten **Eemnes, De Bilt**, (de voormalige gemeente) **Abcoude** en **Utrecht** was in 2009 de toename uitgedrukt per inwoner, het grootst. Variërend van € 1.145 per inwoner voor de gemeente **Eemnes** tot € 627 voor **Utrecht**. Bij de gemeenten **Renswoude, Leusden, Zeist** en **Woerden** was daarentegen in 2009 sprake van een substantiële vermindering van de schuldpositie. In **Renswoude** daalde de netto-schuld met € 647 per inwoner.

In 2010 zet de toename van de schuldpositie per inwoner bij de Utrechtse gemeenten zich door. Deze stijgt met € 190 tot gemiddeld € 1.324 per inwoner.

Bij de gemeenten **Nieuwegein, (de voormalige gemeente) Abcoude, Baarn en (de voormalige gemeente) Loenen** was de toename van de netto-schuldpositie, uitgedrukt per inwoner, in 2010 het hoogst. Bij de gemeenten **De Bilt, Vianen, Soest en Leusden** was in 2010 sprake van de grootste vermindering per inwoner.

Tabel 4.3.4.2: ontwikkeling schuldpositie Utrechtse gemeenten 2007-2010 (per inwoner)

Gemeente	Jaar:				Toe- of afname:	
	2007	2008	2009	2010	2009 t.o.v. 2008	2010 t.o.v. 2009
Abcoude	2068	1775	2533	3295	758	762
Amersfoort	2350	2176	2337	2435	161	98
Baarn	-313	-292	167	663	459	496
Bunnik	827	522	693	911	171	218
Bunschoten	421	1231	1779	2067	548	288
Breukelen	295	762	836	1052	74	216
De Bilt	1335	1511	2953	2591	1441	-361
De Ronde Venen(oud)	269	577	1012	1321	434	309
Eemnes	-1627	-1474	-329	-351	1145	-22
Houten	1060	1021	1385	1846	364	461
IJsselstein	333	-38	60	211	99	151
Leusden	-240	-194	-369	-561	-175	-192
Loenen	-789	-284	377	838	660	462
Lopik	-883	-671	-448	-263	223	185
Maarssen	556	650	868	1028	218	160
Montfoort	-23	371	770	1044	400	273
Nieuwegein	-403	185	565	1485	380	920
Oudewater	-295	-452	-294	-261	158	33
Renswoude	3967	3860	3213	3379	-647	166
Rhenen	722	687	632	575	-55	-57
Soest	383	506	469	178	-37	-291
Utrecht	89	355	982	1278	627	296
Utrechtse Heuvelrug	1195	1465	1882	2132	416	251
Veenendaal	1338	1514	1830	1893	316	63
Vianen	356	1198	1266	914	68	-352
Wijk bij Duurstede	585	811	919	1309	108	390
Woerden	553	512	367	307	-146	-59
Woudenberg	1222	1238	1679	1922	440	243
Zeist	-165	-209	-364	-465	-155	-101
Gemiddeld in Utrecht	572	775	1134	1324	359	190
Gemiddeld landelijk		2306	2357	3160	51	803

Bron; VNG-site

4.3.5 Bedrijfsvoering

Van gemeenten wordt verwacht dat in de paragraaf Bedrijfsvoering tenminste aandacht wordt besteed aan personeel, informatisering, automatisering, communicatie, organisatie, financieel beheer (waaronder de administratieve organisatie en de interne controle) en facilitaire dienstverlening (waaronder huisvesting). Deze onderwerpen komen niet bij alle gemeenten aan de orde. Ook de kwalitatieve invulling van de paragraaf verschilt per gemeente. Positieve uitschieter is de gemeente **Leusden** die voor het onderdeel bedrijfsvoering gebruik maakt van het INK-model. Verder wordt door een aantal gemeenten inzicht verstrekt in de omvang en de kosten van het personeelsbestand.

Een aandachtspunt bij de bedrijfsvoering is de bezetting van de financiële functie. Geconstateerd wordt dat in enkele gevallen het moeilijk blijkt gekwalificeerd personeel te behouden dan wel aan te trekken. Ook krijgen overheid en bedrijfsleven de komende jaren in toenemende mate te maken met de uitstroom van werknemers (de vergrijzing). Dit zal een extra nadelig effect hebben op de continuïteit en kwaliteit van de bedrijfsvoering.

Een ander aandachtspunt in het kader van de bezuinigingen is de druk op de kosten van de bedrijfsvoering. Als bij bezuinigingsmaatregelen op de bedrijfsvoering niet tevens het takenpakket wordt aangepast of bedrijfsprocessen aantoonbaar efficiënter worden ingericht, bestaat het risico dat de kwaliteit en continuïteit van onderdelen van de gemeente vermindert. Het is dan ook van belang dat in de paragraaf Bedrijfsvoering aan dergelijke aspecten aandacht wordt besteed.

4.3.6 Verbonden partijen

In de paragraaf Verbonden Partijen geeft de gemeente inzicht in de financiële en bestuurlijke relaties met organisaties en instellingen. Bij de invulling van deze paragraaf worden tekortkomingen geconstateerd, zoals:

- de risico's van de verbonden partijen worden niet geformuleerd in termen van (financiële) risico's voor de betreffende gemeente;
- niet wordt aangegeven welke gemeentelijke doelstelling wordt verwacht te realiseren met de verbonden partij;
- een verwijzing naar de relevante beleidsprogramma's ontbreekt;
- niet duidelijk is op welk moment nut en noodzaak van de verbonden partij wordt geëvalueerd.

Gemeenten die als voorbeeld kunnen dienen voor invulling van de paragraaf Verbonden Partijen zijn de gemeenten **Amersfoort, Nieuwegein, Woudenberg** en **Zeist**.

4.3.7 Grondexploitatie

De mate waarin en de wijze waarop een gemeente betrokken is bij grondexploitaties, dient tot uitdrukking te komen in de paragraaf Grondbeleid. Met grondexploitaties kan een gemeente veel geld verliezen. Dit maakt een goede sturing bij de grondexploitaties van essentieel belang. Deze sturing is alleen mogelijk bij voldoende transparantie rond de grondexploitaties, inclusief inzicht in de risico's.

In het algemeen geldt, dat bij de invulling van deze paragraaf de transparantie en het inzicht voor verbetering vatbaar is. Aan de volgende vereisten die aan de paragraaf worden gesteld wordt niet voldaan of is de invulling ervan niet toereikend:

- het weergeven van een actuele prognose van de te verwachten resultaten van het totaal van de grondexploitaties;
- het inzicht geven in een onderbouwing van (eventuele) winstneming;
- het uiteenzetten van de beleidsuitgangspunten over de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's van grondzaken.

Het is niet voldoende de informatieverstrekking over de actuele stand van de grondexploitaties te beperken tot de jaarstukken of de nota Grondbeleid. Ook in de programmabegroting is het van belang cijfermatig inzicht te geven in de ontwikkeling van de grondexploitaties, waardoor

het bijsturen en adequaat reageren op wijzigingen tijdig kunnen worden gedaan. De informatie in de jaarrekening of in een nota Grondbeleid kan hierbij een uitgangspunt dan wel aanvulling zijn. In het bijzonder wordt bij het weergeven van informatie aandacht gevraagd voor de toereikendheid van voorzieningen en (risico)reserves in relatie tot de grondexploitaties en het vermelden van de datum van actualisatie van de grondexploitaties.

Een ander aandachtspunt is de verwerking van voorzieningen voor plannen met een te verwachten nadelig exploitatiesaldo. Deze voorzieningen worden in mindering gebracht op de boekwaarde. Deze saldering vindt over het algemeen plaats bij het opmaken van de jaarrekening, waarbij in principe het uitgangspunt geldt, dat de omvang van de saldering overeenkomt met de gemaakte kosten (boekwaarde) en dat het nog niet benutte deel in de staat van voorzieningen tot uitdrukking komt. Als alternatief voor het werken met voorzieningen voor negatieve plannen, kunnen boekwaarden van lopende plannen ook worden afgeboekt. In de paragraaf grondbeleid zou tot uitdrukking moeten komen hoe met de boekwaarden van negatieve plannen wordt omgegaan. Om zicht te houden op het totaal geïnvesteerde vermogen in lopende negatieve plannen heeft het de voorkeur inzicht te verstrekken in de omvang van reeds gesaldeerde voorzieningen en gerealiseerde afboekingen.

De commissie BBV heeft in februari 2012 de notitie "grondbeleid-bijgesteld", uitgebracht. De aanbevelingen en stellige uitspraken hierin opgenomen hebben tot doel de informatieverstrekking over de grondexploitatie op een hoger peil te brengen. De commissie geeft door middel van deze aangepaste notitie een nadere verduidelijking over het verwerken van de financiële consequenties in begroting en jaarrekening.

Het effect van de "stellige uitspraken" (die in de notitie worden verduidelijkt) dient uiterlijk in de jaarrekening 2012 opgenomen te zijn.

Grondexploitaties binnen de provincie Utrecht

In het BBV is een aantal punten opgenomen die de paragraaf grondbeleid ten minste moet bevatten. De meeste gemeenten voldoen aan deze uitgangspunten. Het gaat hierbij om de visie en uitvoering van het grondbeleid.

De grondexploitaties zullen het landelijk themaonderzoek van 2012 zijn. Voor meer informatie hierover verwijzen we u naar hoofdstuk 6 "Toezichtthema 2012 en 2013".

De kwalitatieve toets heeft betrekking op onderdelen die volgens het BBV in de paragraaf grondexploitaties moet worden opgenomen. Hierna wordt inzicht gegeven in hoeverre de Utrechtse gemeenten invulling geven aan genoemd BBV-voorschrift. De informatie is ontleend aan de jaarrekening 2010 en de programmabegroting 2012.

Tabel 4.3.7.1a: "Visie, uitvoering en prognose"; jaarrekening 2010

2010		Visie	Uitvoering	Prognoses
	Ja	90%	97%	79%
	Nee	10%	3%	17%
	onbepaald niet van toepassing	0%	0%	0%
	Totaal	100%	100%	100%
<i>N=29</i>				

Tabel 4.3.7.1b: "Visie, uitvoering en prognose"; programmabegroting 2012

2012		Visie	Uitvoering	Prognoses
	Ja	92%	96%	73%
	Nee	8%	4%	27%
	onbepaald	0%	0%	0%
	Totaal	100%	100%	100%
<i>N=26</i>				

Het beeld is stabiel voor de onderdelen visie en uitvoering. De meeste gemeenten hebben deze twee onderdelen in de paragraaf opgenomen zowel bij de jaarstukken (2010) als bij de programmabegroting (2012). De gemeenten die in 2010 geen visie opgenomen hebben, zijn de gemeenten betrokken bij de herindelingen.

Twee gemeenten (8%) nemen geen visie op in de begroting. Eén gemeente verwijst naar de jaarrekening en bij de andere gemeente ontbreekt dit onderdeel, omdat de programmabegroting nog in ontwikkeling is vanwege de herindeling.

Op het onderdeel "prognoses" is bij de begroting sprake van enige verbetering ten opzichte van de jaarrekening. Het aantal gemeenten met een prognose stijgt van 18 naar 19. Dit betekent dat 7 gemeenten geen prognose geven in de begroting. Van deze 7 gemeenten hebben 2 gemeenten geen gronden in exploitatie.

Daarnaast wordt in het BBV aangegeven dat actuele resultaten en onderbouwingen van de winstneming moeten worden opgenomen. Dit voorschrift wordt door nog weinig gemeenten overeenkomstig de strekking van de bepaling verwerkt. Voor het inzicht en het bijsturen door de raad op afwijkingen is het van belang dit gegeven verder te ontwikkelen en te actualiseren. In de **jaarstukken** wordt daar veel meer aandacht aan besteed dan in de **begroting**.

Ten slotte wordt in het BBV aangegeven dat de beleidsuitgangspunten over de reserves voor de grondzaken in relatie tot de risico's moeten worden opgenomen. Dit wordt door de meeste gemeenten gedaan, hoewel de risico's niet worden gekwantificeerd waardoor de relatie met de reserves niet cijfermatig kan worden gelegd. Soms wordt aan dit voorschrift aandacht besteed bij de risicoparagraaf.

Door de toezichthouder wordt bij de beoordeling van de paragraaf in het bijzonder gekeken naar de risico's van grondexploitaties en de dekking daarvan.

Op basis van een inventarisatie blijkt dat de gemeenten in de provincie Utrecht in 2012 voor gemiddeld € 820 per inwoner aan boekwaarde gronden hebben geraamd (waarvan € 690 betrekking hebben op gronden in exploitatie). Gemiddeld is hiervan € 277 afgedekt via voorzieningen, omdat rekening wordt gehouden met verliesgevend exploitaties. Daarnaast kan zondig een beroep worden gedaan op de (algemene) reserves gevormd in het kader van de grondexploitatie. Gemiddeld is hiervoor € 115 per inwoner beschikbaar.

Tabel 4.3.7.2: Gemiddelde grondexploitatiewaarden per inwoner in de provincie Utrecht 2012

2012		Boekwaarde per 1-1	Voorzieningen per 1-1	Reserves grond-exploitatie per 1-1
Provincie Utrecht gemiddeld per inwoner				
	Alle gronden	820	277	115
	Gronden in exploitatie	690	263	115
	Gronden niet in exploitatie	130	15	
<i>Bedragen x € 1,-</i>				

4.4 Financiële ratio's : enkele balansgerelateerde kengetallen

4.4.1 Inleiding

Bij het financieel toezicht is het materieel begrotingsaldo maatgevend voor de jaarlijkse toezichtbeslissing. Dit wordt voorgeschreven door art. 203 van de Gemeentewet. In hoofdstuk 1 is hier al uitgebreid op ingegaan. Voor de beoordeling van de financiële positie en in het verlengde daarvan de ranking, worden de (meerjaren)begroting- en rekeningsaldi en de weerstandscapaciteit van de exploitatie en vermogen bepaald als percentage van de omzet. Deze kengetallen zijn, behoudens het rekeningsaldo, gebaseerd op toekomstige nog te realiseren grootheden. Het betreft immers ramingen.

Een andere methode om de financiële positie te analyseren is het hanteren van kengetallen die gebaseerd zijn op gerealiseerde grootheden: de balansposities die in de jaarrekening zijn opgenomen. Hiermee zijn financiële ratio's te berekenen die een meer bedrijfseconomische analyse geven. Bij productie- en dienstverlenende (profit) bedrijven worden deze als stuurinstrumenten gebruikt voor het vast te stellen financiële beleid. Bij een bestedingsorganisatie zoals een overheid is dat lastiger. Immers, de overheid zal juist door bestedingen (bijvoorbeeld subsidies) een maatschappelijke doelstelling trachten te bereiken. Bij het bereiken van een maatschappelijk effect is veelal sprake van maatschappelijke baten, niet van financiële baten. Dat hierbij de financiële positie van de gemeenten nadelig beïnvloed kan worden is een gegeven. Toch kunnen bedrijfseconomische ratio's ook bij gemeenten een indicatie zijn voor de financiële positie. Vooral een eventuele negatieve ontwikkeling van ratio's gedurende een aantal jaren kan een signaal opleveren voor het eventueel herijken van het gevoerd financieel beleid.

De beoordeling op basis van de Gemeentewet doet geen uitspraken over de feitelijke, in de jaarrekening gepresenteerde financiële positie van een gemeente. Uit de jaarrekening, vooral de balans, kan een aantal financiële ratio's berekend worden. Gelet op de eigenheid van gemeenten als bestedingsorganisaties kennen deze financiële ratio's een ander perspectief dan die van de profit-organisaties. Bij bedrijven gaat het om waarde-maximalisatie en "going-concern". Solvabiliteit, quick-ratio, eigen vermogen en orderportefeuille zijn hier de kernbegrippen.

Bij gemeenten besteden wij in deze nota de aandacht op een aantal kengetallen/financiële ratio's ontleend aan de jaarrekening 2010 en de ontwikkeling van deze ratio's vanaf de jaarrekening 2008.

4.4.2 Financiering en afschrijving activa

Kern van de ratio's die hier gepresenteerd worden, is een beeld te geven van de wijze waarop de activa worden gefinancierd en afgeschreven.

Financiering met (kort) vreemd vermogen betekent een hogere gevoeligheid van de begroting voor renteschommelingen. Met het hanteren van lange afschrijvingstermijnen kunnen lasten worden verschoven naar de toekomst. Dit is in de gemeentelijke praktijk geen doel op zich. Afschrijvingstermijnen worden bepaald aan de hand van de (economische) levensduur van activa. De wijze waarop de activa zijn gefinancierd en worden afgeschreven kan inzichtelijk worden gemaakt met de volgende ratio's:

- financieringsstructuur;
- gouden balansregel;
- solvabiliteit;
- omloopsnelheid investeringen;
- financieringsratio.

Deze ratio's worden in de praktijk van het financieel toezicht als achtergrondinformatie gebruikt voor het beoordelen van de ontwikkeling in de financiële positie van de gemeenten. Er wordt dus niet alleen beoordeeld op basis van begroting en meerjarenbegroting. Ook de gemeentelijke jaarrekening geplaatst in de reeks van een aantal jaren ondersteunt de toezichthouders bij het beoordelen van de financiële positie van de gemeenten.

1 Financieringssaldo

(vaste passiva minus vaste activa)

Het financieringssaldo geeft weer of de vaste financieringsmiddelen (de som van het eigen vermogen en het lang vreemd vermogen) al dan niet toereikend zijn om de vaste activa te financieren. Een negatief saldo betekent dat er te weinig vaste financieringsmiddelen zijn. Onvoldoende lang vermogen/vaste passiva leidt tot een financieringstekort. De gemeente kan dit gedeeltelijk met kort vreemd vermogen financieren. Dit is wettelijk toegestaan voor zover de kasgeldlimiet niet wordt overschreden. De kasgeldlimiet bedraagt maximaal 8,5% van het begrotingstotaal met een minimum van € 300.000. Het financieringstekort boven de kasgeldlimiet is de aanvullende financieringsbehoefte, die de gemeente met lang vreemd vermogen dient te financieren.

Het is bij gemeenten gebruikelijk dat investeringen in de grondexploitatie (grondverwerving) die in de gemeentelijke balanspositie "Voorraden" zijn opgenomen worden gefinancierd met vaste geldleningen.

2 Gouden balansregel

(vaste passiva / vaste activa)

De financieringsstructuur komt ook naar voren in de gouden balansregel. Hierin wordt de verhouding tussen het totaal van de vaste financieringsmiddelen en de vaste activa weergegeven. De looptijd van het vermogen dient daarbij zoveel mogelijk afgestemd te zijn op de omlooptijd van de activa. De bedrijfseconomische norm voor particuliere ondernemingen is 1,0. Dat wil zeggen dat alle vaste activa gefinancierd zijn met eigen vermogen en lang vreemd vermogen. Voor gemeenten ligt de norm lager omdat gemeenten een deel van de vaste investeringen (tot de kasgeldlimiet) mogen financieren met kort vreemd vermogen.

Voor zover de ratio meer dan 1,0 bedraagt wordt dit veroorzaakt door het financieren van investeringen in de grondexploitatie (grondverwerving) met vaste geldleningen.

3 Solvabiliteit

a. (eigen vermogen / vaste activa)

b. (eigen vermogen / totaal vermogen)

Deze ratio's geven de mate weer waarin gemeenten haar investeringen door middel van eigen middelen financiert. Ook geven deze aan of een gemeente kan voldoen aan de betalingsverplichtingen op de lange termijn. Er zijn verschillende manieren om deze ratio uit te rekenen. De hier gekozen manieren zijn:

- eigen vermogen gerelateerd aan de totale vaste activa;
- eigen vermogen gerelateerd aan het totale vermogen (= eigen + vreemd vermogen).

Aangezien de toereikend van de solvabiliteit samenhangt met de kenmerken van de individuele gemeenten (bijvoorbeeld risicoprofiel) is het bepalen van een objectieve norm discutabel.

4 Omloopsnelheid investeringen

((immateriële + materiële vaste activa)/afschrijving)

De investeringsratio geeft de gemiddelde resterende afschrijvingstermijn weer. Deze ratio wordt bepaald door de immateriële en de materiële vaste activa te delen door de afschrijvingslasten. Een relatief lange afschrijvingstermijn kan duiden op een zekere financiële problematiek bij een gemeente. Door het hanteren van lange afschrijvingstermijnen kunnen lasten worden verschoven naar de toekomst. Ook hier geldt dat een norm niet eenduidig te geven is vanwege het individuele karakter van gemeenten tot uitdrukking komend in het voorzieningsniveau.

5 Financieringsratio

(afschrijving / aflossing)

De relatie tussen de vrijgekomen middelen (afschrijving) en de betaalde aflossing op lang vreemd vermogen is een indicator voor de mate waarin een gemeente in staat is om het investeringsvolume op peil te houden zonder hiervoor nieuw vreemd vermogen aan te moeten trekken. In een normale situatie lopen de afschrijvingen en aflossingen over een

lange termijn gezien nagenoeg parallel. De norm zou op lange termijn op 1 moeten liggen; voor een enkel begrotingsjaar is geen norm te geven.

Voor een enkel jaar c.q. de korte termijn heeft dit kengetal een beperkte signaalfunctie. Belangrijke afwijkingen ten opzichte van de trend worden in de jaren 2008 – 2010 veroorzaakt door extra afschrijvingen, het niet of in zeer beperkte mate aflossen van geldleningen of aflossing van fixe-leningen in combinatie met het herfinancieren van de aflossing.

In de Bijlage tabel 4.0 wordt inzicht gegeven in de beschreven financiële ratio's.

Deel 2

Capita Selecta

Hoofdstuk 5	Bijzonder Financieel Toezicht
Hoofdstuk 6	Toezichtthema 2012 en 2013
Hoofdstuk 7	Actuele ontwikkelingen

5

Bijzonder financieel toezicht

Samenvatting

In dit hoofdstuk worden enige bijzondere toezichtvormen in het kort beschreven. Het gaat om toezicht ingevolge de Wet Fido, deelnemingsbesluiten ex art 160 Gemeentewet, ontheffing op verboden handelingen ex art. 43 Burgerlijk Wetboek / art. 15 Gemeentewet en het financieel toezicht bij herindeling.

5.1 Inleiding

Naast het reguliere financieel toezicht op gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen oefenen Gedeputeerde Staten voor specifieke zaken/onderwerpen bijzonder toezicht uit op de lokale overheden. Dit bijzondere toezicht is in specifieke wetten en regelgeving vastgelegd. Het gaat dan om het goedkeuren van (veelal) gemeentelijke besluiten voordat tot uitvoering kan worden overgegaan of het verlenen van een ontheffing op een in de wet aangegeven gebod of verbod.

De meest voorkomende vormen van bijzonder financieel toezicht zijn:

- financieel toezicht ingevolge de wet financiering decentrale overheden (wet Fido);
- deelnemingsbesluiten op grond van artikel 160 Gemeentewet;
- het verlenen van ontheffing op verboden handelingen (artikel 15 Gemeentewet/artikel 43 Burgerlijk Wetboek);
- financieel toezicht in geval van gemeentelijke herindeling (wet Arhi).

In dit hoofdstuk wordt de invulling van deze vormen van bijzonder financieel toezicht nader toegelicht.

5.2 Financieel toezicht ingevolge de Wet Fido en Ruddo

Het Rijk heeft regels gesteld aan hoe gemeenten, provincies en waterschappen hun geld en kapitaal beheren. Dit staat in de Wet Financiering decentrale overheden (Wet Fido) en Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden (Ruddo). Deze wetten bevat instrumenten die de risico's moeten beperken die de gemeenten lopen bij het lenen en uitzetten van gelden. De risico's van het lenen worden beperkt doordat de gemeenten en waterschappen zich moeten houden aan de kasgeldlimiet en renterisiconorm.

De kasgeldlimiet is het maximum bedrag waarvoor de gemeente kortlopende middelen mag aantrekken op de geldmarkt. Dit maximum bedraagt 8,5% van het begrotingstotaal met een minimum van € 300.000 (art 3 lid 2 Wet Fido). (Voor de waterschappen geldt een afwijkend percentage, namelijk 23% van het begrotingstotaal. Het renterisico op de vaste schuld is de mate waarin het saldo van de rentelasten verandert door wijzigingen in het rentepercentage op leningen en uitzettingen met een oorspronkelijke rentetypische looptijd van een jaar of langer. Om dit risico te beperken schrijft de wet voor dat herfinanciering jaarlijks maximaal 20% van het begrotingstotaal mag bedragen.

Op basis van de begrotingen 2012 is de verwachting dat niet alle Utrechtse gemeenten in 2012 zullen voldoen aan de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Een 4-tal gemeenten heeft bij de begroting een overschrijding van de kasgeldlimiet gemeld. Deze gemeenten zullen nog maatregelen moeten nemen om binnen de limiet te blijven.

Overigens is als gevolg van de lage rentestand de tendens dat de lokale overheden vooral kortlopend geld aantrekken en minder vaste financieringsmiddelen. Hierdoor dreigt de kasgeldlimiet bij een aantal gemeenten overschreden te worden.

5.3 Deelnemingsbesluiten artikel 160 Gemeentewet

Artikel 160, lid 2 Gemeentewet verleent het college van burgemeester en wethouders de bevoegdheid tot het oprichten van en het deelnemen in privaatrechtelijke rechtspersonen. Dergelijke besluiten moeten worden goedgekeurd door Gedeputeerde Staten. Onderstaand wordt een overzicht gegeven van de in het afgelopen jaar voorgelegde besluiten:

- deelneming in de coöperatieve vereniging Dimpact U.A. (gemeente Eemnes);
- deelneming in de coöperatieve vereniging met uitgesloten aansprakelijkheid "Coöperatie ParkeerService U.A." (gemeente Nieuwegein);
- deelneming in de coöperatieve vereniging met uitgesloten aansprakelijkheid "Coöperatie ParkeerService U.A." (gemeente Zeist);
- oprichting/deelneming in de BV "Wijk Ontwikkelings Maatschappij Kerckebosch B.V" (gemeente Zeist);
- oprichting stichting Stadsschouwburg Utrecht (gemeente Utrecht);

Deze besluiten zijn door Gedeputeerde Staten goedgekeurd, zonodig na bijsturend overleg. Daarmee is geconcludeerd dat de privaatrechtelijke rechtsvorm kan worden beschouwd als bijzonder aangewezen voor het daarmee te dienen openbaar belang.

Naar aanleiding van het rapport van de werkgroep "Privaatrechtelijke taakbeartiging door decentrale overheden" heeft de staatssecretaris van BZK eind 2008 in een brief aan de Tweede Kamer aangekondigd dat de voorhangprocedure ex artikel 160, eerste lid, onder e, f, g en h jo. artikel 169, vierde lid Gemeentewet kan worden geschrapt.

Een conceptwetsvoorstel voor wijziging van de Provincie- en Gemeentewet is in voorbereiding. Parallel aan de wetwijziging zal door BZK, in samenwerking met VNG, IPO en UVW een afwegingskader worden ontwikkeld ter ondersteuning van decentrale overheden bij het maken van een onderbouwde keuze voor een publieke of private regeling van taken. Bij uitwerking van het kader worden strijdigheid met het recht of het algemeen belang, financiële risico's en aspecten van staatssteun en aanbestedingsverplichtingen meegenomen. Eind december 2011 zou er een conceptvoorstel aan de VNG en het IPO worden voorgelegd (Bron: mededeling BZK in vakberaad Gemeentefinanciën d.d. 3-11-2011). Tot op heden is dit nog niet gebeurd.

5.4 Ontheffing op verboden handelingen

In artikel 15 Gemeentewet respectievelijk artikel 43 Burgerlijk Wetboek is bepaald dat raadsleden in het kader van de bestuurlijke integriteit in welke vorm dan ook niet werkzaam mogen zijn voor de eigen gemeente en/of overeenkomsten en rechtshandelingen met de gemeente mogen aangaan. Dit betreft de zogenaamde verboden handelingen. Gedeputeerde Staten kunnen ontheffing op dit verbod verlenen als zij van mening zijn dat aantasting van de bestuurlijke integriteit niet in het geding is. Ontheffing van dit verbod kan worden gegeven door ons college, indien naar onze mening geen sprake is van bevoordeling in strijd met eerlijke concurrentieverhoudingen. In 2011 zijn er geen verzoeken binnengekomen voor ontheffing.

5.5 Financieel toezicht bij herindeling

5.5.1 Algemeen

In de Wet Algemene regels herindeling (Arhi) is een bijzondere vorm van financieel toezicht opgenomen. Dit toezicht geldt uitsluitend voor gemeenten die vanwege een herindeling worden opgeheven. Het bijzondere toezicht gaat in op de dag waarop een herindelingontwerp, herindelingadvies of een voorstel van wet is vastgesteld (artikel 21, lid 1 Wet Arhi). Het toezichtinstrumentarium is opgenomen om te voorkomen dat een nieuw te vormen gemeente financieel nadeel ondervindt van besluiten van de op te heffen gemeenten.

5.5.2 Herindeling Valleigebied

De beoogde samenvoeging van **Renswoude, Woudenberg** en Scherpenzeel is niet doorgevoerd. Na de val van het kabinet Balkenende IV is het betreffende wetsvoorstel door de Kamer controversieel verklaard. Vervolgens heeft de Minister van Binnenlandse Zaken aangegeven dat er geen urgentie is tot deze herindeling en dat er geen onoverkomelijke problemen ontstaan wanneer deze herindeling niet door gaat.

In het verlengde hiervan heeft de minister het wetsvoorstel over de herindeling ingetrokken. Door het intrekken van het wetsvoorstel is het ARHI toezicht met ingang van 7 juli 2011 vervallen.

6

Toezichtthema 2012 en 2013

Samenvatting

Jaarlijks wordt door de toezichthouders van alle provincies onderzoek gedaan naar specifieke zaken in de begroting. Het zogenaamde toezichtthema.

In dit hoofdstuk wordt informatie gegeven over de resultaten van het onderzoeksthema grondexploitatie. Dit in 2011 uitgevoerde onderzoek is gebaseerd op de jaarstukken 2010.

Ook in de begroting 2012, paragraaf grondbeleid, hebben de Utrechtse gemeenten informatie verstrekt over de grondexploitaties. Deze gegevens zijn aangevuld met extra informatie en is in enkele tabellen samengevat.

Uit de rapporten Monitor Nieuwe Woningen (MNW) – winter 2011/2012 en Bouwprognoses 2011 – 2016 blijkt dat de gemeenten rekening moeten houden met het voortduren van de recessie met als gevolg een verdere verslechtering van de grondexploitatieresultaten.

Ook dit jaar is het themaonderzoek grondexploitatie.

6.1 Inleiding

De gezamenlijke provinciale toezichthouders wijzen elk jaar een toezichtthema aan waarmee een bepaald aspect van de (meerjaren)begroting extra aandacht krijgt. Jaarlijks worden in het vakberaad gemeentefinanciën (provinciale toezichthouders en het Ministerie van BZK) afspraken gemaakt over het uit te voeren onderzoek toezichtthema. De thema's van de afgelopen jaren waren Duurzaam Financieel Evenwicht (2008, 2009 en 2010), effecten wijziging wet FIDO (2011) en de grondexploitatie (2012).

Voor het jaar 2013 zal het toezichtthema grondexploitaties herhaald worden. De resultaten van het toezichtthema 2012 grondexploitatie, de berichten van gemeenten over oplopende verliezen en/of neerwaartse bijstelling van eerder geraamde batige exploitatiesaldi geven aanleiding hiertoe. De verwachting is dat de risico's in verband met grondexploitatie de komende jaren van betekenis zijn bij het vaststellen van het gemeentelijk risicoprofiel.

6.2 Prognose "financiële effecten crisis bij gemeentelijke grondbedrijven"

Eind 2011 heeft Deloitte Real Estate Advisory, in opdracht van de Vereniging Nederlandse Gemeenten en de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Infrastructuur en Milieu, het rapport "Financiële effecten crisis bij gemeentelijke grondbedrijven – update 2011" uitgebracht.

Aan de hand van een analyse van de gemeentelijke jaarrekening 2010 van 145 gemeenten waarvan de jaarrekening wordt gecontroleerd door Deloitte zijn o.a. de volgende conclusies getrokken:

- de Nederlandse gemeenten hebben in 2010 de voorzieningen voor dekking van toekomstige verliezen aangevuld met € 760 miljoen. Tot en met 2009 was sprake van ca. € 3,7 miljard aan getroffen voorzieningen. Totaalbedrag van de getroffen voorzieningen voor dekking van toekomstige verliezen tot en met 2010 dus ca. € 4,5 miljard;
- er is een verslechtering ontstaan van de grondexploitaties met een geraamd batig saldo. Het totaal van de toekomstige winsten wordt per eind 2010 nog geraamd op circa € 3,6 miljard;
- het risicodragende, geïnvesteerd vermogen van gemeenten is per ultimo 2010 gestegen tot € 13,1 miljard.

Scenarioberekeningen geven voorts aan dat de toekomstige gemeentelijke verliezen c.q. winstverdamping op ruimtelijke plannen kunnen oplopen tot € 2,9 miljard.

6.3 Toezichtthema 2012: grondexploitaties

Onderzoeksresultaten jaarrekening 2010 – landelijk.

De provinciale toezichthouders hebben in 2011 onderzoek gedaan naar de resultaten van de grondexploitaties en de exploitatieprognoses vermeld in de jaarrekeningen 2010 van de Nederlandse gemeenten. Hierdoor kan zowel een landelijk beeld als een beeld voor onze provincie gepresenteerd worden.

Het landelijk beeld wordt in onderstaand overzicht vergeleken met de bevindingen en prognoses van Deloitte.

6.3.1. Onderzoeksresultaten Nederland vergeleken met de bevindingen/prognoses van Deloitte

Omschrijving prognose c.q. onderzoeksresultaat	Prognose Deloitte	Landelijke inventarisatie jaarrekening 2010
totaalbedrag geïnvesteerd vermogen	€ 13,1 miljard	€ 14,5 miljard
totaalbedrag getroffen verliesvoorzieningen	€ 4,5 miljard	€ 3,1 miljard
totaalbedrag toekomstige verliezen	€ 1,0 miljard	€ 3,2 miljard
totaalbedrag toekomstige winsten	€ 2,6 miljard	€ 1,9 miljard

Uit bovenstaande vergelijking komt naar voren dat:

- de prognoses van Deloitte aan de voorzichtige kant zijn;
- de gemeenten per ultimo 2010 meer geïnvesteerd hebben;
- rekening gehouden wordt met hogere verliezen en lagere winsten.

Onderzoeksresultaten jaarrekening 2010 – provincie Utrecht

Tabel 6.3.2: Ontwikkeling boekwaarden grondexploitatie inclusief getroffen verliesvoorzieningen

	2010	Primo 2010	Ultimo 2010
Investerings			
Boekwaarde gronden in exploitatie exclusief getroffen verliesvoorzieningen		682.405	748.308
Boekwaarde gronden <i>niet</i> in exploitatie exclusief getroffen verliesvoorzieningen.		107.820	113.024
Voorziening dekking exploitatietekorten begrepen in boekwaarden.		-359.903	-366.873
Totaal		430.322	494.459
<i>Bedragen x €1.000,--</i>			

Uit de tabel is af te leiden dat:

- per saldo sprake is van een toename van de totale boekwaarde van de gronden (**inclusief** voorzieningen vanwege geprognosticeerde exploitatietekorten). Het geïnvesteerd vermogen is in 2010 toegenomen met circa € 64 miljoen (2009: € 50 miljoen);

Deze toename is grotendeels toe te schrijven aan de investeringen gedaan door de gemeenten **Utrecht, Nieuwegein, Bunschoten en Houten**.

- rekening gehouden wordt met toenemende verliezen;
De Utrechtse gemeenten houden er rekening mee dat de verliezen op de grondexploitaties oplopen met € 34 miljoen. In het bijzonder houden de gemeenten **Utrecht, Wijk bij Duurstede** en **Zeist** rekening met toenemende verliezen. Daarentegen was bij 9 gemeenten sprake van een vermindering van de getroffen voorzieningen (€ 27 miljoen). Per saldo een toename van de verliesvoorzieningen met € 7 miljoen (2009: € 85 miljoen).

Dit duidt erop dat er daadwerkelijk verliezen zijn genomen dan wel dat een actualisering van de exploitatieopzetten heeft geleid tot vermindering van de tot en met 2009 geraamde exploitatietekorten.

Een aantal gemeenten (14) heeft geen voorziening voor dekking van exploitatietekorten. Dit betekent dat deze gemeenten geen grondexploitaties of geen verliesgevende exploitaties kennen, waardoor het niet noodzakelijk was een voorziening te treffen (tot en met 2010).

Naast genoemde ontwikkelingen is er in 2010 ook sprake van winstnemingen. Deze winstnemingen, al dan niet toegevoegd aan de reserves van het grondbedrijf, maken deel uit van de rekeningresultaten 2010. In totaal is bijna € 22 miljoen aan winstnemingen verantwoord door de gemeenten **Bunnik, Leusden, Lopik, Nieuwegein** en **Utrecht**.

Tabel 6.3.3: Ontwikkeling reserves grondexploitatie

	2010	Primo 2010	Ultimo 2010
Reserves en voorzieningen			
Algemene reserves grondexploitatie/grondbedrijf		82.803	44.707
Overige reserves i.v.m. grondexploitatie		27.741	61.450
Voorzieningen grondexploitatie		p.m.	p.m.
Totaal		110.544	106.157
<i>Bedragen x €1.000,--</i>			

Bij de gemeente **Utrecht** is sprake van substantiële mutaties ten laste van de reserves grondexploitatie. Dit in verband met verliesnemingen en of herschikking van reserves. Bij 10 andere Utrechtse gemeenten is eveneens sprake van beschikking over de algemene reserves van het grondbedrijf.

De overige aan de grondexploitaties gerelateerde reserves nemen toe met 221% binnen één jaar. Op gemeenteniveau doet deze opvallende ontwikkeling zich bijvoorbeeld voor bij de gemeenten **Soest, Vianen** en **Bunschoten**.

Exploitatieprognoses

BBV schrijft voor dat in de jaarrekening naast de gedane investeringen inzicht wordt gegeven in de nog te verwachten kosten en opbrengsten na balansdatum. Aan de hand van deze informatie kan vervolgens worden vastgesteld of, dit op basis van de inzichten per balansdatum, het resultaat van de in exploitatie genomen gronden batig dan wel verliesgevend zal zijn. Indien het laatste het geval is, dienen er voorzieningen getroffen te worden.

Voor zover deze informatie niet in de jaarrekening 2010 is aangetroffen zijn de gemeenten gevraagd opgave te doen van de nog te verwachten kosten en opbrengsten na balansdatum.

Aan de hand van de ontvangen informatie is het volgende overzicht samengesteld:

Tabel 6.3.4 Prognose resultaten GREX Utrechtse gemeenten per ultimo 2010

Prognose resultaten grondexploitatie Utrechtse gemeenten per 31 december 2010.	
Totaalbedrag investeringen GREX - in exploitatie genomen complexen per ultimo 2010	-748
Totaalbedrag nog te maken kosten	-1.961
Totaalbedrag nog te verkrijgen opbrengsten	2.429
Totaalbedrag exploitatieprognose*	-280
<i>Bedragen x € 1 miljoen</i>	

* gesaldeerde verliezen en winsten

Er is, op basis van de prognoses van de Utrechts gemeenten, sprake van toekomstige verliezen. Dit geldt niet voor alle gemeenten, het merendeel (in 2010 17 van de toen nog 29 gemeenten) raamt een toekomstige winst, totaalbedrag € 75 miljoen. Voor de geraamde tekorten zijn voorzieningen getroffen. Daarnaast zijn er aanvullende reserves gevormd voor risico's in de grondexploitatiefeer (ultimo 2010 tot ruim € 100 miljoen, zie tabel 6.3.3)

Overigens zijn de reserves gevormd ter dekking van de grondexploitatie-risico's niet alleen bedoeld voor de in exploitatie genomen complexen. Ook voor de nog niet in exploitatie genomen complexen kan sprake zijn van risico's. Dit als de gedane investeringen de marktwaarde van de betreffende gronden overtreffen en/of de gemeente overeenkomsten met private partijen (projectontwikkelaars, toegelaten instellingen en dergelijke) is aangegaan waarvoor eveneens investeringen zijn gedaan of verplichtingen zijn aangegaan. Deze risico's kunnen substantieel van omvang zijn en verder toenemen nu sprake is van stagnerende uitgifte van gronden.

De risico's grondexploitatie zijn ultimo 2010 in voldoende mate gedekt bij de Utrechtse gemeenten, voor zover dit in exploitatie genomen complexen betreft. Dit blijkt uit de omvang van de verliesvoorzieningen in relatie tot de prognoses (zie ook tabel 6.3.2 en tabel 6.3.4). De niet in exploitatie genomen complexen kunnen hier niet op beoordeeld worden.

Weerstandsvermogen en risico's grondexploitatie

De planningstermijnen van de grondexploitatie nemen, zoals eerder opgemerkt, toe en ook de risico's. Daarom is het van belang dat er een goede risico-inventarisatie wordt gemaakt en dat een hierop afgestemd weerstandsvermogen aanwezig is. Beoordeling van dit aspect levert het volgende beeld op:

Tabel 6.3.5: Is het weerstandsvermogen voldoende in relatie tot de risico's grondexploitatie 2010?

Weerstandsvermogen	
Voldoende	34%
Onvoldoende	14%
Onbepaald	48%
Niet van toepassing	3%
	100%
<i>N = 29</i>	

"Voldoende" betekent dat deze gemeenten in de jaarrekening een relatie leggen tussen de in beeld gebrachte financiële risico's (bijvoorbeeld rondom PPS-constructies) en de omvang van het weerstandsvermogen. Dit vermogen is dan naar de uitgangspunten van de gemeente van voldoende omvang om de risico's op te vangen. Dat bijna de helft van de gemeenten hier geen

of nauwelijks aandacht aan schenkt of geen informatie over verstrekt (=onbepaald), is zorgwekkend.

Dit heeft verschillende oorzaken zoals:

- het niet of slecht kwantificeren van de risico's;
- het geheel niet benoemen of slechts delen van risico's benoemen;
- het niet berekenen van het noodzakelijke weerstandsvermogen.

Bij het merendeel van de Utrechtse gemeenten is dit onderdeel in de jaarrekening voor verbetering vatbaar.

Bij de gemeenten met de grootste grondexploitaties (= geïnvesteerd vermogen per ultimo 2010 > € 20 miljoen) (**Amersfoort, Bunschoten, Houten, Nieuwegein, Utrecht, Utrechtse Heuvelrug, Vianen en Woerden**) geeft de beoordeling van de relatie tussen risico-inventarisatie en weerstandsvermogen een gevarieerd beeld.

- Voldoende 1
- Onvoldoende 4
- Onbepaald 3

Verdiepingsonderzoek in 2012 bij 2 gemeenten.

Het in 2011 uitgevoerde onderzoek op basis van de jaarrekening 2010 heeft tot de conclusie geleid dat een aanvullend onderzoek naar de risico's grondexploitatie gewenst is bij de gemeenten **De Ronde Venen** en **Amersfoort**.

Tot aanvullend onderzoek bij de gemeente **De Ronde Venen** is besloten na mededeling van het gemeentebestuur in september 2011 dat op basis van ongewijzigd beleid mogelijk rekening moet worden gehouden met verliezen op de grondexploitaties van tenminste 15 miljoen euro. Het gemeentebestuur heeft inmiddels besluiten genomen die zullen leiden tot vermindering van genoemd bedrag. Aan de hand van aanvullend onderzoek zal bepaald worden of de getroffen maatregelen en genomen besluiten in voldoende mate zullen leiden tot herstel van de financiële positie van deze gemeente.

Het aanvullend onderzoek uit te voeren bij de gemeente **Amersfoort** vloeit voort uit de behoefte van de toezichthouder om meer inzicht te hebben in de effecten van de stagnerende grondverkoop in het uitbreidingsgebied Vathorst en het financieel risico dat deze gemeente loopt met betrekking tot de afgesloten PPS-constructies.

6.4 Gegevens grondexploitatie - begroting 2012 Utrechtse gemeenten

Bij het thema-onderzoek is ook nagegaan of de resultaten en prognoses van de grondexploitaties, zoals opgenomen in de jaarrekening, 2010 zijn verwerkt of tot nieuwe inzichten hebben geleid in de begroting 2012. De paragraaf grondbeleid dan wel de paragraaf weerstandvermogen zou dit inzicht moeten geven. Eventueel zou deze informatie ook nog opgenomen kunnen zijn in de aanbestedingsbrief van het college bij de begroting 2012. Dit is veelal niet het geval; de meeste gemeenten volstaan met het verwijzen naar de informatie in de jaarrekening (2010) of er worden geen prognoses over de grondexploitaties gegeven.

Naar aanleiding van de beoordeling van de meerjarenbegroting 2012-2015 en de eventueel door de gemeenten verstrekte aanvullende informatie kan ten aanzien van:

- invulling van de paragraaf grondbeleid;
 - raming investeringen grondexploitatie per 1-1-2012;
- de volgende informatie worden gegeven.

Tabel 6.4.1: "Visie, uitvoering en prognose"; programmabegroting 2012

	2012	Visie	Uitvoering	Prognoses
Ja		24	25	19
Nee		2	1	7
Totaal		26	26	26
<i>N=26</i>				

De informatiewaarde van de paragraaf grondbeleid kan op het onderdeel "prognoses" nog verbeterd worden. De betreffende gemeenten zijn hier op gewezen. (door middel van de checklist "beoordeling begroting 2012-2015")

Tabel 6.4.2: Ontwikkeling boekwaarden grondexploitatie

	2012	Primo 2012
Investerings		
Boekwaarde gronden in exploitatie		851.985
Boekwaarde gronden <u>niet</u> in exploitatie		160.608
Voorziening dekking exploitatietekorten begrepen in boekwaarden.		-342.638
	Totaal	669.955
<i>Bedragen x € 1.000,--</i>		

De investeringen in de grondexploitatie laten een stijging van ruim € 175 miljoen zien ten opzichte van de geïnvesteerde bedragen per ultimo 2010 (zie tabel 6.3.2). Bij de meeste gemeenten (17) is sprake van een toename van het investeringsvolume. De gemeente Utrecht neemt het grootste gedeelte van deze stijging voor haar rekening. Bij 6 gemeenten is sprake van een daling van het investeringsvolume, terwijl bij 3 gemeenten in de begroting 2012 het investeringsvolume 2010 is overgenomen.

De Utrechtse gemeenten ramen in 2012 nog een bedrag van bijna € 23 miljoen aan winstnemingen en aan verliesnemingen een bedrag van € 12 miljoen, dit op basis van de inzichten per ultimo 2011.

6.5 Indicatie exploitatieresultaten grondexploitatie 2011

Uit de door de gemeenten vastgestelde bestuursrapportages 2011 valt af te leiden, dat een aantal gemeenten in 2011 meer verliezen zullen moeten nemen en dat de eerder vastgestelde winstprognoses in negatieve zin bijgesteld zullen moeten worden. Uit de in het 2^e kwartaal vast te stellen jaarrekeningen 2011 van de gemeenten zal blijken of en in hoeverre sprake is van substantiële verliesnemingen dan wel verdamping van winstprognoses.

Ook naleving van de door de commissie BBV begin 2012 uitgebrachte notitie Grondbeleid-aangepast (zie hierna onderdeel 6.6) zal mogelijk leiden tot een verdere toename van verliesnemingen in de jaren 2011 en 2012.

6.6 Notitie "grondbeleid – aangepast" van de commissie BBV

De commissie BBV heeft recent de "Notitie grondexploitatie-aangepast" vastgesteld. Deze notitie bevat een aantal stellige uitspraken en aanbevelingen ten aanzien van de wijze waarop met toepassing van BBV ramingen, resultaten en prognoses met betrekking tot de grondexploitatie worden verantwoord in de gemeentelijke begroting en jaarrekening.

De commissie BBV beveelt de gemeenten aan om de notitie al zoveel als mogelijk toe te passen. Vanaf de jaarrekening 2012 is de notitie onverkort van toepassing.

Eén van de stellige uitspraken heeft betrekking op het beperken van de rentebijdrage op nog niet in exploitatie genomen complexen. Rentebijdrage is voortaan mogelijk tot maximaal de marktwaarde in de huidige bestemming van de betreffende gronden.

6.7 Toezichtthema 2013: grondexploitaties

Consequenties kredietcrisis

Als gevolg van de effecten van de economische recessie en de daarmee samenhangende terugval in de vraag naar onroerend goed is bij de meeste gemeenten nog steeds sprake van:

- vertragingen in de realisatie van bouwprojecten;
- toegenomen risico's in verband met faillissement van ontwikkelaars, bouwers, etc.

Deze negatieve ontwikkelingen leiden vanaf 2009 tot:

- herwaardering van geactiveerde boekwaarden;
- het nemen van verliezen op de grondexploitaties;
- het in neerwaartse richting bijstellen van exploitatieprognoses ten aanzien van nog in ontwikkeling te nemen grondexploitaties
- en het uitstellen van de planvorming van in- of uitbreidingslocaties.

In het bijzonder gemeenten die in ruime mate een actief grondbeleid voeren zijn getroffen door genoemde negatieve ontwikkelingen. Verwacht wordt dat in de komende jaren nog sprake zal zijn van een verhoogd exploitatierisico met als mogelijk gevolg dat de prognoses nog verder in negatieve zin moeten worden bijgesteld naast de verliezen die tot en met 2011 zijn geleden.

Nadere ontwikkelingen

De Monitor Nieuwe Woningen (MNW) –winter 2011/2012 meldt dat in 2011 slechts 20.000 nieuwbouwwoningen zijn verkocht. Ten opzichte van 2010 is dit een daling met circa 11.000 woningen. Dit is ongeveer 35%. De verslechterende woningmarkt is het gevolg van de instabiele economische situatie, de verminderde leencapaciteit, de mogelijke gedeeltelijke beperking van de belastinghypotheekrenteaf trek, het oplopende werkloosheidspercentage en de daling van het consumentenvertrouwen op de woningmarkt. Verwacht wordt dat die teruggang in 2012 verder doorzet. Bij ongewijzigde omstandigheden zullen de verkoopcijfers van nieuwe koop- en huurwoningen opnieuw verder afnemen.

De koopsector daalt in 2012 tot fors onder de 20.000 verkochte woningen.

In de *Bouwprognoses 2011 - 2016* (dat TNO jaarlijks opstelt in opdracht van het ministerie van BZK) wordt de verwachting uitgesproken dat er zich in 2012 nog een verdere krimp bij de woning- en utiliteitsbouw zal voordoen. Over de gehele linie is de trend nog neerwaarts gericht. Mogelijk dat vanaf 2013 de productiewaarde van de nieuwbouw weer gaat toenemen.

Zowel in het geval van de bouwprognoses van TNO als van de MNW geldt, dat is uitgegaan van een landelijk beeld. De ontwikkelingen bij afzonderlijke gemeenten hangen af van lokale en regionale marktomstandigheden en kunnen dus afwijken van het algemene beeld.

Het vorenstaande is voor de gezamenlijke toezichthouders (het vakbureau gemeentefinanciën) aanleiding geweest om het toezichtthema grondexploitatie, uitgevoerd in 2011, in 2012 voort te zetten. Onderwerp van onderzoek zullen de jaarrekening 2011 en de begroting 2013 zijn. De opzet van het vervolgonderzoek 2012 is gelijk aan het in 2011 uitgevoerde onderzoek. Dit betekent dat in eerste aanleg het onderzoek zich richt op de jaarstukken 2011. De gemeenten die op basis van de resultaten van dit onderzoek een hoog risicoprofiel hebben, zal aanvullende informatie worden gevraagd.

De aanvullende informatie zal deel uitmaken van de beoordeling van de gemeentelijke programmabegrotingen 2013 en meerjarenraming 2014-2016.

Het aanvullend onderzoek zal tenminste de volgende kwalitatieve en kwantitatieve toetsingsaspecten bevatten:

Kwantitatief

- De omvang van de voorzieningen nadelige grondexploitaties.
- De omvang van de boekwaarde gronden.
- De omvang van de reserves grondexploitaties.

Kwalitatief

- In hoeverre voldoet de paragraaf grondexploitaties aan de voorschriften van het BBV?
- De actualiteit van de nota grondbeleid.

- De mate waarin de (actuele) grondrisico's worden opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en wordt in die paragraaf een toereikende weerstandscapaciteit opgenomen om die risico's ook op te vangen?
- De frequentie van bijstelling van prognoses en inschattingen van risico's.
- De mate van aansluiting van gemeentelijke bouw- en grondplannen bij de provinciale kaders.
- De afstemming van bouwplannen op andere gemeenten in de regio.
- In welke mate is bij bouw- en grondplannen rekening gehouden met demografische ontwikkelingen?
- De omvang van garanties van gemeenten op bouw- en/of grondactiviteiten en de mate waarin dit meegenomen is in paragraaf grondbeleid, weerstandsvermogen en/of verbonden partijen.

In het halfjaarlijks overleg met het financieel management van de Utrechtse gemeenten in april 2012 is het toezichtthema 2013 onderwerp van overleg geweest tussen provincie en gemeenten.

6.8 Conclusie

De winstgevendheid van de grondexploitaties staat sinds 2009 onder druk. Gemeenten worden in toenemende mate geconfronteerd met verliezen, die leiden tot een aanslag op de gemeentelijke vermogenspositie. Dit komt vooral tot uitdrukking in een toename van de getroffen voorzieningen in verband met te verwachten exploitatietekorten. Daarnaast is de planningstermijn/exploitatieduur van de in exploitatie genomen complexen toegenomen; dit wijst op een moeilijker afzet van uit te geven gronden en brengt risico's met zich mee.

7

Actuele ontwikkelingen

Samenvatting

De belangrijkste onderwerpen die in dit hoofdstuk aan de orde komen zijn de aandachtspunten van het financieel toezicht voor de begroting 2013-2016, de ontwikkelingen rondom de Wet HOF (Houdbare OverheidsFinanciën), de Wet gemeenschappelijke regelingen en het Inter Bestuurlijk Toezicht.

Verder worden toekomstige ontwikkelingen in het gemeentefonds alsmede in de demografische ontwikkelingen geschetst. Tenslotte worden de ontwikkelingen bij de gemeentelijke belastingen, de gemeentelijke bezuinigingen alsmede het Emu-tekort nader belicht.

7.1 Inleiding

Dit hoofdstuk is een vast onderdeel van de nota. Actuele thema's en onderwerpen worden besproken. Waar het in voorgaande jaren soms nog een overlap had met de vrijwel gelijktijdig gepubliceerde meicirculaire, wordt nu meer naar andere thema's gekeken dan alleen de algemene uitkering.

De gevolgen van de val van het kabinet Rutte1

Nu het kabinet Rutte-Verhagen (op 22 april 2012) gevallen is, begint het getouwtrek over controversieel verklaren van wetsvoorstellen. De Eerste en de Tweede Kamer stellen afzonderlijk een lijst met controversiële voorstellen op. In de Tweede Kamer zijn daarvoor eerst de vaste commissies aan zet. Die lijsten worden samengevoegd en daar wordt plenair over gestemd. Een meerderheid beslist, maar niet zelden wordt de stem van de minderheid in de Kamer daarin gehoord.

De Eerste Kamer heeft sinds de vorige verkiezingen een procedureregeling over de besluitvorming rond het mogelijk controversieel verklaren van aanhangige wetgeving. Daar dienen de fracties zelf dossiers in. De behandeling van dossiers die controversieel worden verklaard, schort de senaat op tot na het aantreden van het nieuwe kabinet.

Welke gevolgen het controversieel verklaren van wetsvoorstellen c.q. wetgeving zal hebben voor de gemeenten is op dit moment nog niet aan te geven. Wel zal een aantal wetsvoorstellen vertraging oplopen of mogelijk niet doorgaan. Welke dat zullen zijn is per medio mei 2012 nog onbekend.

7.2 Ontwikkelingen rond wetsvoorstel invulling financieel toezicht 2013 en aandachtspunten toezichtbeslissing 2013

Naar aanleiding van de invoering van het dualisme is de discussie gevoerd over de modernisering van het financieel toezicht. Naast een vermindering van de regel- en verantwoordingsdruk was het doel hiervan een verheldering van de verantwoordelijkheidsverdeling tussen gemeenten en provincies en hun toezichhouders. Het verticale toezicht moet risicogericht en proportioneel zijn. Dit vraagt dat provincies over de nodige instrumenten beschikken om de controlerende taak waar te kunnen maken. Provincies dienen in staat te zijn een oordeel te vellen over de financiële positie van de gemeenten op de langere termijn.

Om dit te bewerkstelligen zijn wijzigingen van de Gemeentewet en Provinciewet en daarmee samenhangende wijzigingen in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en het Gemeenschappelijk financieel toezichtkader voorzien. Doel van deze wijzigingen is dat de gemeenteraad en provinciale staten beter kunnen vaststellen of er meerjarig sprake is van begrotingsevenwicht. Hiervoor wordt het begrip '**structureel en reëel**

evenwicht' geïntroduceerd, dat in de plaats komt van het eerder gebruikte begrip 'duurzaam financieel evenwicht'.

De programmabegroting 2013 en de meerjarenraming 2014 - 2016 van de provincies zullen (identiek aan vorig jaar) nog worden beoordeeld op basis van het Gemeenschappelijk Financieel Toezichtkader "Zichtbaar Toezicht" (GTK) van februari 2008, omdat de bovengenoemde **(wets)wijzigingen pas 1 januari 2013** van kracht worden.

De provinciale toezichthouders verenigd in het vakberaad gemeentefinanciën hebben besloten een brief aan de gemeentebesturen te sturen waarin melding wordt gemaakt van de aspecten en onderwerpen die zullen worden betrokken bij het beoordelen van de gemeentelijke (meerjaren)begroting 2013 - 2016. Naast de gemeenschappelijke onderwerpen kunnen provincies aandacht besteden aan specifieke onderwerpen. Op 30 maart jl. hebben wij de brief "toetsingsaspecten beoordeling begroting 2013" ter kennisneming toegezonden aan de raden en colleges van burgemeester en wethouders van de Utrechtse gemeenten.

7.3 Wet HOF (Wet Houdbare OverheidsFinanciën)

Nederland gaat de recente Europese afspraken ten aanzien van begrotingsdiscipline opnemen in de Wet Houdbare OverheidsFinanciën (HOF). Ook de belangrijkste uitgangspunten en randvoorwaarden van het Nederlandse budgettaire beleid – zoals de begrotingsregels – zijn onderdeel van het wetsvoorstel. De ministerraad heeft hiermee ingestemd op voorstel van de ministers van Financiën en van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu. Op basis van de Wet HOF worden afspraken gemaakt tussen het Rijk en de koepels over het aandeel van iedere overheidslaag in de voor Nederland geldende EMU-norm.

Uit de ambtelijke consultatie is naar voren gekomen dat zowel bij het Rijk als bij de medeoverheden een voorkeur bestaat om niet voor elke individuele gemeente, provincie en waterschap een aparte EMU-norm te hanteren, maar om de macro EMU-norm voor de gemeenten gezamenlijk, provincies gezamenlijk en waterschappen gezamenlijk door te vertalen naar individuele referentiewaarden. Overigens hebben het IPO en de UvW in het bestuurlijk overleg over de Wet HOF gevraagd om de macronorm voor de decentrale overheden niet op te splitsen in drie verschillende macronormen voor de drie groepen van decentrale overheden.

In de Wet HOF is opgenomen dat er sprake is van interbestuurlijk toezicht op de naleving van de vastgestelde referentiewaarden. Wanneer de individuele decentrale overheid structureel de referentiewaarde overschrijdt (drie jaar of langer), kan de betreffende overheid onder preventief toezicht worden gesteld. In genoemd bestuurlijk overleg tussen het Rijk en de medeoverheden is afgesproken om het interbestuurlijk toezicht op het EMU-saldo nader te operationaliseren voor het Bestuurlijk overleg financiële verhoudingen (BOFv) van 10 mei 2012. Van belang hierbij is dat er gebruik gemaakt wordt van bestaande toezichtarrangementen en – instrumenten zodat de extra toezichtlast voor alle betrokken partijen tot een minimum wordt beperkt en tegelijkertijd het EMU-saldo van de decentrale overheden voldoende wordt beheerst.

In het BOFv van 10 mei j.l. is vastgesteld dat voor 2013 de oude afspraak over de ruimte voor de hoogte van het EMU-tekort decentrale overheden blijft bestaan. Dat houdt voor de gemeenten een EMU-tekortruimte van 0,38% van het BBP in.

7.4 Wetsvoorstel wijziging gemeenschappelijke regelingen

Meer controle door gemeenteraden op gemeenschappelijke regelingen

Het kabinet wil gemeenteraden meer mogelijkheden geven om bestuurders van gemeenschappelijke regelingen te controleren, zo blijkt uit een conceptwetsvoorstel van de minister van BZK.

Uit onderzoek van BZK blijkt, dat gemeenschappelijke regelingen niet de interesse hebben van raadsleden; veel raadsleden zeiden niet te weten welke instrumenten zij hebben om een gemeenschappelijke regeling goed te controleren.

Momenteel moet het dagelijks bestuur van een gemeenschappelijke regeling de begroting en jaarrekening vóór 15 juli aan Gedeputeerde Staten sturen. Dat is te laat om te worden betrokken in het jaarverslag van gemeenten uit de gemeenschappelijke regeling. Daarom wil BZK dat de gemeenschappelijke regelingen voortaan vóór 1 april de financiële kaders aanbieden aan de raden van de deelnemende gemeenten. De raden kunnen die informatie dan ook gebruiken bij het schrijven van hun voorjaarsnota. Daarnaast vindt BZK de termijn van zes

weken te kort waarbinnen raden moeten reageren op een conceptbegroting van een gemeenschappelijke regeling; vandaar wordt een termijn van acht weken voorgesteld. Daarnaast worden voorstellen gedaan om de positie van het algemeen bestuur van gemeenschappelijke regelingen te versterken. Zo krijgt het algemeen bestuur wettelijk de mogelijkheid om één of meer leden van het dagelijks bestuur te ontslaan, wanneer zij niet meer het vertrouwen hebben van het algemeen bestuur. Het dagelijks bestuur krijgt de plicht om het algemeen bestuur van een gemeenschappelijke regeling actief inlichtingen te verstrekken. Momenteel bepaalt de gemeenschappelijke regeling hoe inlichtingen moeten worden verschaft.

Voorts wordt nog in het concept wetsvoorstel geregeld de introductie van een nieuwe organisatievorm voor PIOFACH-taken, namelijk een gemeenschappelijk orgaan MET rechtspersoonlijkheid. Vanuit de samenwerkingspraktijk sluit deze vorm van samenwerking beter aan bij de overdracht van dergelijke taken.

Afschaffen provinciaal toezicht op de gemeenschappelijke regelingen?

In 2005 heeft de toenmalige minister van BZK de gedeputeerden financieel toezicht zijn voornemen meegedeeld om het afzonderlijk financieel toezicht op gemeenschappelijke regelingen af te schaffen en de verantwoordelijkheid voor het toezicht neer te leggen bij de deelnemende partijen in de gemeenschappelijke regeling. De gedachte hierachter was dat het zou gaan om verlengd lokaal bestuur. De deelnemende partijen bekostigen de regeling, hebben taken en bevoegdheden overgedragen en hebben er dan ook belang bij dat de gemeenschappelijke regeling naar behoren functioneert, ook in financieel opzicht.

In 2012 is een wetsvoorstel herziening Wet gemeenschappelijke regelingen in procedure gebracht. In dit wetsvoorstel is de voorgenomen afschaffing van het financieel toezicht op de gemeenschappelijke regelingen niet meegenomen. Het ministerie van BZK is van mening dat de voorgestane versterking van de controle binnen de horizontale keten eerst meer invulling moet krijgen voordat het verticale toezicht wordt afgeschaft.

Het financieel toezicht op de gemeenschappelijke regelingen blijft uitgevoerd en ingevuld worden door de provincies.

7.5 Ontwikkelingen rond Inter Bestuurlijk Toezicht (IBT)

Om te onderzoeken hoe "het openbaar bestuur in Nederland op het terrein van interbestuurlijk toezicht soberder en efficiënter te maken", heeft het kabinet in 2006 de commissie Oosting in het leven geroepen. Deze commissie bracht in 2007 haar rapport uit onder de titel "van specifiek naar generiek" (doorlichting en beoordeling van interbestuurlijke toezichtarrangementen). De jaren daarna zijn Rijk, VNG en IPO bezig geweest om deze herziening die zijn wettelijk beslag krijgt in de Wet Revitalisering Generiek Toezicht, in te vullen voor de drie overheidslagen. Volgens de huidige planning zal deze wet met ingang van 1 januari 2013 van kracht kunnen worden. In 2012 dienen provincies acties voor te bereiden om invoering van deze wet soepel en weldoordacht te kunnen laten verlopen.

Wat is Interbestuurlijk Toezicht (IBT)?

IBT is het toezicht, dat door het ene bestuursorgaan wordt uitgeoefend op het andere bestuursorgaan waar het betreft de uitoefening van wettelijke taken (medebewindstaken). Voorbeelden hiervan zijn; financieel toezicht, VROM-inspectietoezicht op gemeenten, toezicht op waterschappen en archiefinspectie.

Wat beoogt IBT nieuwe stijl?

Het toezicht blijft, maar:

- bijna alle specifieke toezichtinstrumenten worden afgeschaft,
- er zijn twee generieke instrumenten bij toezicht op bijna alle wettelijke taken, n.l. vernietiging/schorsing en in de plaatsstelling bij taakverwaarlozing,
- alleen toezicht door de naast hogere overheidslaag,
- sober toezicht, de kern is vertrouwen,
- verticaal toezicht en horizontale verantwoording zijn communicerende vaten.

Zoektocht naar balans bij IBT

Het moge duidelijk zijn, dat hoe beter de horizontale verantwoording van burgemeester en wethouders is aan de gemeenteraden, des te soberder het verticale toezicht van de provincies naar lokale overheden (gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen) kan plaatsvinden. In de toekomst zullen lokale overheden informatie aanleveren aan de provincies

op basis van een zo minimaal mogelijk basis informatiearrangement. Op basis van deze gegevens (en op basis van een nog nader te bepalen "piepsysteem") kan de provincie een risicoanalyse uitvoeren. Voldoet een lokale overheid aan de verwachtingen, dan zal die verder niet meer worden "lastiggevallen". Het systeem zou zo moeten worden ingericht, dat het overgrote deel van de lokale overheden hieraan kan voldoen. Kan een lokale overheid niet aan de eisen beantwoorden, dan treedt een nog nader vast te stellen "interventieladder" in werking.

Utrechtse ontwikkelingen

Op dit moment is binnen de provincie Utrecht een projectgroep bezig met de voorbereidingen rondom de invoering van het IBT. Daarbij worden de huidige processen van IBT in kaart gebracht op de onderdelen:

- FTO (financieel toezicht overheden)
- Archiefinspectie
- Veiligheid
- Milieu
- Huisvesting
- Ruimtelijke Ordening
- Waterschappen

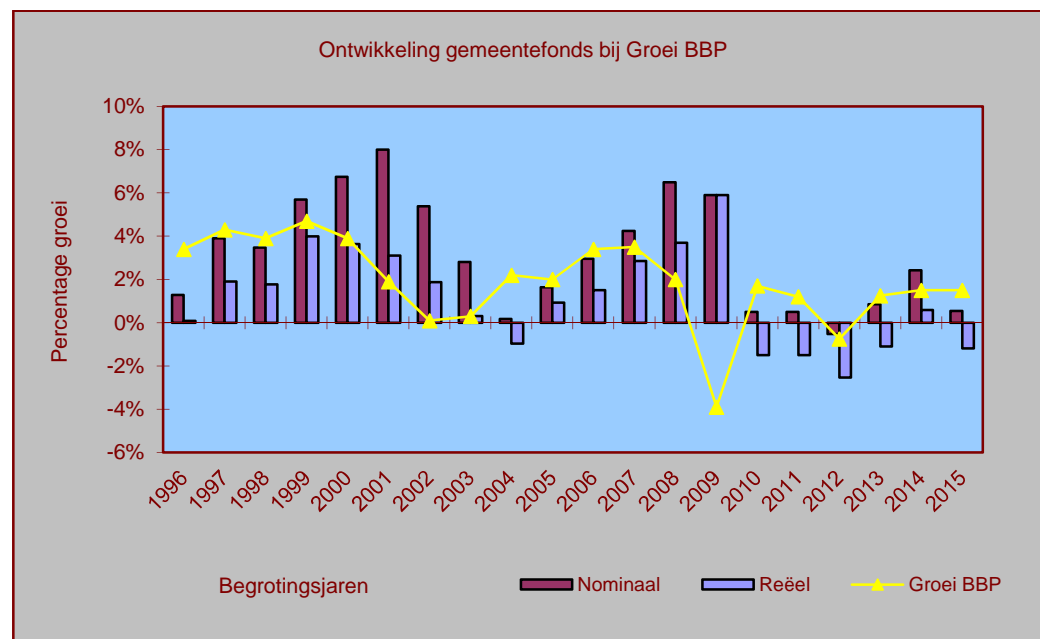
Met het in kaart brengen van de afzonderlijke, huidige processen moet vervolgens worden gezien of- en zo ja hoe- het mogelijk is om één generiek proces te hanteren voor het inrichten van IBT. Doelstelling is om medio 2012 te komen tot één gezamenlijk proces voor IBT, gebaseerd op één gezamenlijk toezichtplan. Deze werkwijze wordt afgestemd met de lokale overheden. Gedacht wordt aan het beproeven van de voorgestane werkwijze door middel van een pilot met één of meer gemeenten alvorens de werkwijze IBT in gebruik wordt genomen.

7.6 Ontwikkeling gemeentefonds en BBP.

Uit het Centraal Economisch Plan (CEP) 2012 van het CPB blijkt dat als gevolg van de economische crisis het Bruto Binnenlands Product (BBP) in 2010 met slechts 1,7% is gestegen. In 2011 is sprake geweest van een verdere afvlakking van de stijging tot 1,2%. Voor de jaren 2012 en 2013 wordt een verdere groei­afvlakking van het BBP verwacht met respectievelijk -0,75% en +1,25%.

De werkloosheid bedroeg in 2011 4,5%. De vanaf 2011 weer kwakkelende economie zal naar verwachting leiden tot een geleidelijke stijging van de werkloosheid. In 2012 wordt het werkloosheidspercentage geraamd op 5,5 en in 2013 op 6.

Grafiek 7.6.1 : relatie ontwikkeling BBP en gemeentefonds

Bron: VNG en CEP2012

Uit informatie afkomstig van de VNG en het Centraal Planbureau blijkt dat de ontwikkeling van het gemeentefonds achter loopt op de ontwikkeling van het BBP.

Op basis van het bestuursakkoord tussen de VNG en het rijk lag de hoogte van het gemeentefonds tot en met 2011 vast. Vanaf 2012 kunnen zich nieuwe ontwikkelingen in het gemeentefonds voordoen. Het "bestuursakkoord 2011", de val van het kabinet Rutte1 alsmede de aanvullende bezuinigingen waartoe de Tweede Kamer in april 2012 heeft besloten geven richting aan deze ontwikkelingen.

7.7 Demografische ontwikkelingen – bevolkingskrimp

Het ontwikkelen en uitvoeren van beleid dat zich richt op de gevolgen van demografische ontwikkeling is voor de meeste gemeenten en provincies relatief nieuw. Bij demografische ontwikkeling moet men naast bevolkingsdaling en migratie ook denken aan vergrijzing en ontgroening (de daling van het aantal jongeren). Deze demografische ontwikkeling verschilt per regio en per provincie. In krimpgebieden als Eemsdelta en Oost-Groningen, Parkstad en Zeeuws-Vlaanderen gaat het om relatief grote dalingen van de bevolking die vaak gecombineerd gaan met daling van het aantal huishoudens. In andere gebieden zijn de effecten nog niet zichtbaar, maar ziet men de bevolkingsdaling wel op zich af komen. Ook komt het voor dat de bevolkingsdaling in een gemeente zich nog alleen op het niveau van enkele dorpskernen voordoet.

De beleidsmatige gevolgen van deze demografische ontwikkelingen kunnen voelbaar zijn op meerdere beleidsterreinen, zoals wonen, onderwijs, economie en arbeidsmarkt, zorg, sport en cultuur. Deze beleidseffecten samen hebben weer grote gevolgen voor de leefbaarheid in een gebied.

Met ingang van 2010 is binnen het Gemeentefonds een tijdelijke krimpmaatstaf geïntroduceerd. De introductie van de tijdelijke maatstaf geeft invulling aan het kabinetsbeleid op het gebied van bevolkingsdaling. Via deze maatstaf ontvangen gemeenten gelegen in de genoemde gebieden die te maken hebben met een substantiële bevolkingsdaling een tegemoetkoming in de transitiekosten, waarvoor zij zich als gevolg van deze krimp zien geplaatst. Gedurende de looptijd van 5 jaar wordt ervaring opgedaan met deze eerste globale maatstaf en zal bij gemeenten die in aanmerking komen voor de krimpmaatstaf onderzoek worden gedaan naar de financiële gevolgen van bevolkingsdaling. Ook ten behoeve van dit onderzoek is het nuttig dat de maatstafgemeenten in zowel begroting als jaarverslag een paragraaf demografische ontwikkeling opnemen.

Demografische ontwikkelingen vragen om een integraal beleid. Een begrotingsparagraaf demografische ontwikkeling kan nuttig zijn om dit toe te lichten, onder verwijzing naar de onderdelen van de begroting waarin de aanpak in de verschillende beleidsvelden afzonderlijk is uitgewerkt.

Om gemeenten en provincies in krimp- en anticipeergebieden voor deze paragraaf demografische ontwikkeling aandachtspunten en handvatten mee te geven is op initiatief van het ministerie van BZK een werkgroep actief geweest. Deze werkgroep bestond uit vertegenwoordigers van gemeenten, provincies, de VNG en het ministerie van BZK. Er is eind 2010 een Handreiking paragraaf demografische ontwikkeling uitgebracht.

In de handreiking wordt de gemeenten gevraagd gedurende de periode 2011 - 2015 de paragraaf demografische ontwikkeling in zowel begroting als jaarverslag op te nemen.

Het opnemen van een paragraaf demografische ontwikkeling is op vrijwillige basis. Er worden vooralsnog geen voorschriften opgenomen in het BBV, zoals bij andere begrotingsparagrafen wel het geval is. De omvang en diepgang van de paragraaf zijn afhankelijk van lokale factoren.

De handreiking schetst wel een volledig beeld van de mogelijke inhoud van de paragraaf. Het is als het ware een checklist van aandachtspunten die de gemeenten langs kunnen lopen.

Ook de mate waarin de financiële gevolgen van bevolkingsdaling kunnen worden becijferd, zal sterk afhangen van de uitgangspositie. Het toerekenen van de "extra" kosten aan het demografisch specifieke onderdeel van de programma's (in onderscheid met de reguliere programmakosten) is niet eenvoudig. Hiermee moet nog ervaring worden opgedaan en gemeenten kunnen op dat vlak van elkaar leren.

Het is het voornemen de door gemeenten opgestelde paragrafen demografische ontwikkeling op de website www.vanmeernaarbeter.nl te publiceren.

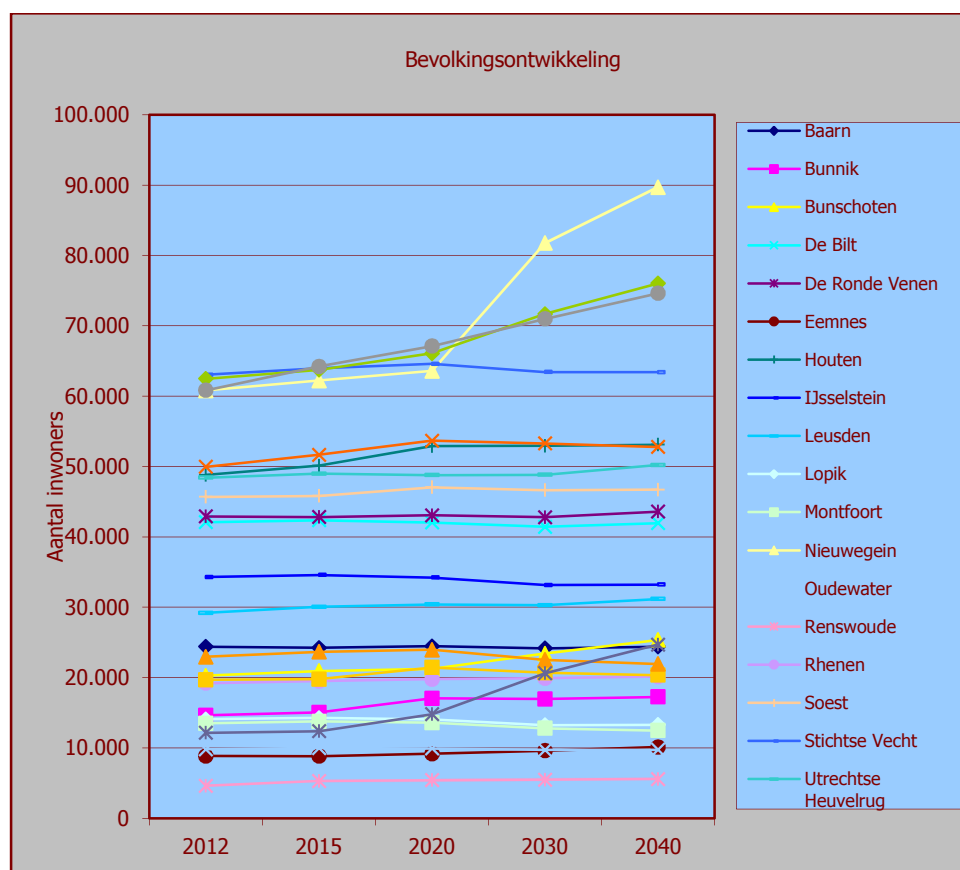
Provincie Utrecht

De provincie Utrecht is een jonge en dynamische provincie met de op één na jongste bevolking van Nederland. Ook is de vergrijzing in Utrecht minder sterk dan in de rest van Nederland. In 2010 was 20,4% van de Utrechtse bevolking 65-plusser, terwijl het landelijk gemiddelde 23,3% was. In de toekomst zal de vergrijzing wel toenemen, maar onder het landelijk gemiddelde blijven.

De provincie Utrecht is dichtbevolkt en de bevolkingsomvang blijft groeien. Met ruim 1,2 miljoen inwoners is Utrecht één van de dichtstbevolkte provincies van Nederland.

Ondanks de bevolkingskrimp die in Nederland na 2035 zal optreden, blijft naar verwachting de bevolkingsomvang van Utrecht ook dan nog groeien. Het aantal eenpersoonshuishoudens in Utrecht (38,0%) ligt boven het gemiddelde van Nederland (36%) voor 2011. In de stad Utrecht is het aantal eenpersoonshuishoudens zelfs meer dan de helft van de bevolking, namelijk 51%. De trend van eenpersoonshuishoudens zal in de toekomst doorzetten.

Grafiek 7.7.1 : ontwikkeling bevolking provincie Utrecht 2012 - 2040

Opmerking. In deze grafiek zijn de gemeenten Amersfoort en Utrecht vanwege grafiektechnische redenen niet opgenomen. Het aantal inwoners van deze twee gemeenten valt buiten het domein van deze grafiek. Voor de cijfermatige ontwikkelingen van alle gemeenten zie bijlage tabel 3.2.

De (voormalige gemeente) **Abcoude** en de gemeente **De Ronde Venen** zijn per 1-1-2011 in bovenstaande grafiek samengevoegd tot de nieuwe gemeente **De Ronde Venen**. De gemeenten (de voormalige gemeenten) **Breukelen, Loenen** en **Maarsse** zijn per 1-1-2011 samengevoegd tot de gemeente **Stichtse Vecht**. Volgens de prognoses laten **Utrecht** en **Amersfoort**, een sterke stijging zien van de inwoneraantallen. Ook de gemeenten **Nieuwegein, Veenendaal** en **Zeist** zien een relatief grote stijging van het inwoneraantal. Daarentegen kennen de gemeenten **Baarn, De Bilt, Lopik, Montfoort, Oudewater** en **Wijk bij Duurstede** een bevolkingskrimp als 2040 wordt afgezet tegen 2012.

Het Utrechtse bevolkingsgroeipercentage over de jaren 2015, 2020, 2030 en 2040 is in onderstaande tabel afgezet tegen het landelijk gemiddelde. Opvallend is, dat het Utrechtse geprognosticeerde bevolkingsgroeipercentage fors hoger is dan het landelijk gemiddelde.

Tabel 7.7.2 : ontwikkeling bevolkingsgroeipercentage 2015 – 2040

	2015	2020	2030	2040
Utrechts bevolkingsgroeipercentage	2,90%	6,90%	13,60%	18,60%
Landelijk bevolkingsgroeipercentage	0,30%	1,70%	3,90%	4,40%

7.8 Gemeentelijke belastingen

Uitbreiding lokaal belastinggebied

Bij de onderhandelingen over het nieuwe Bestuursakkoord tussen het Rijk en de decentrale overheden is dit onderwerp van gesprek geweest. De gemeenten stellen zich op het standpunt dat tegenover de decentralisatie van taken van het Rijk naar de lokale overheden een uitbreiding van het lokaal belastinggebied dient te staan. Dit om de financiële gevolgen van de decentralisatie te kunnen opvangen door verhoging van de (gemeentelijke) belastingopbrengsten.

De Raad voor de financiële verhoudingen heeft gepleit om een gemeentelijke ingezetenenbelasting in te voeren. De raad vindt dit een goede aanvulling op het bestaande instrumentarium. Het op gemeentelijk niveau afwegen van het nut van de voorzieningen en het bijbehorende belastingoffer draagt bij aan een efficiëntere overheid.

In het bestuursakkoord 2011 is overeengekomen dat het gemeentelijk belastinggebied niet verder wordt versmald. Van uitbreiding van het gemeentelijk belastinggebied is geen sprake.

OZB overschrijdt macronorm

De macronorm voor 2012 is 3,75% stijging ten opzichte van de macronorm ad. € 3,063 miljard, dus € 3,178 miljard.

In het bestuurlijk overleg financiële verhoudingen van 10 mei 2011 hebben het Rijk en de VNG afgesproken voortaan de ozb-opbrengst van 2011 als grondslag (= € 3,063 miljard) te gebruiken. De overschrijding ten opzichte van macronorm in 2012 bedraagt € 7,7 miljoen. De minister van BZK wil de overschrijding goed maken binnen de voor 2013 vast te stellen macronorm.

7.9 Gemeentelijke bezuinigingsstrategieën

In opdracht van House of performance en de universiteit Twente onderzocht freelanceonderzoeker H.C. Baarspul welke strategieën de 25 gemeenten van meer dan 100.000 inwoners hanteerden bij de lopende bezuinigingen. Deze 25 gemeenten bezuinigen in totaal € 1,23 miljard;

- waarvan € 500 miljoen (=41%) door de formatie met bijna 10% te verminderen
- € 350 miljoen op taken (=29%);
- € 100 miljoen op subsidies (=9%);
- € 75 miljoen met financieel-technische maatregelen zoals minder afschrijven (=6%);
- € 65 miljoen door lastenverhoging (=5%) en
- € 120 miljoen overig en onbepaald (=10%).

Volgens de theorieën van K.S. Cameron en V.D. Jones hebben gemeenten drie strategieën om te bezuinigen:

1. personeel verminderen,
2. taken verminderen en
3. continu verbeteren.

Ad 1. Personeel verminderen

Verminderen van het aantal medewerkers is een korte termijnstrategie. Met eenvoudig te nemen beslissingen, ontslag en dergelijke, wordt de formatie verminderd. Als deze strategie op zichzelf staat, is zij weinig effectief omdat onbekend is hoeveel mensen er weggaan en welke mensen weggaan. Het kan zijn dat de meest productieve mensen de organisatie verlaten of dat er waardevolle kennis verloren gaat.

Ad 2. Taken verminderen

Taakvermindering of herontwerpen van de organisatie is een middellangetermijnstrategie. De organisatie gaat minder producten of diensten leveren, afdelingen worden samengevoegd, er komen minder hiërarchische lagen, processen worden opnieuw ontworpen, taken worden geprivatiseerd. De organisatie gaat hierdoor efficiënter werken.

Ad 3. Continu verbeteren

Continu verbeteren is een langetermijnstrategie, gericht op de organisatiecultuur en op de waarden en opvattingen van de medewerkers. De bezuiniging wordt niet gezien als een apart project of organisatiebreed programma. Voorbeelden zijn:

- het vereenvoudigen van de organisatie;
- elke medewerker verantwoordelijk maken voor het veranderproces en de uitkomsten;
- besparen op onzichtbare kosten zoals wachttijd, regels en voorschriften en onsamenhangende ict-systemen. De bezuiniging is dan een continu proces. Het is zowel top-down als bottom-up. Het management geeft strak leiding aan de bezuiniging maar laat daarbij het initiatief voor concrete plannen bij de medewerkers.

100.000+ gemeenten

Onderzocht werd, hoe de 25 grootste gemeenten, van 100.000 inwoners en meer bezuinigden. Van de 25 deden er 18 mee aan het onderzoek. Die bleken alle 18 strategie 1, personeel verminderen en strategie 2. taken verminderen, te volgen. Drie van de 18 grote gemeenten bleken ook strategie 3. continu verbeteren, te volgen.

Ad 1. De 18 gemeenten willen de formatie met gemiddeld 7,5% verminderen. Zes van de 18 grote gemeenten hanteren daarbij een grote diversiteit aan activiteiten, namelijk vier of meer verschillende methoden om personeel te verminderen. Zeventien van 18 grote gemeenten kiezen voor natuurlijk verloop, 15 voor een al dan niet selectieve vacaturestop, 12 voor outplacement en interne herplaatsing, 6 verlengden tijdelijke contracten niet, 3 kenden vertrekregelingen en 1 gemeente kende gedwongen ontslag.

Ad 2. Alle 18 gemeenten volgen deze strategie. Twaalf daarvan doen dat weinig intens, 6 wel intens. Die 6 kijken hoe werkprocessen op een andere manier ingericht kunnen worden, om zo dezelfde doelen te bereiken met minder mensen. Dat houdt in dat ze veel verschillende acties hebben om dat te bereiken.

Ad 3. Van de 3 gemeenten die ook deze strategie volgen, staat bij 2 gemeenten centraal dat de verantwoordelijkheid van de medewerkers wordt vergroot. Ze worden betrokken bij het genereren van ideeën om te bezuinigen, bij het uitwerken ervan en bij de actie(s) om dat daadwerkelijk te doen.

7.10 Ontwikkeling Emu-tekort

Emu-tekort 2011 fors lager dan geraamd

Het Emu-tekort van de gemeenten was in 2011 door forse bezuinigingen op de uitgaven, zoals externe inhuur en investeringen, € 1,0 miljard lager dan in 2010, namelijk € 3,2 miljard. Het Emu-tekort van de gemeenten in 2011 was daarmee ongeveer 0,5% van het bruto binnenlands product. Omdat het Rijk het Emu-tekort van 2011 gelijk raamde aan het tekort van 2010, betekent de verlaging van het Emu-tekort van de gemeenten een meevaller voor het Emu-tekort van Nederland in totaal. Algemeen wordt de gedachte geuit, dat het waarschijnlijk is dat het Rijk het Emu-tekort van de gemeenten en lagere overheid in 2013 hierdoor ook € 1 miljard lager raamt; daardoor zou het Rijk in 2013 € 1 miljard minder hoeven te bezuinigen. (Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek).

7.11 Uitstel gebruik Basisregistratie Adressen en Gebouwen

Pas in 2014 wordt in het gemeentefonds en het provinciefonds gebruik gemaakt van de Basisregistraties Adressen en Gebouwen (BAG). Dat maakte het ministerie van Binnenlandse Zaken onlangs bekend.

Recreatiewoningen

Daarmee krijgen gemeenten en provincies een jaar uitstel van deze nieuwe manier van woningen tellen. Een aantal gemeenten vreesde dat invoering in 2013 tot grote financiële nadelen zou leiden. Gemeenten zijn voor de hoogte van de uitkering uit het gemeentefonds mede afhankelijk van het aantal woningen. De nieuwe telmethode kent een andere definitie van het aantal woonruimten. Daardoor worden bijvoorbeeld recreatiewoningen in de meeste gevallen niet meer als woonruimte meegeteld. Het ministerie erkent de financiële nadelen en heeft de Kerngroep samenwerkende gemeenten BAG een brief met een bevestiging van de uitkomst van het onderlinge gesprek gestuurd.

Tijdelijke oplossing

De minister gaat de invoering van de BAG in het gemeentefonds koppelen aan de lopende herijking van het gemeentefonds. Bij die herijking zal gebruik worden gemaakt van de nieuwe woninggegevens op basis van de BAG. Gemeenten worden bij het traject van de herijking betrokken. Voor 2013 komt BZK de gemeenten tegemoet met een tijdelijke oplossing. In dat jaar wordt bij de verdeling uitgegaan van het aantal woonruimten per 1 januari 2012 volgens de bestaande definitie, waarna dit aantal wordt vermeerderd met de groei van het aantal woonruimten in 2011. De aanpak moet ertoe leiden dat onbedoelde financiële nadelen tot een minimum worden beperkt.

Provinciefonds

De nieuwe woningtelling heeft dus ook gevolgen voor het provinciefonds. De minister heeft in overleg met de provincies besloten om ook het gebruik van de BAG in het provinciefonds uit te stellen tot 2014. BZK zal de medeoverheden in de meicirculaire van het gemeente- en provinciefonds nader informeren.

7.12

Handleiding artikel 12 Financiële verhoudingswet (Fvw) en aanpassing GTK "Zichtbaar Toezicht"

Handleiding artikel 12 Fvw

Als een gemeente over langere tijd grote financiële tekorten op de begroting heeft, kan die gemeente om extra geld uit het gemeentefonds vragen. De gemeente levert haar financiële zelfstandigheid voor een deel in, en krijgt een zogenoemde Artikel 12-status. Artikel 12 is het 12e artikel uit de Financiële verhoudingswet.

Artikel 12-gemeenten moeten aan een aantal voorwaarden van het Rijk voldoen om het extra geld te ontvangen. Zo moeten bijvoorbeeld de eigen inkomsten hoog genoeg zijn en moeten de gemeenten zorgen dat de financiële situatie verbetert. Deze voorwaarden zijn er omdat de gemeenten eerst zelf hun best moeten doen om de financiële problemen op te lossen. Een en ander is beschreven in de handleiding artikel 12 Financiële Verhoudingswet.

BZK bereidt een aanpassing van de handleiding voor.

In de handleiding worden de volgende onderwerpen aan de orde gesteld

Paragraaf 5.1 Reële begroting: Grondbeleid

In de huidige handleiding staat nog in paragraaf 5.1 dat tekorten op grondexploitaties kunnen worden afgeschreven. Deze passage had in de vorige wijziging van de handleiding ook moeten worden gewijzigd, omdat het activeren van tekorten in strijd is met het BBV. Tekorten op de grondexploitatie kunnen leiden tot een negatieve algemene reserve.

Voorstel tot aanpassing

Tekorten op de grondexploitatie (bv. veroorzaakt door een waardedaling) die niet gedekt kunnen worden door een positieve reserve grondexploitaties, komen ten laste van de exploitatie door bij voorkeur het vormen van een voorziening of indien onvermijdelijk als directe last. Dit kan leiden tot een negatieve algemene reserve. Aan het deel van de te verlenen aanvullende uitkering, dat door deze problematiek wordt veroorzaakt, zal bij het afgeven van de beschikking door de fondsbeheerders nadrukkelijk worden gewezen op de mogelijkheden die artikel 12, vierde lid van de Financiële verhoudingswet, de fondsbeheerders biedt. De fondsbeheerders kunnen een bijzonder voorschrift met betrekking tot terugbetaling van (een deel van de) aanvullende uitkering opnemen indien er een gerede kans is dat na de aanvullende uitkeringsperiode de financiële positie van de gemeente kan of zal verbeteren (door bijvoorbeeld stijgende grondprijzen). Een bijzonder voorschrift hiertoe, kan door de inspecteur worden voorgesteld.

Paragraaf 6.2 Negatieve reserve

De volgende aanpassingen zullen in paragraaf 6.2 van de actuele handleiding worden doorgevoerd. Deze zijn hieronder in de bestaande tekst *cursief* en **vet** verwerkt.

Als de omvang van de reserves onvoldoende is om het rekeningtekort te dekken, spreken we van een negatieve reserve. Deze kan mede ontstaan omdat op grond van het BBV het activeren van tekorten niet is toegestaan. De negatieve reserve zal nader worden geanalyseerd. Hierbij wordt onder meer gekeken naar de oorzaken van het ontstaan van de negatieve reserve. Dit kan leiden tot correcties ***in bijvoorbeeld de onderverdeling van de algemene reserve (binnenlijns) op basis van de oorzaken.*** De lasten voortvloeiend uit het wegwerken van de

(gecorrigeerde) negatieve reserve zullen in maximaal 5 jaar bij het relevante tekort worden betrokken; voor tekorten die worden veroorzaakt door tekorten van de grondexploitatie en/of stads- en dorpsvernieuwing geldt in verband met de conjunctuurgevoeligheid een periode van **in de regel** maximaal 10 jaar. **Een uitzondering hierop is mogelijk wanneer het verlies is veroorzaakt door eigen beleid of als het verlies nog niet definitief is gerealiseerd.** Om de gemeente toch een buffer te geven voor het opvangen van niet voorziene en niet te kwantificeren risico's zal bij het bepalen van het relevante begrotingstekort in het laatste inspectierapport een noodzakelijke buffer in de algemene reserve (of als onderdeel van de algemene reserve) worden gelaten. Dat houdt in dat bij het bepalen van het relevante begrotingstekort betrokken wordt een herziene algemene reserve maximaal gelijk aan de vrij te laten buffer (2% van de uitkering gemeentefonds (algemene uitkering plus integratie en decentralisatie-uitkeringen) en de OZB-capaciteit). Daarbij zal wel expliciet worden bekeken welke mogelijkheden stille reserves bieden in het kader van het weerstandsvermogen.

Hierna wordt aandacht besteed aan enkele onderwerpen die ook zullen worden betrokken bij de aanpassing van het GTK "Zichtbaar Toezicht", dit naar aanleiding van het wetsvoorstel invulling financieel toezicht 2013 genoemd in paragraaf 7.2. van dit hoofdstuk.

Aanpassing GTK "Zichtbaar Toezicht"

Elimineren negatieve reserves

In paragraaf 7.2 is aangegeven dat een herziening van het GTK "Zichtbaar Toezicht" wordt voorbereid, dit naar aanleiding van het wetsvoorstel invulling financieel toezicht 2013.

In de hiervoor genoemde aanpassing van de handleiding art. 12 Fww is informatie gegeven hoe negatieve reserves worden beoordeeld in het kader van een verzoek om een aanvullende bijdrage art. 12 Fww.

In het vakberaad gemeentefinanciën is het volgende tekstvoorstel aan de orde gesteld te betrekken bij het aan te passen GTK "Zichtbaar Toezicht".

In artikel 43 van het BBV staat dat reserves worden onderscheiden naar a. de algemene reserve en b. de bestemmingsreserves. Een bestemmingsreserve is een reserve waaraan de raad een bepaalde bestemming heeft gegeven. Dit impliceert dat een bestemmingsreserve nooit negatief kan zijn. Een negatieve reserve grondbedrijf/grondexploitatie mag ook niet worden geactiveerd maar moet worden aangevuld vanuit de algemene reserve. Wel is het mogelijk om in de algemene reserve een onderverdeling te maken door (binnenlijns) te werken met specificaties (bijvoorbeeld een bufferreserve en een algemene grondreserve). Indien het totaal van de onderverdeling (waaronder de bufferreserve) negatief is, is de algemene reserve dus als geheel negatief. Dit moet dus duidelijk zichtbaar zijn.

Een negatieve algemene reserve moet in principe in het laatste jaar van de meerjarenraming weer positief zijn. Indien een gemeente kan onderbouwen dat dit niet mogelijk is, kan door de toezichthouder een langere periode worden toegestaan. Hoe lang die periode is, is moeilijk te standaardiseren omdat dit vooral afhankelijk is van de relatieve grootte van het tekort. Gedacht kan worden aan een periode van maximaal 10 jaar. Leidt dit tot een aanmerkelijk tekort en is ook voldaan aan de andere eisen van het toegangkaartje voor artikel 12, dan kan een gemeente beroep doen op een aanvullende bijdrage uit het gemeentefonds (zie handleiding artikel 12).

Deel 3

Het team financieel toezicht Begrippen en afkortingen

Hoofdstuk 8 Contactgegevens team financieel toezicht

Hoofdstuk 9 Begrippen en afkortingen

8

Contactgegevens team financieel toezicht

8.1 Plaats in de organisatie (heden en toekomst)

De financiële toezichttaak van Gedeputeerde Staten wordt in de provincie Utrecht tot 15 juli 2012 ambtelijk uitgevoerd door de afdeling Financiën. Daarbinnen zorgt het team Financieel Toezicht Lokale Overheden voor de daadwerkelijke uitvoering van de werkzaamheden.

Onder de noemer „Toekomst begint NU“ werkt de provincie Utrecht aan een nieuwe organisatie. Daarvoor is een Organisatie,- en Formatieplan opgesteld, dat beschrijft op welke wijze en met welke keuzes en onderbouwing de gewenste situatie kan worden bereikt, uitgaande van de huidige situatie.

Gefocust wordt op een kleine, slagvaardige organisatie waarbij het effect en efficiënt uitvoeren van de Strategische Agenda centraal staat. Dit betekent een organisatie die integraal werkt, partijen en inhoud verbindt voor een gezamenlijk resultaat en daarbij efficiënte en effectieve werkwijzen hanteert.

Om dat de bewerkstelligen worden de huidige provinciale afdelingen opgeknipt in en ingekrompen tot een aantal nieuwe afdelingen.

Dit houdt voor de oude afdeling Financiën in, dat zij (op onderdelen) ingevoegd wordt bij de nieuwe afdelingen “Managementondersteuning”, “Services” en “Bestuurs- en Directie Ondersteuning” (BDO).

Als gevolg hiervan zal met ingang van 15 juli 2012 het **huidig team FTO** (Financieel Toezicht Lokale Overheden) bij het **nieuwe team “Bestuur, Europa/internationaal en Inter Bestuurlijk Toezicht” (IBT)** van de afdeling BDO worden ondergebracht. Dit team bestaat uit de volgende disciplines:

- FTO (financieel toezicht lokale overheden)
- Archiefinspectie
- Veiligheid
- Milieu
- Huisvesting
- Ruimtelijke Ordening
- Waterschappen

In hoofdstuk 7.5 is nader beschreven, wat onder “Inter Bestuurlijk Toezicht” wordt verstaan en welke toekomstige ontwikkelingen daarbij worden verwacht.

8.2 Taken

Financieel Toezicht Lokale Overheden (FTO) draagt zorg voor het financieel-juridisch toezicht op de Utrechtse gemeenten, gemeenschappelijke regelingen en waterschappen. Hieronder vallen onder meer de beoordeling van de financiële positie van deze lokale overheden, het financieel toezicht bij herindeling en het toezicht in het kader van de Wet Fido. Onder de bijzondere toezichtvormen worden gerekend: verboden handelingen (artikelen 15 Gw. en 43 BW), deelnemingen aan en/of oprichting van privaatrechtelijke rechtspersonen (deelnemingen ex artikel 160 Gw.) en op classificatie van gemeenten.

8.3 Adressering, e-mail, internet en fax

Met het oog op mogelijke personele wisselingen verzoeken wij u post voor het team **Bestuur , Europa/internationaal en Inter Bestuurlijk Toezicht" (IBT)** bij voorkeur niet te adresseren aan de individuele medewerkers van dit team, maar aan:

Provincie Utrecht
Afdeling Bestuurs- en Directie Ondersteuning:
team **IBT**
Postbus 80300
3508 TH UTRECHT

Het centrale faxnummer van de provincie Utrecht is: 030-2582564

Informatie over "Financieel Toezicht Lokale Overheden" is ook te vinden op de website van de provincie Utrecht. Het internetadres is:

www.provincie-utrecht.nl;
zoekfunctie: Financieel Toezicht.
Vervolgens "documenten en downloads"

8.4 Het team Financieel Toezicht Lokale Overheden

Teamleider

M.W.M. van der Plaat
E-mail: rien.van.der.plaat@provincie-utrecht.nl
Telefoon: 030 – 2582399, mobiel 0627578294.

Contactpersoon voor:

de gemeenten:

De Ronde Venen, Eemnes, Montfoort, Renswoude en Woudenberg

de gemeenschappelijke regelingen:

BEL-combinatie (samenwerking Blaricum, Eemnes, Laren), SW de Sluis, Reinigingsbedrijf Midden Nederland en Recreatieschap Vinkeveense Plassen.

Senior financieel adviseur

Mw. A.J.J. van Dixhoorn-Hoogenboom
E-mail: ria.van.dixhoorn-hoogenboom@provincie-utrecht.nl
Telefoon: 030 – 2582455, mobiel 06252769516.

Contactpersoon voor:

de gemeenten:

Houten, IJsselstein, Stichtse Vecht, Utrecht en Utrechtse Heuvelrug

de gemeenschappelijke regelingen:

Bestuur Regio Utrecht, Regionale Sociale Dienst Kromme Rijn-Heuvelrug, Sociale Werkvoorziening Zeist, Welstand en Monumenten Midden Nederland, Regionale Uitvoeringsorganisatie Werk en Inkomen.

Financieel adviseur

J.H. de Reuver
E-mail: jan.de.reuver@provincie-utrecht.nl
Telefoon: 030 – 2582836, mobiel 0652769529

Contactpersoon voor:

de gemeenten:

Amersfoort, Baarn, Nieuwegein, Soest en Woerden

de gemeenschappelijke regelingen:

Servicebureau gemeenten (v/h Gewest Eemland), Regionaal Werkvoorzieningsschap Amersfoort, Regionale ICT dienst Zuid-Oost Utrecht, SZ Baarn-Bunschoten-Soest, Waterschapshuis en Woonwagenschap Zeist.

de waterschappen:

Rivierenland, Amstel, Gooi en Vecht, Vallei en Eem en Stichtse Rijnlanden.

Financieel adviseur

J.C. Van Yperen

E-mail: john.van.yperen@provincie-utrecht.nl

Telefoon: 030 – 2582404, mobiel 06-52769455.

Contactpersoon voor:

de gemeenten:

Bunnik, De Bilt, Lopik, Oudewater, Rhenen en Vianen

de gemeenschappelijke regelingen:

GGD Midden Nederland, Milieudienst Noordwest Utrecht, Milieudienst Zuidoost Utrecht,

Toezichthoudend orgaan openbaar primair onderwijs en SW Pauw-bedrijven.

Financieel adviseur

J.G. van Krugten

E-mail: jan.van.krugten@provincie-utrecht.nl

Telefoon: 030 – 2582908, mobiel 0652769570.

Contactpersoon voor:

de gemeenten:

Bunschoten, Leusden, Veenendaal, Wijk bij Duurstede en Zeist.

de gemeenschappelijke regelingen:

Gasbedrijf Zeist en Omstreken, Reg. Historisch centrum ZO Utrecht, Reg. Historisch Centrum

Rijnstreek en Lopikerwaard, SW-IW4-bedrijven en VeiligheidsRegio Utrecht.

9

Begrippenlijst en lijst van afkortingen

Begrippenlijst

Algemene uitkering	De algemene uitkering, verdeeld via het Gemeentefonds, zijn middelen die het rijk overdraagt aan de gemeenten waarbij de besteding ongebonden is.
Artikel 12 Fvw steun	Artikel 12 van de Financiële verhoudingswet regelt een aanvullende bijdrage aan gemeenten als er een aanmerkelijk en structureel tekort is, waardoor niet meer in de noodzakelijke behoeften voorzien kan worden, terwijl de eigen inkomsten van de gemeente zich op een redelijk peil bevinden.
Artikel 213a verordening	Artikel 213a Gemeentewet verplicht het gemeentebestuur tot het uitvoeren van periodiek onderzoek naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het door het college gevoerde bestuur.
Belastingdruk eigenaar	Het bedrag dat een huishouden (gebruiker en eigenaar) in een gemeente betaalt aan onroerende zaakbelastingen, afvalstoffenheffing en rioolheffing, uitgaande van de gemiddelde woningwaarde in de betreffende gemeente.
Belastingdruk gebruiker	Het bedrag dat een huishouden (gebruiker, geen eigenaar) in een gemeente betaalt aan afvalstoffenheffing en (eventueel) rioolheffing.
Beleidskader	Beleidskader 2004 Financieel Toezicht, vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Utrecht op 15 juni 2004. Beleidskader 2008 Gemeenschappelijk Financieel Toezichtkader "Zichtbaar Toezicht" (GTK).
Beleidskader herindeling	Beleidskader van de provincie Utrecht voor het financieel toezicht bij herindeling, vastgesteld door Gedeputeerde Staten van Utrecht op 20 april 2004.
Duurzaam financieel evenwicht	Een accentverschuiving in het financieel toezicht waarbij meer de nadruk ligt op de relatie tussen beleid, middelen en risico's. Het zal voor gemeenten niet meer voldoende zijn aan te tonen dat de begroting van het dienstjaar sluit dan wel dat in de eerstvolgende jaren een evenwicht wordt bereikt. Gedurende de gehele meerjarenperiode moet sprake zijn van een Duurzaam Financieel Evenwicht.
Financiële rechtmatigheid	De in de jaarrekening opgenomen baten en lasten en balansmutaties zijn tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de van toepassing zijnde wettelijke regelingen waaronder gemeentelijke verordeningen.
Gemiddelde woningwaarde	Waarde van een woning berekend op basis van de in de primaire begroting inclusief 1 ^{ste} wijziging(en) geraamde opbrengsten onroerende zaakbelastingen (woningen) en percentages OZB en gebaseerd op het aantal woningen waarmee rekening gehouden wordt bij het berekenen van de algemene uitkering.
Inter Bestuurlijk Toezicht (IBT)	IBT is het toezicht, dat door het ene bestuursorgaan wordt uitgeoefend op het andere bestuursorgaan waar het betreft de uitoefening van wettelijke taken (medebewindstaken). Voorbeelden hiervan zijn financieel toezicht, VROM-inspectietoezicht op gemeenten, toezicht op waterschappen, archiefinspectie.

Houdbare OverheidsFinanciën (Wet HOF)	Op basis van de Wet Hof worden afspraken gemaakt tussen het Rijk en de koepels over het aandeel van iedere overheidslaag in de voor Nederland geldende EMU-norm.
Inkomsten gemeenten	Inkomstentotaal begroting met inbegrip van inkomsten grondexploitaties.
Macronorm OZB	Percentage waarmee de totale OZB opbrengsten maximaal per jaar mogen stijgen.
Omzet gemeenten	Begrotingstotaal minus de lasten van de grondexploitaties (functie 830).
Resterende belastingcapaciteit	De resterende belastingcapaciteit is het verschil tussen het niveau dat de beheerders van het gemeentefonds jaarlijks als minimumniveau voor artikel 12 Fv gemeenten hanteren -het zogenaamde redelijk peil - en het totaal van de werkelijke opbrengsten.
Specifieke uitkeringen	Bij een specifieke uitkering worden middelen ter beschikking gesteld waarbij de gemeenten gebonden is, die middelen voor een bepaalde taak te gebruiken.
Structureel begrotingsevenwicht	Structurele lasten zijn gedekt door structurele baten.
Vakberaad gemeentefinanciën	Periodiek overleg van de provinciale financieel toezichhouders lokale overheden en het afdelingshoofd Programma Krachtig Bestuur van het ministerie van BZK.
Weerstandsvermogen	Weerstandscapaciteit in relatie tot de risico's.
Weerstandscapaciteit vermogen	Middelen en mogelijkheden waarover een gemeente beschikt om calamiteiten en andere eenmalige tegenvallers op te vangen, zonder dat dit direct van invloed is op het voorzieningenniveau van een gemeente.
Weerstandscapaciteit exploitatie	Middelen en mogelijkheden die permanent kunnen worden ingezet om onverwachte, structurele tegenvallers op te vangen, zonder dat het noodzakelijk is om te bezuinigen of te heroverwegen binnen de (meerjaren) begroting.

Lijst van afkortingen

AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
Arhi	Wet Algemene regels herindeling
Art. 12 Fv	Artikel 12 Financiële verhoudingswet
Awb	Algemene wet bestuursrecht
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
BBP	Bruto Binnenlands Product
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
BCF	BTW Compensatiefonds
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
BW	Burgerlijk Wetboek
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CEP	Centraal Economisch Plan
CPB	Centraal Planbureau
DFE	Duurzaam Financieel Evenwicht
EMU	Economische en Monetaire Unie

FIN	Afdeling Financiën
FTO	Financieel Toezicht Lokale Overheden
Fvw	Financiële verhoudingswet
GS	Gedeputeerde Staten
GTK	Gemeenschappelijk Financieel Toezichtkader "Zichtbaar Toezicht"
Gw.	Gemeentewet
HOF	Houdbaarheid Overheids Financiën
IBT	Inter Bestuurlijk Toezicht
IPO	Interprovinciaal Overleg
ISD	Intergemeentelijke Sociale Diensten
Iv3	Informatie voorziening derden
OZB	Onroerende zaakbelastingen
Ruddo	Regeling uitzetting en derivaten decentrale overheden
SiSa	Single audit, Single information
SW bedrijven	Sociale Werkvoorzieningen bedrijven
SZW	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
UvW	Unie van Waterschappen
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Vpb	Vennootschapsbelasting
VROM	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WABO	Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht
WCV	Weerstand capaciteit vermogen
Wet Fido	Wet Financiering decentrale overheden
Wgr	Wet gemeenschappelijke regelingen
WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
Wob	Wet openbaarheid van Bestuur
WOZ	Wet Waardering onroerende zaken
WSW	Wet Sociale Werkvoorziening
Wwb	Wet werk en bijstand

Deel 4

Bijlagen Tabellen

Deel 4 – Bijlagen – Tabellen en Grafieken

Rankingtabellen

1.1	Begrotingssaldo 2012 als percentage van de omzet 2012	R 1.1
1.2	Gecorrigeerde begrotingsaldi 2013 - 2015 als percentage van de omzet 2012	R 1.2
1.3	Gecorrigeerd rekeningsaldo 2010 als percentage van de omzet 2012	R 1.3
1.4	Weerstandscapaciteit vermogen 2012 als percentage van de omzet 2012	R 1.4
1.5	Weerstandscapaciteit exploitatie 2012 als percentage van de omzet 2012	R 1.5
1.6	Overzicht financiële positie Utrechtse gemeenten 2012	R 1.6
1.7	Ranking 2011 versus ranking 2012	R 1.7

Belastingtabellen

2.1	Opbrengsten OZB 2011 en 2012	B 2.1
2.2	Opbrengst reinigingsheffing 2011 en 2012	B 2.2
2.3	Opbrengst rioolheffing 2011 en 2012	B 2.3
2.4	Tarieven OZB, reiniging en riool 2012	B 2.4
2.5	Belastingdruk 2012; Situatie eigenaar/gebruiker 2012	B 2.5
2.6	Belastingdruk 2012; Situatie gebruiker 2012	B 2.6
2.7	Resterende belastingcapaciteit 2012	B 2.7
2.8.1	Waterschap- en watersysteemheffingen 2012; Situatie eigenaar/gebruiker	B 2.8.1
2.8.2	Waterschap- en watersysteemheffingen 2012; Situatie gebruiker	B 2.8.2

Trend tabellen

3.1.1	Inwoners, woningen en gemiddelde woningbezetting (alfabetische volgorde)	T 3.1.1
3.1.2	Inwoners, woningen en gemiddelde woningbezetting 2012	T 3.1.2
3.2	Prognose bevolking Provincie Utrecht 2012 - 2040	T 3.2
3.3	Geraamde reserves en voorzieningen Utrechtse gemeenten begroting 2012	T 3.3
3.4.1	Ontwikkeling algemene reserves per inwoner 2008 – 2012	T 3.4.1
3.4.2	Ontwikkeling bestemmingsreserves per inwoner 2008 – 2012	T 3.4.2
3.4.3	Ontwikkeling voorzieningen per inwoner 2008 – 2012	T 3.4.3
3.5	Gecorrigeerde rekeningsaldi 2005 – 2010	T 3.5
3.6	Omzet en onvoorziene uitgaven per inwoner begroting 2012	T 3.6

Financiële ratio's 2008 - 2010

4.0	Financiële ratio's 2008 -2010	T 4.0

Tabel 1.1 : Begrotingssaldo 2012 als percentage van de omzet 2012

Nr	Gemeente	Saldo 2012	Correctie reserves	Overige correcties	Saldo na correctie	Omzet* 2012	Saldo/Omzet
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)=(4)/(5)
1	Zeist	1.677	469	1.403	3.549	139.662	2,5%
2	IJsselstein	0	0	1.053	1.053	60.861	1,7%
3	Woerden	124	496	822	1.442	95.801	1,5%
4	Vianen	357	-1.020	1.036	373	35.406	1,1%
5	De Bilt	348	-300	253	301	73.717	0,4%
6	Montfoort	12	0	46	58	21.392	0,3%
7	Lopik	46	0	3	49	21.431	0,2%
8	Soest	128	-274	196	50	85.600	0,1%
9	Femmes	27	-47	22	2	17.053	0,0%
10	Stichtse Vecht	23	-870	822	-25	104.986	0,0%
11	Renswoude	0	-6	0	-6	9.103	-0,1%
12	Baarn	29	-378	298	-51	42.655	-0,1%
13	Nieuwegein	0	-511	-581	-176	133.721	-0,1%
14	Oudewater	27	0	-55	-28	17.269	-0,2%
15	Bunschoten	7	225	-284	-52	29.017	-0,2%
16	Leusden	7	-97	147	-93	44.451	-0,2%
17	Wijk bij Duurstede	21	150	0	-129	43.550	-0,3%
18	Amersfoort	0	-3.365	1.930	-1.435	364.109	-0,4%
19	Rhenen	4	0	-178	-174	33.487	-0,5%
20	Bunnik	11	-4.202	4.067	-124	22.923	-0,5%
21	De Ronde Venen	53	-6.382	5.882	-447	71.314	-0,6%
22	Woudenberg	-68	0	-48	-116	17.711	-0,7%
23	Veenendaal	3	-1.279	-15	-1.291	139.361	-0,9%
24	Utrecht	0	-16.110	5.000	-11.110	1.085.364	-1,0%
25	Houten	-452	-1.524	707	-1.269	75.154	-1,7%
26	Utrechtse Heuvelrug	0	6.651	-8.176	-1.525	83.109	-1,8%
<i>Bedragen x € 1.000,-</i>							
	Totaal	2.384	-28.374	14.350	-11.174	2.868.207	-0,4%
	Gemiddeld						-0,4%

* Omzet is gedefinieerd als begrotingstotaal minus lasten grondexploitatie

Tabel 1.2 : Gecorrigeerde begrotingssaldi 2013 - 2015 als percentage van de omzet 2012

Nr	Gemeente	Begrotingssaldi		2015	Gemiddelde saldo 2013-2015	Omzet 2012	Saldo als % van omzet
		2013	2014				
1	Dijsselstein	1.750	2.293	1.664	1.902	60.861	3,1%
2	Bunnik	253	548	618	473	22.923	2,1%
3	Stichtse Vecht	1.099	2.150	2.940	2.063	104.986	2,0%
4	De Bilt	775	1.532	1.077	1.128	73.717	1,5%
5	Nieuwegein	655	2.449	2.516	1.873	133.721	1,4%
6	Vianen	424	7	646	359	35.406	1,0%
7	Zeist	1.077	496	1.912	1.162	139.662	0,8%
8	Utrecht	2.197	1.335	23.274	8.935	1.085.364	0,8%
9	Amersfoort	2.053	5.362	559	2.658	364.109	0,7%
10	Oudewater	92	178	17	96	17.269	0,6%
11	Bunschoten	256	284	-85	152	29.017	0,5%
12	Veenendaal	-163	-40	2.061	619	139.361	0,4%
13	Rhenen	-44	191	228	125	33.487	0,4%
14	Soest	252	292	23	189	85.600	0,2%
15	Woerden	6	95	-151	-17	17.711	-0,1%
16	Baarn	29	145	-448	-91	42.655	-0,2%
17	Lopik	4	97	-287	-62	21.431	-0,3%
18	Montfoort	11	-78	-272	-113	21.392	-0,5%
19	Leusden	-602	-46	-64	-237	44.451	-0,5%
20	Houten	-650	-77	-561	-429	75.154	-0,6%
21	Wijk bij Duurstede	-506	-350	-352	-403	43.550	-0,9%
22	Renswoude	-94	-96	-103	-98	9.103	-1,1%
23	Emmes	-149	-172	-496	-272	17.053	-1,6%
24	Woerden	-691	-2.090	-3.728	-2.170	95.801	-2,3%
25	De Ronde Venen	-1.419	-1.326	-2.669	-1.805	71.314	-2,5%
26	Utrechtse Heuvelrug	-2.294	-3.311	-5.307	-3.637	83.109	-4,4%

Bedragen x € 1.000,-

Totaal	4.321	9.868	23.012	12.400	2.868.207	0,4%
Gemiddeld						

Tabel 1.3 : Gecorrigeerd rekeningsaldo 2010 als percentage van de omzet 2012

Nr	Gemeente	Rekeningsaldo			Omzet			Saldo/Omzet		
		2010	(1)	(2)	2012	(2)	(3)=(1)/(2)			
1	Oudewater	491		17.269		2,8%				
2	Zeist	2.043		139.662		1,5%				
3	De Bilt	985		73.717		1,3%				
4	Woerden	1.024		95.801		1,1%				
5	Soest	640		85.600		0,7%				
6	Utrecht	7.698		1.085.364		0,7%				
7	Lopik	70		21.431		0,3%				
8	Rhemen	77		33.487		0,2%				
9	Nieuwegein	159		133.721		0,1%				
10	Veenendaal	-121		139.361		-0,1%				
11	Stichtse Vecht *	-334		104.986		-0,3%				
12	Amersfoort	-1.732		364.109		-0,5%				
13	Eemnes	-104		17.053		-0,6%				
14	Bunnik	-176		22.923		-0,8%				
15	Houten	-694		75.154		-0,9%				
16	Woudenberg	-173		17.711		-1,0%				
17	Wijk bij Duurstede	-531		43.550		-1,2%				
18	Leusden	-572		44.451		-1,3%				
19	IJsselstein	-889		60.861		-1,5%				
20	Bunschoten	-482		29.017		-1,7%				
21	Utrechtse Heuvelrug	-1.820		83.109		-2,2%				
22	Montfoort	-582		21.392		-2,7%				
23	Renswoude	-290		9.103		-3,2%				
24	De Ronde Venen *	-2.558		71.314		-3,6%				
25	Baarn	-2.399		42.655		-5,6%				
26	Vianen	-2.017		35.406		-5,7%				
	Totaal	-2.287		2.868.207		-0,1%				

Bedragen x € 1.000,-

* heringedeelde gemeente/cijfers 2010 voormalige gemeenten

Tabel 1.4: Weerstandscapaciteit vermogen 2012 (exclusief voorzieningen) als percentage van de omzet 2012

Nr	Gemeente	Algemene Reserves*	Bestemmings-reserves**	Weerstands-capaciteit (3)=(1+2)	Omzet 2012 (4)	Weerstand-capaciteit als % van de omzet (5)=(3)/(4)
1	Vianen	6.289	30.751	37.040	35.406	104,6%
2	Woerden	7.713	70.619	78.332	95.801	81,8%
3	Leusden	16.601	14.613	31.214	44.451	70,2%
4	Bunnik	13.893	1.417	15.310	22.923	66,8%
5	Zeist	50.983	37.700	88.683	139.662	63,5%
6	Houten	43.668	3.506	47.174	75.154	62,8%
7	Lopik	9.368	2.509	11.877	21.431	55,4%
8	Renswoude	167	4.124	4.291	9.103	47,1%
9	Rhemen	10.037	4.797	14.834	33.487	44,3%
10	Nieuwegein	16.903	28.718	45.621	133.721	34,1%
11	Utrecht	95.679	256.864	352.543	1.085.364	32,5%
12	Baarn	7.079	6.191	13.270	42.655	31,1%
13	Soest	8.709	17.916	26.625	85.600	31,1%
14	Oudewater	1.852	3.166	5.018	17.269	29,1%
15	De Ronde Venen	7.895	12.462	20.357	71.314	28,5%
16	Eemnes	1.871	2.978	4.849	17.053	28,4%
17	Woudenberg	2.444	2.478	4.922	17.711	27,8%
18	Veenendaal	23.699	13.612	37.311	139.361	26,8%
19	IJsselstein	11.661	3.181	14.842	60.861	24,4%
20	De Bilt	14.930	2.024	16.954	73.717	23,0%
21	Stichtse Vecht	11.393	12.469	23.862	104.986	22,7%
22	Amersfoort	5.429	65.045	70.474	364.109	19,4%
23	Montfoort	1.134	2.723	3.857	21.392	18,0%
24	Utrechtse Heuvelrug	6.691	6.401	13.092	83.109	15,8%
25	Wijk bij Duurstede	4.195	2.075	6.270	43.550	14,4%
26	Bunschoten	1.682	2.167	3.849	29.017	13,3%
	Totaal	381.965	610.506	992.471	2.868.207	34,6%
	Gemiddeld					

Bedragen x € 1.000,-

* Algemene Reserves: som van vrije en geblokkeerde algemene reserves
 ** Bestemmingsreserve: Bestemmingsres excl bruto-methode en excl grondexpl.

Tabel 1.5 : Weerstandscapaciteit exploitatie 2012 als percentage van de omzet 2012

Nr	Gemeente	Saldo 2012 na correctie	Onvoorzien	Resterende belasting-capaciteit	Weerstands capaciteit exploitatie	Omzet 2012	Weerstands cap expli % omzet
		(1)	(2)	(3)	(4)=(1+2+3)	(5)	(6)=(4)/(5)
1	Zeist	3.549	148	6.704	10.401	139.662	7,4%
2	De Ronde Venen	-447	107	5.169	4.829	71.314	6,8%
3	Baarn	-51	25	2.579	2.553	42.655	6,0%
4	Renswoude	-6	42	466	502	9.103	5,5%
5	IJsselstein	1.053	85	2.216	3.354	60.861	5,5%
6	De Bilt	301	205	3.470	3.976	73.717	5,4%
7	Soest	50	79	4.129	4.258	85.600	5,0%
8	Woerden	1.442	125	2.805	4.372	95.801	4,6%
9	Bunschoten	-52	100	1.197	1.245	29.017	4,3%
10	Lopik	49	28	785	862	21.431	4,0%
11	Woudenberg	-116	40	770	694	17.711	3,9%
12	Oudewater	-28	34	660	666	17.269	3,9%
13	Vianen	373	45	923	1.341	35.406	3,8%
14	Leusden	-93	221	1.949	1.677	44.451	3,8%
15	Utrechtse Heuvelrug	-1.525	123	4.253	2.851	83.109	3,4%
16	Eemnes	2	20	505	527	17.053	3,1%
17	Wijk bij Duurstede	-129	64	1.246	1.181	43.550	2,7%
18	Montfoort	58	34	486	578	21.392	2,7%
19	Stichtse Vecht	-25	206	2.385	2.566	104.986	2,4%
20	Veenendaal	-1.291	136	2.950	1.795	139.361	1,3%
21	Rhenen	-174	52	522	400	33.487	1,2%
22	Amersfoort	-1.435	100	3.571	2.236	364.109	0,6%
23	Nieuwegein	-176	35	246	105	133.721	0,1%
24	Bunnik	-124	44	0	-80	22.923	-0,3%
25	Houten	-1.269	62	809	-398	75.154	-0,5%
26	Utrecht	-11.110	159	0	-10.951	1.085.364	-1,0%
	Totaal	-11.174	2.319	50.395	41.540	2.868.207	
	Gemiddeld						1,4%

Bedragen x € 1.000,-

Tabel 1.6 : Overzicht financiële positie Utrechtse gemeenten 2012

Nr	Gemeente	Begrotingssaldo na correctie										Verschil ranking 2012 tov 2011		
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)			
	Wegingsfactor	2	2	1	2	3								
1	<i>Zelst</i>	1	7	2	5	1	3,20	3,10	1	0	1	0		
2	<i>IJsselstein</i>	2	1	19	19	5	9,20	7,80	2	7	5	5		
3	<i>De Bilt</i>	5	4	3	20	6	7,90	7,90	3	8	5	5		
4	<i>Woerden</i>	3	24	4	2	8	8,20	8,60	4	10	6	6		
5	<i>Vianen</i>	4	6	26	1	13	10,00	8,70	5	24	19	19		
6	<i>Soest</i>	8	14	5	13	7	9,40	9,60	6	12	6	6		
7	<i>Lopik</i>	7	17	7	7	10	9,60	9,90	7	2	-5	7		
8	<i>Oudewater</i>	14	10	1	14	12	10,20	11,30	8	15	7	7		
9	<i>Baarn</i>	12	16	25	12	3	13,60	11,40	9	8	-1	8		
10	<i>Renswoude</i>	11	22	23	8	4	13,60	11,70	10	4	-6	4		
11	<i>Nieuwegein</i>	13	5	9	10	23	12,00	13,40	11	6	-5	6		
12	<i>Leusden</i>	16	19	18	3	14	14,00	13,60	12	18	6	6		
13	<i>Stichtse Vecht</i>	10	3	11	21	19	12,80	13,60	12	25	13	13		
14	<i>Bunnik</i>	20	2	14	4	24	12,80	13,80	14	23	9	9		
15	<i>Bunschoten</i>	15	11	20	26	9	16,20	15,10	15	10	-5	10		
16	<i>De Ronde Venen</i>	21	25	24	15	2	17,40	15,20	16	19	3	3		
17	<i>Rhenen</i>	19	13	8	9	21	14,00	15,30	17	21	4	4		
18	<i>Woudenberg</i>	22	15	16	17	11	16,20	15,70	18	5	-13	5		
19	<i>Femmes</i>	9	23	13	16	16	15,40	15,70	18	20	2	2		
20	<i>Utrecht</i>	24	8	6	11	26	15,00	17,00	20	21	1	1		
21	<i>Montfoort</i>	6	18	22	23	18	17,40	17,00	20	26	6	6		
22	<i>Amersfoort</i>	18	9	12	22	22	16,60	17,60	22	14	-8	14		
23	<i>Veenendaal</i>	23	12	10	18	20	16,60	17,60	22	3	-19	3		
24	<i>Houten</i>	25	20	15	6	25	18,20	19,20	24	16	-8	16		
25	<i>Wijk bij Duurstede</i>	17	21	17	25	17	19,40	19,40	25	16	-9	16		
26	<i>Utrechtse Heuvelrug</i>	26	26	21	24	15	22,40	21,80	26	13	-13	13		

Tabel 1.7 : Ranking 2011 versus ranking 2012

Nr	Gemeente	Ranking totaal			Begrotingssaldo 2011-2012			MJB saldo 2012 - 2014/2013-2015			Rekeningsaldo 2010/omzet 2012			Weerstandscapaciteit vermogen			Weerstandscapaciteit exploitatie			Verschil
		2011	2012	Verschil	2011	2012	Verschil	2011	2012	Verschil	2011	2012	Verschil	2011	2012	Verschil	2011	2012	Verschil	
1	Zeist	1	1	0	1	1	0	2	7	-5	20	2	18	5	5	0	1	1	0	
2	IJsselstein	7	2	4	6	2	4	12	1	11	19	19	-4	16	19	-3	8	5	3	
3	De Bilt	8	3	5	10	4	6	4	4	0	12	3	9	22	20	2	9	6	3	
4	Woerden	10	4	6	8	3	5	16	24	-8	13	4	9	2	2	0	16	8	8	
5	Vianen	24	5	19	26	4	22	26	6	20	7	26	-19	1	1	0	26	13	13	
6	Soest	12	6	6	16	8	8	9	14	-5	9	5	4	19	13	6	6	7	-1	
7	Lopik	2	7	-5	4	7	-3	10	17	-7	2	7	-5	10	7	3	4	10	-6	
8	Oudewater	15	8	7	20	14	6	22	10	12	1	1	0	11	14	-3	13	12	1	
9	Baarn	8	9	-1	24	12	12	18	16	2	6	25	-19	3	3	-9	5	3	2	
10	Renswoude	4	10	-6	11	11	0	5	22	-17	24	23	1	14	8	6	2	4	-2	
11	Nieuwegein	6	11	-5	5	13	-8	1	5	-4	19	9	10	8	10	-2	18	8	-5	
12	Leusden	18	12	6	23	16	7	14	19	-5	16	18	-2	6	3	3	21	14	7	
13	Stichtse Vecht	25	12	13	21	10	11	23	3	20	4	11	-7	23	21	2	22	19	3	
14	Bunnik	23	14	9	19	20	-1	13	2	11	22	14	8	15	4	11	24	24	0	
15	Bunschoten	10	15	-5	9	15	-6	8	11	-3	10	20	-10	24	26	-2	7	9	-2	
16	De Ronde Venen	19	16	3	25	21	4	24	25	-1	14	24	-10	13	15	-2	12	2	10	
17	Rhenen	21	17	4	22	19	3	19	13	6	11	8	3	7	9	-2	25	21	4	
18	Woudenberg	5	18	-13	7	22	-15	6	15	-9	8	16	-8	12	17	-5	11	11	0	
19	Eemnes	20	18	2	17	9	8	17	23	-6	26	13	13	18	16	2	17	16	1	
20	Utrecht	21	20	1	14	24	-10	20	8	12	5	6	-1	20	11	9	23	26	-3	
21	Montfoort	26	20	6	18	6	12	25	18	7	25	22	3	26	23	3	20	18	2	
22	Amersfoort	14	22	-8	2	18	-16	7	9	-2	17	12	5	25	22	3	15	22	-7	
23	Veenendaal	3	22	-19	3	23	-20	3	12	-9	3	10	-7	9	18	-9	10	20	-10	
24	Houten	16	24	-8	13	25	-12	21	20	1	23	15	8	4	6	-2	19	25	-6	
25	Wijk bij Duurstede	16	25	-9	12	17	-5	15	21	-6	18	17	1	21	25	-4	14	17	-3	
26	Utrechtse Heuvelrug	13	26	-13	15	26	-11	11	26	-15	21	21	0	17	24	-7	3	15	-12	

Tabel 2.1 : Opbrengsten OZB 2011 en 2012

Nr	Gemeente	Eigenaren woningen		Eigenaren niet-woningen		Gebruikers niet-woningen		Totaal OZB opbrengst		
		2012 (1)	2011 (2)	2012 (4)	2011 (5)	2012 (7)	2011 (8)	2012 (10)=(1+4+7)	2011 (11)=(2+5+8)	stijging tov 2011 (12)=(10)/(11)
1	Amersfoort	15.197	14.804	8.524	8.041	5.509	5.182	29.230	28.027	4,3%
2	Baarn	2.529	2.401	820	729	564	518	3.913	3.648	7,3%
3	Bunnik	2.802	2.749	851	832	610	602	4.263	4.183	1,9%
4	Bunschoten	1.831	1.676	705	625	500	456	3.036	2.757	10,1%
5	De Bilt	6.381	6.240	1.701	1.664	1.191	1.165	9.273	9.069	2,2%
6	De Ronde Venen	4.482	4.313	1.081	1.016	704	647	6.267	5.976	4,9%
7	Ennes	1.210	1.140	241	250	149	175	1.600	1.555	2,2%
8	Houten	6.423	5.525	2.419	2.079	1.598	1.400	10.440	9.004	14,1%
9	IJsselstein	3.124	3.340	711	753	535	492	4.370	4.585	-4,7%
10	Leusden	3.390	3.276	1.218	1.138	823	804	5.431	5.218	4,1%
11	Lopik	1.564	1.489	363	314	235	224	2.162	2.027	6,7%
12	Montfoort	1.672	1.513	518	481	345	320	2.535	2.314	9,6%
13	Nieuwegein	5.691	5.643	4.272	4.301	2.802	2.822	12.765	12.766	0,0%
14	Oudewater	1.096	1.025	314	282	204	184	1.614	1.491	8,2%
15	Renswoude	327	242	178	115	120	85	625	442	41,4%
16	Rhenen	2.452	2.372	568	542	393	377	3.413	3.291	3,7%
17	Soest	4.697	4.567	1.674	1.612	1.275	1.226	7.646	7.405	3,3%
18	Stichtse Vecht	8.801	8.322	1.886	1.785	1.252	1.265	11.939	11.372	5,0%
19	Utrecht	28.820	27.269	27.972	23.148	18.549	14.510	75.341	64.927	16,0%
20	Utrechtse Heuvelring	5.887	5.719	1.069	1.043	893	873	7.849	7.635	2,8%
21	Veenendaal	5.379	5.211	2.586	2.444	1.766	1.679	9.731	9.334	4,3%
22	Vianen	1.731	1.603	1.074	955	724	640	3.529	3.198	10,4%
23	Wijk bij Duurstede	2.555	2.292	401	377	284	267	3.240	2.936	10,4%
24	Woerden	5.307	5.193	1.982	1.953	1.219	1.195	8.508	8.341	2,0%
25	Woudenberg	1.358	1.305	341	329	256	251	1.955	1.885	3,7%
26	Zeist	6.690	6.572	2.900	2.769	1.880	1.826	11.470	11.167	2,7%
Totaal		131.396	125.801	66.369	59.577	44.380	39.185	242.145	224.563	7,8%
Gemiddeld				4,4%	11,4%	11,4%	13,3%			7,8%

Tabel 2.2 : Opbrengst rioolheffing 2011 en 2012

Nr	Gemeente	Opbrengsten		Laasten				Dekkings- percentage (11)=(3)/(7)				
		Woningen (1)	niet- woningen (2)	Totaal 2012 (3)=(1)+(2)	2011 (4)	Verschuif Absoluut (5)=(3)-(4)	Stijging tov 2011 (6)=(5)/(4)		Totaal 2012 (7)	2011 (8)	Verschuif Absoluut (9)=(7)-(8)	Stijging tov 2011 (10)=(9)/(8)
1	Amersfoort	6.611	3.637	10.248	10.147	101	1,0%	10.248	10.147	101	1,0%	100,00%
2	Baarn	2.136	271	2.407	2.175	232	10,7%	2.407	2.175	232	10,7%	99,99%
3	Bunnik	1.246	81	1.327	1.290	37	2,9%	1.327	1.283	44	3,4%	100,00%
4	Bunschoten	830	129	959	927	32	3,5%	959	927	32	3,5%	100,00%
5	De Bilt	4.442	582	5.024	4.827	197	4,1%	5.025	4.840	185	3,8%	99,98%
6	De Ronde Venen	4.437	180	4.617	4.654	-37	-0,8%	5.130	5.210	-80	-1,5%	90,00%
7	Eemnes	798	25	823	764	59	7,7%	822	765	57	7,5%	100,12%
8	Houten	1.865	361	2.226	2.194	32	1,5%	2.226	2.194	32	1,5%	100,00%
9	IJsselstein	2.958	0	2.958	2.920	38	1,3%	2.958	2.920	38	1,3%	100,00%
10	Leusden	1.472	81	1.553	1.375	178	12,9%	1.553	1.375	178	12,9%	100,00%
11	Lopik	937	20	957	941	16	1,7%	958	940	18	1,9%	99,90%
12	Montfoort	1.053	123	1.176	1.157	19	1,6%	1.245	1.157	88	7,6%	94,46%
13	Nieuwegein	3.213	457	3.670	3.588	82	2,3%	3.670	3.588	82	2,3%	100,00%
14	Oudewater	698	128	826	814	12	1,5%	826	814	12	1,5%	100,00%
15	Renswoude	363	120	483	445	38	8,5%	483	440	43	9,8%	100,00%
16	Rhenen	1.432	0	1.432	1.126	306	27,2%	1.432	1.126	306	27,2%	100,00%
17	Soest	5.704	0	5.704	5.745	-41	-0,7%	5.729	5.809	-80	-1,4%	99,56%
18	Stichtse Vecht	5.826	0	5.826	5.384	442	8,2%	5.826	5.407	419	7,7%	100,00%
19	Utrecht	30.727	3.943	34.670	34.305	365	1,1%	34.869	34.306	563	1,6%	99,43%
20	Utrechtse Heuvelrug	5.637	0	5.637	4.222	1.415	33,5%	5.637	4.222	1.415	33,5%	100,00%
21	Veenendaal	1.968	0	1.968	1.900	68	3,6%	1.968	1.900	68	3,6%	100,00%
22	Vianen	1.960	164	2.124	1.978	146	7,4%	2.125	2.061	64	3,1%	99,95%
23	Wijk bij Duurstede	2.102	17	2.119	1.942	177	9,1%	2.118	1.941	177	9,1%	100,05%
24	Woerden	3.512	246	3.758	3.504	254	7,2%	3.758	3.465	293	8,5%	100,00%
25	Woudenberg	713	79	792	792	0	0,0%	792	792	0	0,0%	100,00%
26	Zelst	3.622	379	4.001	3.804	197	5,2%	4.002	3.804	198	5,2%	99,98%

Bedragen x € 1.000,-

Totaal	96.262	11.023	107.285	102.920	4.365	4,2%	108.094	103.608	4.485	4,3%	99,3%	
Gemiddeld												

Tabel 2.3 : Opbrengst reinigingsheffing 2011 en 2012

Nr	Gemeente	Opbrengsten		Lasten		Verschil Absoluut (3)=(1)-(2)	Stijging tov 2011 (4)=(3)/(2)	Totaal 2012 (5)	2011 (6)	Verschil Absoluut (7)=(5)-(6)	Stijging tov 2011 (8)=(7)/(6)	Dekkingspercentage (9)=(1)/(5)
		Totaal 2012 (1)	2011 (2)	Totaal 2012 (5)	2011 (6)							
1	Amersfoort	13.460	14.101	-641	-4,5%	13.460	14.101	-641	-4,5%	100,00%		
2	Baarn	2.687	2.391	296	12,4%	2.688	2.432	256	10,5%	99,96%		
3	Bunnik	1.281	1.318	-37	-2,8%	1.274	1.318	-44	-3,3%	100,55%		
4	Bunschoten	1.162	1.196	-34	-2,8%	1.162	1.196	-34	-2,8%	100,00%		
5	De Bilt	3.942	3.924	18	0,5%	3.955	3.924	31	0,8%	99,67%		
6	De Ronde Venen	4.159	4.172	-13	-0,3%	4.159	4.172	-13	-0,3%	100,00%		
7	Ennes	840	901	-61	-6,8%	840	901	-61	-6,8%	100,00%		
8	Houten	4.145	4.115	30	0,7%	4.145	4.115	30	0,7%	100,00%		
9	IJsselstein	3.156	3.169	-13	-0,4%	3.156	3.169	-13	-0,4%	100,00%		
10	Leusden	2.002	2.356	-354	-15,0%	2.340	2.356	-16	-0,7%	85,56%		
11	Lopik	1.338	1.623	-285	-17,6%	1.340	1.741	-401	-23,0%	99,85%		
12	Montfoort	1.002	1.239	-237	-19,1%	1.004	1.238	-234	-18,9%	99,80%		
13	Nieuwegein	5.035	5.188	-153	-2,9%	5.035	5.188	-153	-2,9%	100,00%		
14	Oudewater	703	877	-174	-19,8%	703	877	-174	-19,8%	100,00%		
15	Renswoude	397	411	-14	-3,4%	397	411	-14	-3,4%	100,00%		
16	Rhenen	1.645	2.271	-626	-27,6%	1.645	2.271	-626	-27,6%	100,00%		
17	Soest	4.011	3.970	41	1,0%	4.011	3.969	42	1,1%	100,00%		
18	Stichtse Vecht	6.012	5.746	266	4,6%	6.012	5.746	266	4,6%	100,00%		
19	Utrecht	28.758	30.954	-2.196	-7,1%	29.165	31.312	-2.147	-6,9%	98,60%		
20	Utrechtse Heuvelrug	4.505	4.385	120	2,7%	4.505	4.385	120	2,7%	100,00%		
21	Veenendaal	6.216	5.569	647	11,6%	6.216	5.569	647	11,6%	100,00%		
22	Vianen	2.012	2.000	12	0,6%	2.011	1.999	12	0,6%	100,05%		
23	Wijk bij Duurstede	2.090	1.962	128	6,5%	2.090	1.979	111	5,6%	100,00%		
24	Woerden	4.745	5.211	-466	-8,9%	4.745	5.211	-466	-8,9%	100,00%		
25	Woudenberg	966	892	74	8,3%	966	892	74	8,3%	100,00%		
26	Zeist	5.695	5.941	-246	-4,1%	5.697	5.941	-244	-4,1%	99,96%		
Totaal		111.964	115.882	-3.918	-3,4%	112.721	116.413	-3.692	-3,2%	99,3%		
Gemiddeld												

Bedragen x € 1.000,-

Tabel 2.4 : Tarieven OZB, reiniging en riool 2012

Nr	Gemeente	OZB woning		OZB niet-woning		Gebruikers		Tariefdifferentiatie		Reiniging		Riool	
		Eigenaren	Stijging tov 2011	Eigenaren	Stijging tov 2011	Gebruikers	Stijging tov 2011	Woning tot niet-woning	Stijging tov 2011	MPH	Stijging tov 2011	MPH eigenaar en gebruiker	Stijging tov 2011
1	Amersfoort	0,09700%	3,9%	0,21100%	4,0%	0,17200%	4,0%	117,5%	0,2%	223,08	106,70	3,69%	
2	Baarn	0,07170%	9,8%	0,15440%	15,6%	0,18900%	11,2%	115,3%	19,6%	216,24	201,84	5,52%	
3	Bunnik	0,14550%	5,3%	0,22660%	5,3%	0,18130%	5,3%	55,7%	0,0%	222,00	175,80	2,30%	
4	Bunschoten	0,09090%	8,1%	0,14120%	7,6%	0,11300%	7,6%	55,3%	-1,2%	153,00	103,44	7,88%	
5	De Bilt	0,09020%	2,7%	0,17530%	7,7%	0,14110%	8,0%	94,3%	10,4%	252,60	235,20	10,11%	
6	De Ronde Venen	0,07560%	8,0%	0,11560%	8,2%	0,09210%	8,7%	52,9%	0,6%	2 tarieven	2 tarieven	-	
7	Eemnes	0,10650%	6,2%	0,13220%	4,3%	0,09780%	10,3%	24,1%	-8,3%	210,00	221,04	2,33%	
8	Houten	0,11270%	17,2%	0,20700%	20,4%	0,16180%	20,6%	83,7%	6,3%	166,92	107,88	13,22%	
9	IJsselstein	0,08780%	1,3%	0,13260%	1,3%	0,10600%	1,2%	51,0%	0,1%	257,88	235,20	1,12%	
10	Leusden	0,09460%	5,7%	0,21230%	4,2%	0,17110%	4,3%	124,4%	-2,5%	179,00	125,50	8,05%	
11	Lopik	0,10270%	-0,4%	0,12290%	2,8%	0,09890%	2,8%	19,7%	23,4%	208,70	145,00	10,77%	
12	Montfoort	0,10460%	6,2%	0,19250%	5,5%	0,15510%	5,6%	84,0%	-1,3%	195,00	210,00	0,00%	
13	Nieuwegein	0,09850%	2,7%	0,23500%	5,3%	0,18800%	5,3%	138,6%	4,4%	211,20	120,60	4,04%	
14	Oudewater	0,09100%	9,5%	0,14900%	2,8%	0,11780%	3,3%	63,7%	-14,4%	227,00	174,50	1,51%	
15	Renswoude	0,06500%	23,8%	0,12200%	22,7%	0,10600%	22,4%	87,7%	-1,8%	236,25	245,75	-8,01%	
16	Rhenen	0,11300%	4,0%	0,18500%	5,9%	0,14490%	5,9%	63,7%	4,9%	224,00	149,60	8,48%	
17	Soest	0,07700%	9,0%	0,15090%	3,8%	0,12130%	3,9%	94,2%	-9,4%	199,00	144,00	5,42%	
18	Stichtse Vecht	0,10941%	2,9%	0,17545%	5,4%	0,14170%	3,6%	60,4%	6,6%	215,15	196,90	9,20%	
19	Utrecht	0,09470%	1,6%	0,24850%	16,0%	0,20070%	16,1%	162,4%	25,0%	269,88	220,22	1,49%	
20	Utrechtse Heuvelrug	0,08640%	8,0%	0,12360%	9,4%	0,11560%	14,1%	43,1%	4,4%	217,80	189,60	23,34%	
21	Veenendaal	0,08880%	4,6%	0,17140%	3,0%	0,13700%	3,0%	93,0%	-3,1%	273,80	63,90	4,41%	
22	Vianen	0,08700%	5,1%	0,17570%	12,0%	0,14250%	11,9%	102,0%	13,9%	255,62	241,01	3,00%	
23	Wijk bij Duurstede	0,09850%	10,2%	0,13750%	11,2%	0,11470%	11,3%	39,6%	3,5%	215,16	204,98	2,71%	
24	Woerden	0,10000%	3,1%	0,13830%	4,0%	0,10510%	4,1%	38,3%	3,2%	255,00	141,60	4,42%	
25	Woudenberg	0,09700%	4,0%	0,13130%	0,4%	0,10530%	0,3%	35,4%	-12,2%	216,00	179,90	12,16%	
26	Zeist	0,07620%	5,0%	0,13820%	3,9%	0,10380%	1,4%	81,4%	-2,2%	226,20	133,80	4,21%	

Gemiddeld 0,094731% 6,4% 0,165594% 7,4% 0,132835% 7,5% 76,2% 2,7% 221,06 -5,2% 170,96 5,7%

Abcoude 243,36
De Ronde Venen 246,00

Abcoude 273,36
De Ronde Venen 193,00

Tabel 2.5 : Belastingdruk 2012. Situatie eigenaar en gebruiker.

Nr	Gemeente	Gemiddelde WOZ waarde woning (1)	OZB eigenaar (2)	Reiniging (3)	Riool eigenaar en gebruiker (4)	Totaal 2012 (5)=(2)+(3)+(4)	Totaal 2011 (6)	Stijging tov 2011 (7)=(5)/(6)	Waterschapslasten (8)	Totaal 2012 inclusief waterschapslasten (9)=(5)+(8)
1	De Ronde Venen	351.000	265	2 tarieven	2 tarieven	-	-	-	303	-
2	Bunnik	311.000	453	222	176	850	895	-4,9%	303	1.153
3	De Bilt	355.000	320	253	235	808	776	4,1%	313	1.121
4	Emnes	308.000	328	210	221	759	757	0,3%	222	981
5	Stichtse Vecht	286.000	313	215	197	725	705	2,8%	294	1.019
6	Dijsselstein	249.000	219	258	235	712	735	-3,2%	288	1.000
7	Vianen	246.000	214	256	241	711	680	4,5%	314	1.024
8	Montfoort	290.000	303	195	210	708	750	-5,5%	298	1.006
9	Rhenen	285.000	322	224	150	696	689	1,0%	296	992
10	Wijk bij Duurstede	279.000	275	215	205	695	654	6,3%	295	990
11	Utrecht	207.000	196	270	220	686	665	3,2%	278	964
12	Woudenberg	281.000	273	216	180	668	641	4,3%	219	887
13	Oudewater	292.000	266	227	175	667	691	-3,4%	298	965
14	Woerden	268.000	268	255	142	665	639	4,0%	292	957
15	Renswoude	273.000	177	236	246	659	670	-1,5%	218	877
16	Utrechtse Heuvelrug	281.000	243	218	190	650	626	3,8%	295	946
17	Lopik	286.000	294	209	145	647	625	3,6%	297	944
18	Baarn	288.000	206	216	202	625	610	2,4%	220	844
19	Houten	295.000	332	167	108	607	598	1,6%	299	906
20	Soest	308.000	239	199	144	582	574	1,4%	222	805
21	Leusden	293.000	277	179	126	582	599	-2,9%	220	802
22	Amersfoort	252.000	244	223	107	574	560	2,5%	215	789
23	Zelst	272.000	207	226	134	567	584	-2,9%	293	861
24	Veenendaal	233.000	207	274	64	545	532	2,4%	212	757
25	Nieuwegein	209.000	206	211	121	538	544	-1,1%	279	816
26	Bunschoten	257.000	234	153	103	490	474	3,3%	216	706

Bedragen x € 1,-

Totaal gemeenten

266.000

254

221

171

657

651

0,9%

258

914

Tabel 2.6 : Belastingdruk gebruiker 2012 situatie gebruiker.

Nr	Gemeente	Reiniging	Riool	Totaal 2012	Totaal 2011	Stijging tov 2011	Waterschapslasten	Totaal 2012 inclusief waterschapslasten
		(1)	(2)	(3)=(1)+(2)	(4)	(5)=(3)/(4)	(6)	(7)=(3)+(6)
1	De Ronde Venen	2 tarieven	-	-	-	-	253	-
2	Vianen	256	241	497	482	3,0%	227	724
3	IJsselstein	258	235	493	495	-0,4%	230	723
4	De Bilt	253	235	488	464	5,2%	230	718
5	Reiswoude	236	246	482	530	-9,0%	181	663
6	Emmes	210	221	431	446	-3,4%	181	612
7	Baarn	216	202	418	398	4,9%	181	599
8	Stichtse Vecht	215	197	412	408	1,1%	253	665
9	Utrechtse Heuvelrug	218	190	407	389	4,6%	230	637
10	Montfoort	195	210	405	461	-12,1%	230	635
11	Bunnik	222	176	398	411	-3,2%	230	628
12	Woerden	255	142	397	391	1,5%	230	626
13	Lopik	209	145	354	340	4,2%	230	583
14	Soest	199	144	343	342	0,3%	181	524
15	Neuwegein	211	121	332	338	-2,0%	230	562
16	Leusden	179	126	305	324	-6,1%	181	486
17	Rhemen	224	74	298	305	-2,3%	230	528
18	Veenendaal	274	21	295	288	2,5%	181	476
19	Woudenberg	216	73	289	269	7,4%	181	470
20	Houten	167	108	275	304	-9,6%	230	505
21	Amersfoort	223	47	271	278	-2,6%	181	452
22	Utrecht	270	0	270	260	3,9%	230	500
23	Bunschoten	153	103	256	263	-2,6%	181	438
24	Oudewater	227	0	227	270	-16,0%	230	457
25	Zelst	226	0	226	252	-10,2%	230	456
26	Wijk bij Duurstede	215	0	215	207	3,9%	230	445
Totaal gemeenten		221	130	351	357	-1,5%	215	564

Bedragen x € 1,-

Tabel 2.7 : Resterende belastingcapaciteit 2012

Nr	Gemeente	OZB			Afvul			Riool			Totaal belasting capaciteit (10)=(3)+(6)+(9)
		Woningen	Niet-woningen	Capaciteit	Lasten	Opbrengsten	Capaciteit	Lasten	Opbrengsten	Capaciteit	
		(1)	(2)	(3)=(1)+(2)	(4)	(5)	(6)=(4)-(5)	(7)	(8)	(9)=(7)-(8)	
1	<i>Zeist</i>	5.882	819	6.701	5.697	5.695	2	4.002	3.961	41	6.744
2	<i>Soest</i>	3.960	145	4.104	4.011	4.011	0	5.729	3.093	2.636	6.740
3	<i>Utrechtse Heuvelrug</i>	3.870	383	4.253	4.505	4.505	0	4.277	4.277	1.360	5.613
4	<i>De Ronde Venen</i>	4.008	649	4.656	4.159	4.159	0	5.130	4.396	734	5.390
5	<i>De Bilt</i>	3.749	-294	3.456	3.955	3.942	13	3.955	4.866	159	3.628
6	<i>Amersfoort</i>	7.238	-3.667	3.571	13.460	13.460	0	10.248	10.248	0	3.571
7	<i>Woerden</i>	2.293	512	2.805	4.745	4.745	0	3.758	3.311	447	3.252
8	<i>Veenendaal</i>	3.295	-346	2.950	6.216	6.216	0	1.968	1.968	0	2.950
9	<i>Stichtse Vecht</i>	2.718	-333	2.385	6.012	6.012	0	5.826	5.593	233	2.618
10	<i>Baarn</i>	2.522	56	2.578	2.688	2.687	1	2.407	2.407	0	2.579
11	<i>IJsselstein</i>	1.971	245	2.216	3.156	3.156	0	2.958	2.958	0	2.216
12	<i>Leusden</i>	1.742	-531	1.211	2.340	2.002	338	1.553	1.553	0	1.549
13	<i>Bunschoten</i>	1.053	144	1.197	1.162	1.162	0	959	882	77	1.274
14	<i>Wijk bij Duurstede</i>	1.159	87	1.247	2.090	2.090	0	2.118	2.119	-1	1.246
15	<i>Lopik</i>	617	165	782	1.340	1.338	2	958	703	255	1.039
16	<i>Vianen</i>	1.118	-195	923	2.011	2.012	-1	2.125	2.124	1	923
17	<i>Houten</i>	1.738	-929	809	4.145	4.145	0	2.226	2.226	0	809
18	<i>Woudenberg</i>	647	123	770	966	966	0	792	792	0	770
19	<i>Oudewater</i>	629	32	660	703	703	0	826	826	0	660
20	<i>Eemnes</i>	417	89	506	840	840	0	822	748	74	580
21	<i>Neuwegein</i>	2.583	-2.337	246	5.035	5.035	0	3.670	3.371	299	545
22	<i>Rhane</i>	655	-133	522	1.645	1.645	0	1.432	1.432	0	522
23	<i>Montfoort</i>	617	-159	458	1.004	1.002	2	1.245	1.176	69	529
24	<i>Renswoude</i>	393	73	466	397	397	0	483	483	0	466
25	<i>Bunnik</i>	-44	-441	-486	1.274	1.281	-7	1.327	1.098	229	0
26	<i>Utrecht</i>	14.760	-17.167	-2.407	29.165	28.758	407	34.869	34.670	199	0
	Totaal	69.591	-23.011	46.579	112.721	111.964	757	108.094	101.281	6.813	56.213

Bedragen x € 1.000,-

Tabel 2.8.1 : Waterschaps- en watersysteemheffingen 2012 situatie eigenaar/gebruiker

Nr	Gemeente	Waterschap	WOZ waarde	Zuiverings-heffing	Ingezetenen (bewoner)	Heffings-percentage	Gebouwd eigenaar	Totaal eigenaar/ gebruiker
			(1)	(2)	(3)	(4)	(5)=(1) x (4)	(6)=(2+3+5)
1	Vianen	Rivierland	246.000	156,84	70,51	0,035160%	86,49	314
2	De Bilt	Stichtse Rijnlanden	355.000	163,98	65,76	0,023400%	83,07	313
3	De Ronde Venen	Amstel, Gooi en Vecht	351.000	163,44	89,16	0,014390%	50,51	303
4	Bunnik	Stichtse Rijnlanden	311.000	163,98	65,76	0,023400%	72,77	303
5	Houten	Stichtse Rijnlanden	295.000	163,98	65,76	0,023400%	69,03	299
6	Oudewater	Stichtse Rijnlanden	292.000	163,98	65,76	0,023400%	68,33	298
7	Montfoort	Stichtse Rijnlanden	290.000	163,98	65,76	0,023400%	67,86	298
8	Lopik	Stichtse Rijnlanden	286.000	163,98	65,76	0,023400%	66,92	297
9	Rhenen	Stichtse Rijnlanden	285.000	163,98	65,76	0,023400%	66,69	296
10	Utrechtse Heuvelrug	Stichtse Rijnlanden	281.000	163,98	65,76	0,023400%	65,75	295
11	Wijk bij Duurstede	Stichtse Rijnlanden	279.000	163,98	65,76	0,023400%	65,29	295
12	Stichtse Vecht	Amstel, Gooi en Vecht	286.000	163,44	89,16	0,014390%	41,16	294
13	Zeist	Stichtse Rijnlanden	272.000	163,98	65,76	0,023400%	63,65	293
14	Woerden	Stichtse Rijnlanden	268.000	163,98	65,76	0,023400%	62,71	292
15	Dijsselstein	Stichtse Rijnlanden	249.000	163,98	65,76	0,023400%	58,27	288
16	Nieuwegein	Stichtse Rijnlanden	209.000	163,98	65,76	0,023400%	48,91	279
17	Utrecht	Stichtse Rijnlanden	207.000	163,98	65,76	0,023400%	48,44	278
18	Soest	Vallei en Eem	308.000	142,92	38,20	0,013400%	41,27	222
19	Eemnes	Vallei en Eem	308.000	142,92	38,20	0,013400%	41,27	222
20	Leusden	Vallei en Eem	293.000	142,92	38,20	0,013400%	39,26	220
21	Baarn	Vallei en Eem	288.000	142,92	38,20	0,013400%	38,59	220
22	Woudenberg	Vallei en Eem	281.000	142,92	38,20	0,013400%	37,65	219
23	Renswoude	Vallei en Eem	273.000	142,92	38,20	0,013400%	36,58	218
24	Bunschoten	Vallei en Eem	257.000	142,92	38,20	0,013400%	34,44	216
25	Amersfoort	Vallei en Eem	252.000	142,92	38,20	0,013400%	33,77	215
26	Veenendaal	Vallei en Eem	233.000	142,92	38,20	0,013400%	31,22	212

2011

Waterschap	Zuiverings-heffing	Ingezetenen (bewoner)	Heffings-percentage
Rivierland	156,27	68,96	0,034720%
Stichtse Rijnlanden	163,98	65,76	0,023400%
Amstel, Gooi en Vecht	162,00	84,89	0,013574%
Vallei en Eem	140,04	36,57	0,012800%

2012

Waterschap	Zuiverings-heffing	Ingezetenen (bewoner)	Heffings-percentage
Rivierland	156,84	70,51	0,035160%
Stichtse Rijnlanden	163,98	65,76	0,023400%
Amstel, Gooi en Vecht	163,44	89,16	0,014390%
Vallei en Eem	142,92	38,20	0,013400%

Tabel 2.8.2 : Waterschaps- en watersysteemheffingen 2012 situatie gebruiker

Nr	Gemeente	Waterschap	Waterschaps- en watersysteemheffingen 2012 situatie gebruiker		
			Zuiverings- heffing	Totaal gebruiker	
		(1)	(3)	(4)	(5)=(3)+(4)
1	<i>De Ronde Venen</i>	Amstel, Gooi en Vecht	163,44	89,16	252,60
2	<i>Stichtse Vecht</i>	Amstel, Gooi en Vecht	163,44	89,16	252,60
3	<i>Bunnik</i>	Stichtse Rijnlanden	163,98	65,76	229,74
4	<i>De Bilt</i>	Stichtse Rijnlanden	163,98	65,76	229,74
5	<i>Houten</i>	Stichtse Rijnlanden	163,98	65,76	229,74
6	<i>IJsselstein</i>	Stichtse Rijnlanden	163,98	65,76	229,74
7	<i>Lopik</i>	Stichtse Rijnlanden	163,98	65,76	229,74
8	<i>Montfoort</i>	Stichtse Rijnlanden	163,98	65,76	229,74
9	<i>Nieuwegein</i>	Stichtse Rijnlanden	163,98	65,76	229,74
10	<i>Oudewater</i>	Stichtse Rijnlanden	163,98	65,76	229,74
11	<i>Rhenen</i>	Stichtse Rijnlanden	163,98	65,76	229,74
12	<i>Utrecht</i>	Stichtse Rijnlanden	163,98	65,76	229,74
13	<i>Utrechtse Heuvelrug</i>	Stichtse Rijnlanden	163,98	65,76	229,74
14	<i>Wijk bij Duurstede</i>	Stichtse Rijnlanden	163,98	65,76	229,74
15	<i>Woerden</i>	Stichtse Rijnlanden	163,98	65,76	229,74
16	<i>Zeist</i>	Stichtse Rijnlanden	163,98	65,76	229,74
17	<i>Vianen</i>	Stichtse Rijnlanden	163,98	65,76	229,74
18	<i>Amersfoort</i>	Rivierland	156,84	70,51	227,35
19	<i>Baarn</i>	Vallei en Eem	142,92	38,20	181,12
20	<i>Bunschoten</i>	Vallei en Eem	142,92	38,20	181,12
21	<i>Eemnes</i>	Vallei en Eem	142,92	38,20	181,12
22	<i>Leusden</i>	Vallei en Eem	142,92	38,20	181,12
23	<i>Reiswoude</i>	Vallei en Eem	142,92	38,20	181,12
24	<i>Soest</i>	Vallei en Eem	142,92	38,20	181,12
25	<i>Veenendaal</i>	Vallei en Eem	142,92	38,20	181,12
26	<i>Woudenberg</i>	Vallei en Eem	142,92	38,20	181,12

2011		2012	
Waterschap	Zuiverings- heffing	Waterschap	Zuiverings- heffing
Rivierland	156,27	Rivierland	156,84
Stichtse Rijnlanden	163,98	Stichtse Rijnlanden	163,98
Amstel, Gooi en Vecht	162,00	Amstel, Gooi en Vecht	163,44
Vallei en Eem	140,04	Vallei en Eem	142,92
Ingezetenen (bewoner)	68,96	Ingezetenen (bewoner)	70,51
	65,76		65,76
	84,89		89,16
	36,57		38,20

Tabel 3.1.1 : Inwoners, woningen en gemiddelde woningbezetting 2011 - 2012 (Alfabetische volgorde)

Nr	Gemeente	Inwoners		Woningen		Gemiddelde woningbezetting (inwoners/woning)							
		2012 (1)	2011 (2)	2012 (5)	2011 (6)	2012 (9)	2011 (10)	Stijging tov 2011 (11) = (9) - (10) / (10)					
1	Amersfoort	148.000	146.440	1.560	1,1%	62.231	65.765	-3.534	-5,4%	2,38	2,23	0,15	6,8%
2	Baarn	24.379	24.335	44	0,2%	12.242	11.355	887	7,8%	1,99	2,14	-0,15	-7,1%
3	Bunnik	14.636	14.976	-340	-2,3%	6.191	5.680	511	9,0%	2,36	2,64	-0,27	-10,3%
4	Bunschoten	20.260	20.125	135	0,7%	7.824	7.946	-122	-1,5%	2,59	2,53	0,06	2,2%
5	De Bilt	42.084	42.000	84	0,2%	19.909	19.967	-58	-0,3%	2,11	2,10	0,01	0,5%
6	De Ronde Venen	42.900	43.130	-230	-0,5%	16.897	16.845	52	0,3%	2,54	2,56	-0,02	-0,8%
7	Ennes	8.844	8.902	-58	-0,7%	3.683	3.667	16	0,4%	2,40	2,43	-0,03	-1,1%
8	Houten	48.798	48.108	690	1,4%	19.336	18.849	487	2,6%	2,52	2,55	-0,03	-1,1%
9	IJsselstein	34.273	34.378	-105	-0,3%	14.282	13.916	366	2,6%	2,40	2,47	-0,07	-2,9%
10	Leusden	29.178	28.933	245	0,8%	12.218	11.942	276	2,3%	2,39	2,42	-0,03	-1,4%
11	Lopik	14.080	14.174	-94	-0,7%	5.322	5.206	116	2,2%	2,65	2,72	-0,08	-2,8%
12	Montfoort	13.500	13.484	16	0,1%	5.521	5.234	287	5,5%	2,45	2,58	-0,13	-5,1%
13	Nieuwegein	60.800	60.500	300	0,5%	27.600	27.550	50	0,2%	2,20	2,20	0,01	0,3%
14	Oudewater	9.815	9.825	-10	-0,1%	4.129	4.129	0	0,0%	2,38	2,38	0,00	-0,1%
15	Renswoude	4.623	4.860	-237	-4,9%	1.846	1.735	111	6,4%	2,50	2,80	-0,30	-10,6%
16	Rhenen	19.205	18.869	336	1,8%	7.607	7.520	87	1,2%	2,52	2,51	0,02	0,6%
17	Soest	45.680	46.022	-342	-0,7%	19.650	19.650	0	0,0%	2,32	2,34	-0,02	-0,7%
18	Stichtse Vecht	63.040	62.781	259	0,4%	28.128	27.914	214	0,8%	2,24	2,25	-0,01	-0,4%
19	Utrecht	314.322	312.000	2.322	0,7%	146.923	145.006	1.917	1,3%	2,14	2,15	-0,01	-0,6%
20	Utrechtse Heuvelrug	48.400	49.010	-610	-1,2%	24.280	24.120	160	0,7%	1,99	2,03	-0,04	-1,9%
21	Veenendaal	62.474	62.470	4	0,0%	25.988	25.725	263	1,0%	2,40	2,43	-0,02	-1,0%
22	Vianen	19.684	19.684	0	0,0%	8.090	8.090	0	0,0%	2,43	2,43	0,00	0,0%
23	Wijk bij Duurstede	22.960	23.121	-161	-0,7%	9.298	9.246	52	0,6%	2,47	2,50	-0,03	-1,3%
24	Woerden	49.950	49.434	516	1,0%	19.830	20.860	-1.030	-4,9%	2,52	2,37	0,15	6,3%
25	Woudenberg	12.150	12.000	150	1,3%	4.980	4.927	53	1,1%	2,44	2,44	0,00	0,2%
26	Zeist	60.835	60.283	552	0,9%	32.288	32.271	17	0,1%	1,88	1,87	0,02	0,9%
Totaal		1.234.870	1.229.844	5.026	0,41%	546.293	545.115	1.178	0,22%	2,26	2,26	0,00	0,2%
Gemiddeld													

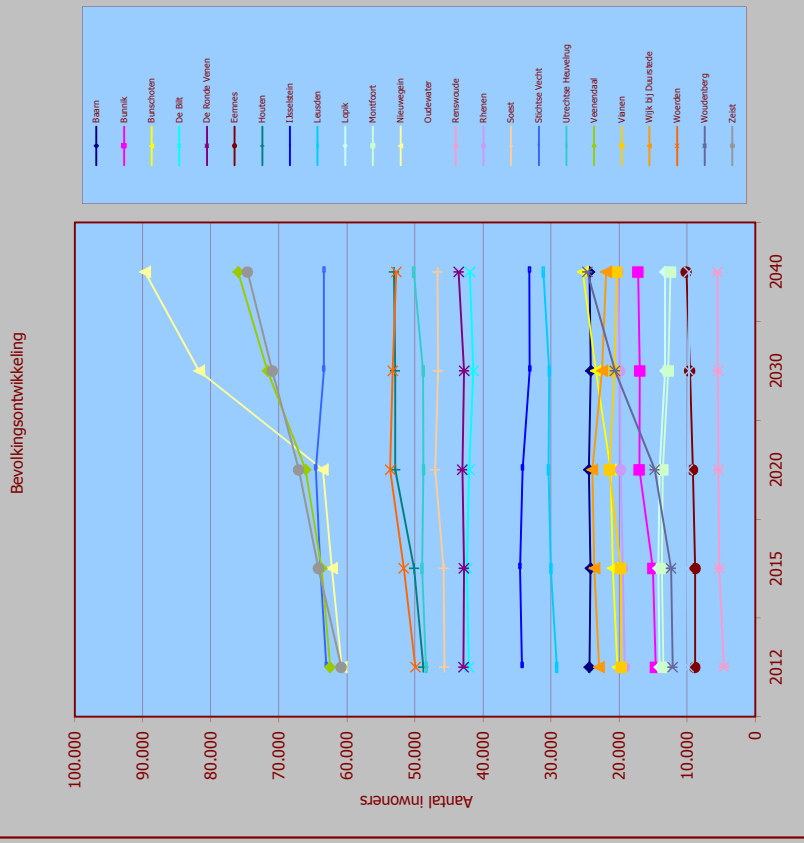
Tabel 3.1.2 : Inwoners, woningen en gemiddelde woningbezetting 2012

Nr	Gemeente		Nr	Gemeente		Nr	Gemeente		
	Alfabetische volgorde	Inwoners		Woningen	Gemiddelde woningbezetting		Volgorde bezetting	Inwoners	Woningen
1	Amersfoort	148.000	62.231	2,38	1	Zeist	60.835	32.288	1,88
2	Baarn	24.379	12.242	1,99	2	Baarn	24.379	12.242	1,99
3	Bunnik	14.636	6.191	2,36	3	Utrechtse Heuvelrug	48.400	24.280	1,99
4	Bunschoten	20.260	7.824	2,59	4	De Bilt	42.084	19.909	2,11
5	De Bilt	42.084	19.909	2,11	5	Utrecht	314.322	146.923	2,14
6	De Ronde Venen	42.900	16.897	2,54	6	Nieuwegein	60.800	27.600	2,20
7	Emmes	8.844	3.683	2,40	7	Stichtse Vecht	63.040	28.128	2,24
8	Houten	48.798	19.336	2,52	8	Soest	45.680	19.650	2,32
9	IJsselstein	34.273	14.282	2,40	9	Bunnik	14.636	6.191	2,36
10	Leusden	29.178	12.218	2,39	10	Oudewater	9.815	4.129	2,38
11	Lopik	14.080	5.322	2,65	11	Amersfoort	148.000	62.231	2,38
12	Montfoort	13.500	5.521	2,45	12	Leusden	29.178	12.218	2,39
13	Nieuwegein	60.800	27.600	2,20	13	IJsselstein	34.273	14.282	2,40
14	Oudewater	9.815	4.129	2,38	14	Emmes	8.844	3.683	2,40
15	Renswoude	4.623	1.846	2,50	15	Veenendaal	62.474	25.988	2,40
16	Rhenen	19.205	7.607	2,52	16	Vianen	19.684	8.090	2,43
17	Soest	45.680	19.650	2,32	17	Woudenberg	12.150	4.980	2,44
18	Stichtse Vecht	63.040	28.128	2,24	18	Montfoort	13.500	5.521	2,45
19	Utrecht	314.322	146.923	2,14	19	Wijk bij Duurstede	22.960	9.298	2,47
20	Utrechtse Heuvelrug	48.400	24.280	1,99	20	Renswoude	4.623	1.846	2,50
21	Veenendaal	62.474	25.988	2,40	21	Woerden	49.950	19.830	2,52
22	Vianen	19.684	8.090	2,43	22	Houten	48.798	19.336	2,52
23	Wijk bij Duurstede	22.960	9.298	2,47	23	Rhenen	19.205	7.607	2,52
24	Woerden	49.950	19.830	2,52	24	De Ronde Venen	42.900	16.897	2,54
25	Woudenberg	12.150	4.980	2,44	25	Bunschoten	20.260	7.824	2,59
26	Zeist	60.835	32.288	1,88	26	Lopik	14.080	5.322	2,65
Totaal		1.234.870	546.293	2,26	Totaal		1.234.870	546.293	2,26
Gemiddeld				2,26	Gemiddeld				2,26

Tabel 3.2 : Ontwikkeling bevolking Provincie Utrecht 2012 - 2040

Prognose : Primoprognose 2011 ABF - Research

Gemeente	2012	2015	2020	2030	2040
Baarn	24.379	24.223	24.459	24.159	24.377
Bunnik	14.636	15.037	17.036	16.958	17.234
Bunschoten	20.260	20.936	21.258	23.416	25.343
De Bilt	42.084	42.361	42.036	41.434	41.939
De Ronde Venen	42.900	42.821	43.065	42.793	43.589
Emmes	8.844	8.824	9.180	9.596	10.114
Houten	48.798	50.125	52.901	52.927	53.090
IJsselstein	34.273	34.581	34.219	33.147	33.208
Leusden	29.178	30.052	30.395	30.286	31.161
Lopik	14.080	14.264	14.044	13.246	13.279
Montfoort	13.500	13.755	13.583	12.785	12.460
Nieuwegein	60.800	62.218	63.576	81.755	89.696
Oudewater	9.815	9.989	9.930	9.726	9.739
Renswoude	4.623	5.292	5.407	5.487	5.568
Rhenen	19.205	19.489	19.781	19.918	20.141
Soest	45.680	45.810	47.054	46.627	46.703
Stichtse Vecht	63.040	63.936	64.592	63.422	63.403
Utrechtse Heuvelrug	48.400	48.989	48.769	48.822	50.199
Veenendaal	62.474	63.735	66.094	71.682	76.018
Vianen	19.684	19.763	21.437	20.674	20.342
Wijk bij Duurstede	22.960	23.658	23.945	22.521	21.922
Woerden	49.950	51.658	53.660	53.281	52.779
Woudenberg	12.150	12.378	14.790	20.607	24.691
Zeist	60.835	64.211	67.099	70.986	74.624
Totaal	772.548	788.105	808.310	836.255	861.619
Amersfoort	148.000	151.406	157.688	165.193	171.495
Utrecht	314.322	331.231	354.540	401.472	431.268
Totaal generaal	1.234.870	1.270.742	1.320.538	1.402.920	1.464.382
Nederland	16.727.885	16.926.321	17.209.151	17.674.219	17.835.515

Tabel 3.3 : Geraamde reserves en voorzieningen Utrechtse gemeenten begroting 2012

Nr	Gemeente Alfabetische volgorde	Algemene Reserves		Bestemmings-Bruto-methode reserves		Reserve Voorziening Grondexploitatie		Voorzieningen		Totaal Reserves		Voorzieningen GREX in		Totaal Reserves Voorzieningenboekwaarden	
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)=(1 t/m 5)	(7)	(8)	(9)	(10)=(1 t/m 5)	(11)	(12)	(13)	(14)
1	Amersfoort	5.429	65.045	45.939	7.685	21.890	145.988	14.100	792.464	72.800	145.988	14.100	792.464	72.800	
2	Baarn	7.079	6.191	10.312	0	8.933	32.515	0	145.988	14.100	145.988	14.100	145.988	14.100	
3	Bunnik	13.893	1.417	10.264	488	5.538	31.600	0	130.217	0	130.217	0	130.217	0	
4	Bunschoten	1.682	2.167	796	4.316	8.672	17.633	6.291	122.408	85.450	122.408	85.450	122.408	85.450	
5	De Bilt	14.930	2.024	10.090	1.118	4.581	32.816	0	114.802	0	114.802	0	114.802	0	
6	De Ronde Venen	7.895	12.462	11.841	0	4.581	36.779	0	93.172	12.960	93.172	12.960	93.172	12.960	
7	Emnes	1.871	2.978	18.268	0	674	23.791	0	71.364	0	71.364	0	71.364	0	
8	Houten	43.668	3.506	0	1.965	9.565	58.704	138.352	69.613	0	69.613	138.352	69.613	0	
9	IJsselstein	11.661	3.181	19.211	0	10.115	44.168	6.218	65.055	0	65.055	0	65.055	0	
10	Leusden	16.601	14.613	4.875	9.589	23.935	69.613	0	62.036	1.873	62.036	1.873	62.036	1.873	
11	Lopik	9.368	2.509	4.866	0	2.697	19.440	0	58.704	138.352	58.704	138.352	58.704	138.352	
12	Montfoort	1.134	2.723	1.352	1.794	3.705	10.708	0	44.168	6.218	44.168	6.218	44.168	6.218	
13	Nieuwegein	16.903	28.718	59.476	-2.300	19.611	122.408	85.450	36.779	0	36.779	0	36.779	0	
14	Oudewater	1.852	3.166	0	0	2.633	7.651	0	32.816	0	32.816	0	32.816	0	
15	Renswoude	167	4.124	2.280	571	400	7.542	1.800	32.515	0	32.515	0	32.515	0	
16	Rhenen	10.037	4.797	2.164	0	1.536	18.534	0	32.219	0	32.219	0	32.219	0	
17	Soest	8.709	17.916	16.451	15.509	3.451	62.036	1.873	31.600	0	31.600	0	31.600	0	
18	Stichtse Vecht	11.393	12.469	17.550	12.075	11.568	65.055	0	23.791	0	23.791	0	23.791	0	
19	Utrecht	95.679	256.864	44.834	48.103	346.984	792.464	72.800	21.807	0	21.807	0	21.807	0	
20	Utrechtse Heuvelrug	6.691	6.401	11.197	565	7.365	32.219	0	19.440	0	19.440	0	19.440	0	
21	Veenendaal	23.699	13.612	45.160	10.503	21.828	114.802	0	18.534	0	18.534	0	18.534	0	
22	Vianen	6.289	30.751	10.646	15.021	8.657	71.364	0	17.633	6.291	17.633	6.291	17.633	6.291	
23	Wijk bij Duurstede	4.195	2.075	6.645	1.584	7.308	21.807	0	17.458	2.794	17.458	2.794	17.458	2.794	
24	Woerden	7.713	70.619	10.639	3.193	1.008	93.172	12.960	10.708	0	10.708	0	10.708	0	
25	Woudenberg	2.444	2.478	6.405	1.821	4.310	17.458	2.794	7.651	0	7.651	0	7.651	0	
26	Zeist	50.983	37.700	17.619	15.253	8.662	130.217	0	7.542	1.800	7.542	1.800	7.542	1.800	
Totaal		381.965	610.506	388.880	148.853	550.280	2.080.484	342.638	2.080.484	342.638	2.080.484	342.638	2.080.484	342.638	
							2.423.122				2.423.122			2.423.122	

Tabel 3.4.1 : Ontwikkeling Algemene reserves per inwoner 2008 - 2012

Nr	Gemeente Alfabetische volgorde AR per inwoner	Algemene reserves					Nr	Gemeente Volgorde hoogte AR per inwoner	Algemene reserves				
		2008	2009	2010	2011	2012			2008	2009	2010	2011	2012
1	Amersfoort	130	45	30	46	37	1	Bunnik	676	647	633	669	949
2	Baarn	458	452	488	788	290	2	Houten	1.054	992	989	961	895
3	Bunnik	676	647	633	669	949	3	Zeist	1.132	1.135	843	865	838
4	Bunschoten	300	216	109	99	83	4	Lopik	344	457	496	413	665
5	De Bilt	147	180	65	51	355	5	Leusden	617	642	785	644	569
6	De Ronde Venen *	775	688	441	294	184	6	Rhenen	598	785	644	520	523
7	Eemnes	3.403	3.228	273	165	212	7	Veenendaal	219	283	318	499	379
8	Houten	1.054	992	989	961	895	8	De Bilt	147	180	65	51	355
9	IJsselstein	393	473	518	508	340	9	IJsselstein	393	473	518	508	340
10	Leusden	617	642	743	611	569	10	Vianen	234	274	212	227	319
11	Lopik	344	457	496	413	665	11	Utrecht	377	500	637	240	304
12	Montfoort	596	285	338	134	84	12	Baarn	458	452	488	788	290
13	Nieuwegein	1.848	1.567	1.486	316	278	13	Nieuwegein	1.848	1.567	1.486	316	278
14	Oudewater	130	199	171	254	189	14	Eemnes	3.403	3.228	273	165	212
15	Renswoude	240	223	502	29	36	15	Woudenberg	196	467	277	198	201
16	Rhenen	598	785	644	520	523	16	Soest	202	229	105	128	191
17	Soest	202	229	105	128	191	17	Oudewater	130	199	171	254	189
18	Stichtse Vecht **	1.274	1.442	1.260	224	181	18	De Ronde Venen *	775	688	441	294	184
19	Utrecht	377	500	637	240	304	19	Wijk bij Duurstede	430	249	313	303	183
20	Utrechtse Heuvelrug	552	455	372	312	138	20	Stichtse Vecht **	1.274	1.442	1.260	224	181
21	Veenendaal	219	283	318	499	379	21	Woerden	123	119	167	79	154
22	Vianen	234	274	212	227	319	22	Utrechtse Heuvelrug	552	455	372	312	138
23	Wijk bij Duurstede	430	249	313	303	183	23	Montfoort	596	285	338	134	84
24	Woerden	123	119	167	79	154	24	Bunschoten	300	216	109	99	83
25	Woudenberg	196	467	277	198	201	25	Amersfoort	130	45	30	46	37
26	Zeist	1.132	1.135	843	865	838	26	Renswoude	240	223	502	29	36
Gemiddelde		494	496	475	314	309	Gemiddelde		494	496	475	314	309

* heringedeelde gemeente: bedragen t/m 2010 gemeente Abcoude en De Ronde Venen(oud)

** heringedeelde gemeente: bedragen t/m 2010 gemeente Breukelen, Loenen en Maarssen

Tabel 3.4.2 : Ontwikkeling bestemmingsreserves per inwoner 2008-2012

Nr	Gemeente Alfabetische volgorde BR per inwoner	Bestemmingsreserves excl bruto-methode excl grondexpl.					Nr	Gemeente Volgorde hoogte BR per inwoner	Bestemmingsreserves excl bruto-methode excl grondexpl.				
		2008	2009	2010	2011	2012			2008	2009	2010	2011	2012
1	Amersfoort	543	594	540	513	439	1	Vianen	1.526	1.410	1.409	1.457	1.562
2	Baarn	764	720	847	581	254	2	Woerden	1.500	1.621	1.364	1.485	1.414
3	Bunnik	27	31	47	44	97	3	Renswoude	928	776	940	550	892
4	Bunschoten	390	275	200	211	107	4	Utrecht	1.174	1.343	1.260	803	817
5	De Bilt	481	605	469	372	48	5	Zeist	263	275	455	508	620
6	De Ronde Venen *	1.142	939	962	311	290	6	Leusden	283	247	162	270	501
7	Ennes	246	224	217	317	337	7	Nieuwegein	374	221	406	585	472
8	Houten	99	57	95	65	72	8	Amersfoort	543	594	540	513	439
9	IJsselstein	63	72	78	54	93	9	Soest	400	407	528	426	392
10	Leusden	283	247	162	270	501	10	Emmes	246	224	217	317	337
11	Lopik	604	262	203	170	178	11	Oudewater	1.110	429	444	359	323
12	Montfoort	164	179	128	153	202	12	De Ronde Venen *	1.142	939	962	311	290
13	Nieuwegein	374	221	406	585	472	13	Baarn	764	720	847	581	254
14	Oudewater	110	429	444	359	323	14	Rhemen	211	266	240	204	250
15	Renswoude	928	776	940	550	892	15	Veenendaal	347	649	645	295	218
16	Rhemen	211	266	240	204	250	16	Woudenberg	232	142	143	377	204
17	Soest	400	407	528	426	392	17	Montfoort	164	179	128	153	202
18	Stichtse Vecht **	940	729	936	178	198	18	Stichtse Vecht **	940	729	936	178	198
19	Utrecht	1.174	1.343	1.260	803	817	19	Lopik	604	262	203	170	178
20	Utrechtse Heuvelrug	244	394	247	235	132	20	Utrechtse Heuvelrug	244	394	247	235	132
21	Veenendaal	347	649	645	295	218	21	Bunschoten	390	275	200	211	107
22	Vianen	1.526	1.410	1.409	1.457	1.562	22	Bunnik	27	31	47	44	97
23	Wijk bij Duurstede	192	204	367	141	90	23	IJsselstein	63	72	78	54	93
24	Woerden	1.500	1.621	1.364	1.485	1.414	24	Wijk bij Duurstede	192	204	367	141	90
25	Woudenberg	232	142	143	377	204	25	Houten	99	57	95	65	72
26	Zeist	263	275	455	508	620	26	De Bilt	481	605	469	372	48
Gemiddelde		692	692	669	521	494	Gemiddelde		692	692	669	521	494

* heringedeelde gemeente: bedragen t/m 2010 gemeente Abcoude en De Ronde Venen(oud)

** heringedeelde gemeente: bedragen t/m 2010 gemeente Breukelen, Loenen en Maarssen

Tabel 3.4.3 : Ontwikkeling voorzieningen per inwoner 2008-2012

Nr	Gemeente Alfabetische volgorde voorz. per inwoner	Voorzieningen					Nr	Gemeente Volgorde hoogte voorz. per inwoner	Voorzieningen				
		2008	2009	2010	2011	2012			2008	2009	2010	2011	2012
1	Amersfoort	223	166	111	95	148	1	Utrecht	900	813	928	794	1.104
2	Baarn	114	60	168	115	366	2	Leusden	917	885	835	790	820
3	Bunnik	391	293	399	409	378	3	Vianen	1.359	574	569	590	440
4	Bunschoten	272	204	385	343	428	4	Bunschoten	272	204	385	343	428
5	De Bilt	307	237	111	106	111	5	Bunnik	391	293	399	409	378
6	De Ronde Venen *	495	567	385	92	107	6	Baarn	114	60	168	115	366
7	Eemnes	139	84	72	47	76	7	Woudenberg	268	235	269	281	355
8	Houten	453	394	226	148	196	8	Veenendaal	340	302	387	374	349
9	IJsselstein	155	161	213	235	295	9	Nieuwegein	544	575	408	299	323
10	Leusden	917	885	835	790	820	10	Wijk bij Duurstede	417	440	370	296	318
11	Lopik	18	93	90	127	192	11	IJsselstein	155	161	213	235	295
12	Montfoort	388	546	448	262	274	12	Montfoort	388	546	448	262	274
13	Nieuwegein	544	575	408	299	323	13	Oudewater	151	243	206	201	268
14	Oudewater	151	243	206	201	268	14	Houten	453	394	226	148	196
15	Renswoude	256	269	79	72	87	15	Lopik	18	93	90	127	192
16	Rhenen	215	131	110	76	80	16	Stichtse Vecht **	567	644	391	148	184
17	Soest	77	73	63	61	76	17	Utrechtse Heuvelrug	313	260	206	159	152
18	Stichtse Vecht **	567	644	391	148	184	18	Amersfoort	223	166	111	95	148
19	Utrecht	900	813	928	794	1104	19	Zeist	131	98	91	84	142
20	Utrechtse Heuvelrug	313	260	206	159	152	20	De Bilt	307	237	111	106	111
21	Veenendaal	340	302	387	374	349	21	De Ronde Venen *	495	567	385	92	107
22	Vianen	1.359	574	569	599	440	22	Renswoude	256	269	79	72	87
23	Wijk bij Duurstede	417	440	370	296	318	23	Rhenen	215	131	110	76	80
24	Woerden	59	50	63	59	20	24	Eemnes	139	84	72	47	76
25	Woudenberg	268	235	269	281	355	25	Soest	77	73	63	61	76
26	Zeist	131	98	91	84	142	26	Woerden	59	50	63	59	20
Gemiddelde		440	391	394	345	446	Gemiddelde		440	391	394	345	446

* heringedeelde gemeente: bedragen t/m 2010 gemeente Abcoude en De Ronde Venen(oud)

** heringedeelde gemeente: bedragen t/m 2010 gemeente Breukelen, Loenen en Maarssen

Tabel 3.5 : Gecorrigeerde rekemingsaldi 2005 - 2010

Nr	Gemeente	2005		2006		2007		2008		2009		2010	
		Absoluut x € 1.000,-	Per inwoner x € 1	Absoluut x € 1.000,-	Per inwoner x € 1	Absoluut x € 1.000,-	Per inwoner x € 1	Absoluut x € 1.000,-	Per inwoner x € 1	Absoluut x € 1.000,-	Per inwoner x € 1	Absoluut x € 1.000,-	Per inwoner x € 1
1	Abcoude	288	33	88	10	87	10	-92	-11	-544	-62	-395	-45
2	Amersfoort	3.046	22	11.369	80	3.114	22	0	0	-3.418	-23	-1.732	-12
3	Baarn	-1.357	-55	-128	-5	233	10	-159	-7	104	4	-2.399	-98
4	Breukelen	41	3	600	41	649	44	4	3	-20	-1	-255	-17
5	Bunnik	-711	-50	-285	-20	-1.604	-111	51	4	-785	-52	-176	-12
6	Bunschoten	-581	-30	-762	-39	80	4	-256	-13	-80	-4	-482	-24
7	De Bilt	-3.486	-83	-2.511	-60	702	17	802	19	-379	-9	985	23
8	De Ronde Venen *	558	16	327	9	158	5	174	5	88	3	-2.163	-63
9	Eemnes	-151	-17	-955	-106	-614	-69	415	47	-1.558	-175	-104	-12
10	Houten	973	21	-659	-14	-785	-17	446	9	-1.863	-39	-694	-14
11	IJsselstein	-217	-6	-103	-3	-1.946	-57	-1.032	-30	-380	-11	-889	-26
12	Leusden	-1.555	-54	-1.474	-51	-350	-12	-624	-22	-352	-12	-572	-20
13	Loenen	-162	-19	-70	-9	-373	-44	127	15	55	6	39	5
14	Lopik	436	31	448	32	281	-20	271	19	254	18	70	5
15	Maarsse	-1.458	-37	259	7	-510	-13	884	22	916	23	-118	-3
16	Montfoort	-366	-27	-363	-27	-1.083	-80	-624	-46	-793	-59	-582	-43
17	Nieuwegein	2.016	33	-181	-3	2.767	46	-2.300	-38	-1.641	-27	159	3
18	Oudewater	-883	-89	48	5	-156	-16	280	28	349	36	491	50
19	Renswoude	31	7	61	14	-30	-7	269	58	-243	-50	-290	-63
20	Rhenen	-145	-8	697	37	533	29	-157	-8	-155	-8	77	4
21	Soest	1.578	35	458	10	-228	-5	669	2	-26	-1	640	14
22	Utrecht	8.878	31	8.856	30	23.805	79	669	2	4.610	15	7.698	24
23	Utrechtse Heuvelrug	-4.057	-83	-1.365	-28	-1.211	-25	-2.087	-42	-1.631	-33	-1.820	-38
24	Veenendaal	1.750	28	-12	0	2.736	44	477	8	1.266	20	-121	-2
25	Vianen	231	12	432	22	1.129	57	74	4	45	2	-2.017	-102
26	Wijk bij Duurstede	-1.248	-53	-1.257	-54	-445	-19	-69	-3	-497	-21	-531	-23
27	Woerden	1.005	21	932	19	-1.463	-30	-1.647	-34	-552	-11	1.024	21
28	Woudenberg	175	15	364	32	-571	-49	741	62	-1	0	-173	-14
29	Zelst	1.664	28	3.501	58	-106	-2	3.614	60	-1.971	-33	2.043	34
	Totaal	6.293		18.315		24.237		232		-9.202		-2.287	

Bedragen x € 1.000,-

* cijfers De Ronde Venen (oud)

Tabel 3.6 : Omzet en onvoorzien uitgaven per inwoner begroting 2012

Nr	Gemeente	Inwoners		Begrotings- totaal	Lasten grondexpl.	Omzet		Nr	Gemeente	Inwoners		Onvoorzien Absoluut	Per inwoner
		(1)	(2)			(3)	(4) = (2) - (3)			(5) = (4)/(1)	(6)		
1	Amersfoort	148.000	404.780	40.671	364.109	2.460	1	Amersfoort	148.000	100	0,68		
2	Baarn	24.379	42.655	0	42.655	1.750	2	Baarn	24.379	25	1,03		
3	Bunnik	14.636	36.282	13.359	22.923	1.566	3	Bunnik	14.636	44	3,01		
4	Bunschoten	20.260	46.427	17.410	29.017	1.432	4	Bunschoten	20.260	100	4,94		
5	De Bilt	42.084	92.881	19.164	73.717	1.752	5	De Bilt	42.084	205	4,87		
6	De Ronde Venen	42.900	95.804	24.490	71.314	1.662	6	De Ronde Venen	42.900	107	2,49		
7	Ennes	8.844	23.372	6.319	17.053	1.928	7	Ennes	8.844	20	2,26		
8	Houten	48.798	112.012	36.858	75.154	1.540	8	Houten	48.798	62	1,27		
9	IJsselstein	34.273	67.203	6.342	60.861	1.776	9	IJsselstein	34.273	85	2,48		
10	Leusden	29.178	59.753	15.302	44.451	1.523	10	Leusden	29.178	221	7,57		
11	Lopik	14.080	21.431	0	21.431	1.522	11	Lopik	14.080	28	1,99		
12	Montfoort	13.500	25.967	4.575	21.392	1.585	12	Montfoort	13.500	34	2,52		
13	Nieuwegein	60.800	157.685	23.964	133.721	2.199	13	Nieuwegein	60.800	35	0,58		
14	Oudewater	9.815	19.023	1.754	17.269	1.759	14	Oudewater	9.815	34	3,46		
15	Renswoude	4.623	13.141	4.038	9.103	1.969	15	Renswoude	4.623	42	9,09		
16	Rhenen	19.205	33.487	0	33.487	1.744	16	Rhenen	19.205	52	2,71		
17	Soest	45.680	95.934	10.334	85.600	1.874	17	Soest	45.680	79	1,73		
18	Stichtse Vecht	63.040	105.426	440	104.986	1.665	18	Stichtse Vecht	63.040	206	3,27		
19	Utrecht	314.322	1.292.062	206.698	1.085.364	3.453	19	Utrecht	314.322	159	0,51		
20	Utrechtse Heuvelrug	48.400	83.481	372	83.109	1.717	20	Utrechtse Heuvelrug	48.400	123	2,54		
21	Veenendaal	62.474	147.923	8.562	139.361	2.231	21	Veenendaal	62.474	136	2,18		
22	Vianen	19.684	49.616	14.210	35.406	1.799	22	Vianen	19.684	45	2,29		
23	Wijk bij Duurstede	22.960	43.550	0	43.550	1.897	23	Wijk bij Duurstede	22.960	64	2,79		
24	Woerden	49.950	95.801	0	95.801	1.918	24	Woerden	49.950	125	2,50		
25	Woudenberg	12.150	24.866	7.155	17.711	1.458	25	Woudenberg	12.150	40	3,29		
26	Zeist	60.835	139.662	0	139.662	2.296	26	Zeist	60.835	148	2,43		
Totaal		1.234.870	3.330.224	462.017	2.866.207	2.323			1.234.870	2.319	1,88		
Gemiddeld													

Tabel 4.0: Financiële ratio's 2008 - 2010

N.	Gemeente	1			2			3a			3b			4			5		
		Financieringsaldo	Gouden balansregel	Solvabiliteit	Solvabiliteit	Solvabiliteit	Solvabiliteit	Investeringsratio	Financieringsratio										
		2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Bedragen X 1.000																			
1	* Abcoude	2.765	-1.235	7.841	1,12	0,94	1,40	0,38	0,23	0,15	0,24	0,26	0,14	11,15	5,68	4,93	0,46	6,04	0,43
2	Amersfoort	179.433	184.103	193.154	1,27	1,27	1,30	0,22	0,22	0,22	0,16	0,16	0,16	6,16	9,27	7,06	1,32	0,73	0,92
3	Baarn	7.821	14.947	3.446	1,13	1,32	0,86	0,64	0,84	0,66	0,52	0,59	0,56	12,23	1,58	17,44	0,24	1,11	13,82
4	# Breukelen	0	-2.339	11.359	1,00	0,95	0,86	0,50	0,48	0,59	0,44	0,42	0,41	14,83	17,74	9,28	2,03	1,70	0,48
5	Bunnik	7.669	6.727	11.359	1,31	1,26	1,40	0,90	0,89	0,92	0,64	0,62	0,59	14,80	21,11	18,84	1,93	1,43	1,75
6	Bunschoten	20.168	36.523	-6.784	1,74	2,50	0,86	0,80	0,72	0,62	0,37	0,26	0,22	4,44	3,47	3,18	2,24	2,75	1,06
7	De Bilt	17.060	1.093	-11.797	1,18	1,01	0,87	0,39	0,34	0,32	0,31	0,28	0,28	19,19	20,73	6,71	1,24	0,70	1,22
8	* De Ronde Venen	14.403	14.225	15.266	1,23	1,20	1,24	0,81	0,65	0,58	0,59	0,49	0,39	19,52	23,31	5,06	1,60	1,16	1,46
9	Eemnes	2.965	12.140	12.138	1,10	1,40	1,50	1,06	1,02	1,03	0,86	0,69	0,58	3,81	1,86	1,95	nvt	91,21	58,28
10	Houten	-259	-13.631	197	1,00	0,90	1,00	0,45	0,40	0,34	0,38	0,34	0,26	25,51	25,73	16,75	11,39	11,67	16,26
11	IJsselstein	6.667	4.142	4.156	1,05	1,03	1,04	0,30	0,31	0,31	0,27	0,27	0,27	3,98	4,99	6,23	1,14	1,17	1,85
12	Leusden	30.502	20.094	31.024	1,83	1,40	1,72	1,06	0,92	1,05	0,48	0,59	0,56	2,33	2,49	1,40	1,64	nvt	11.726,00
13	# Loenen	6.428	340	-3.877	1,28	1,01	0,86	1,02	0,81	0,68	0,72	0,72	0,63	17,37	13,25	13,86	1,70	3,12	3,02
14	Lopik	8.506	6.314	5.485	1,69	1,40	1,32	1,57	1,28	1,19	0,81	0,79	0,77	3,70	8,23	5,67	nvt	nvt	nvt
15	# Maarssen	-9.806	-17.713	-9.989	0,82	0,69	0,84	0,47	0,35	0,29	0,42	0,32	0,23	27,62	29,06	20,48	1,78	1,79	2,38
16	Montfoort	7.279	6.439	93	1,50	1,40	1,00	0,75	0,57	0,37	0,42	0,33	0,29	5,29	13,31	21,91	0,49	2,61	2,22
17	Nieuwegein	32.917	10.967	18.477	1,22	1,06	1,09	0,91	0,68	0,57	0,60	0,53	0,46	5,31	5,85	9,19	922,89	1.181,00	833,00
18	Oudewater	5.406	4.413	3.065	2,54	2,14	1,55	1,93	1,66	1,20	0,55	0,62	0,63	2,15	1,90	7,97	nvt	nvt	nvt
19	Renswoude	15.232	10.581	9.679	2,06	1,74	1,63	0,87	0,81	0,66	0,38	0,41	0,35	18,36	19,45	18,64	0,10	0,19	0,19
20	Rhenen	13.061	12.159	8.910	1,31	1,30	1,21	0,42	0,42	0,43	0,29	0,29	0,31	14,23	11,35	13,54	1,66	2,04	0,77
21	Soest	-4.126	-4.162	6.642	0,94	0,95	1,09	0,66	0,69	0,84	0,58	0,61	0,69	24,37	22,33	17,71	2,63	2,97	3,71
22	Utrecht	-69.793	-177.413	-40.763	0,94	0,85	0,97	0,64	0,49	0,47	0,54	0,42	0,40	19,74	15,21	16,48	1,66	1,66	3,63
23	Utrechtse Heuvelrug	6.899	11.053	6.963	1,05	1,08	1,05	0,34	0,30	0,26	0,28	0,23	0,20	14,43	17,77	13,63	1,73	0,87	1,00
24	Veenendaal	33.956	17.564	9.756	1,20	1,09	1,05	0,60	0,54	0,50	0,45	0,43	0,42	17,64	19,80	21,58	0,70	0,69	0,65
25	Vianen	23.503	22.738	21.455	1,36	1,36	1,33	0,81	0,83	0,86	0,54	0,54	0,51	22,34	11,46	15,03	3,30	5,25	4,14
26	Wijk bij Duurstede	-2.571	-6.366	-8.961	0,94	0,86	0,81	0,55	0,48	0,34	0,45	0,40	0,27	15,41	12,61	15,93	1,73	1,70	1,79
27	Woerden	11.371	-10.300	-7.901	1,07	0,94	0,95	0,61	0,52	0,57	0,51	0,47	0,50	18,43	22,95	26,04	2,24	1,77	1,68
28	Woudenberg	15.038	19.877	18.514	1,64	1,90	1,94	0,70	0,69	0,64	0,39	0,39	0,29	16,74	6,49	5,79	0,45	1,03	0,54
29	Zeist	586	-2.217	-3.984	1,00	0,99	0,97	0,69	0,72	0,73	0,56	0,60	0,62	4,76	7,86	8,08	2,36	1,93	1,95
Norm		≥ 0	≥ 0	≥ 0	≥ 1	≥ 1	≥ 1	≥ 1	≥ 1	≥ 1	≥ 1	≥ 1	≥ 1	≥ 1	≥ 1	≥ 1	≥ 1	≥ 1	≥ 1
* per 1-1-2011 nieuwe gemeente De Ronde Venen																			
# per 2-1-2011 nieuwe gemeente Stichtse Vecht																			